

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027 ja siihen liittyviksi laeiksi sekä lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIAALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027. Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi eläkkeensaajan asumistuesta annettua lakia sekä lapsilisälakia.

Esityksen mukaan eräitä etuuksia ja rahamääriä, jotka on sidottu kansaneläkeindeksiin tai elinkustannusindeksiin, ei tarkistettaisi siten kuin kansaneläkeindeksistä annetussa laissa säädetään tai elinkustannusindeksin muutosta vastaavasti vuosina 2024–2027. Ehdotettu uusi laki koskisi sairausvakuutuslain mukaista päivärahaetuuksien vähimmäismäärää, Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain mukaista ammatillisessa kuntoutuksessa olevan kuntoutusrahan ja nuoren kuntoutusrahan vähimmäismäärää, työttömyysturvain lain mukaisen peruspäivärahan, peruspäivärahan korotusosan ja lapsikorotuksen määrää, lasten kotihoidon tuesta ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain mukaisia etuuksia, yleisestä asumistuesta annetun lain mukaisia rahamääriä, eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain mukaisia rahamääriä, opintotukilain mukaisen opintorahan, opintorahan huoltajakorotuksen ja oppimateriaalisän määrää, aikuiskoulutusetuuksista annetun lain mukaista aikuiskoulutustuen perusosan määrää sekä kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain mukaista vastaanottorahaa ja käyttörahaa. Lisäksi eläkkeensaajan asumistuesta annettua lakia muutettaisiin väliaikaisesti siten, että asumistuessa huomiioon otettavien lämmitys-, vesi- ja kunnossapitokustannusten määriä, keskimääräisiä asumismenoja sekä asumismenojen enimmäismääriä ei tarkistettaisi vuosina 2024–2027.

Lait olisivat voimassa vuoteen 2027 saakka, kuitenkin siten, että mikäli kansaneläkeindeksin pisteluku on jonain lakien voimassaolovuotena vähintään 2009, lakia sovellettaisiin vain sen vuoden loppuun. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että etuuksien ja rahamäärien tarkistusten tekemättä jättämisen vaikutus etuuksien ja rahamäärien reaaliseen tasoon olisi enintään 10,2 prosenttia.

Lapsiperheiden tukemiseksi esitetään muutettavaksi lapsilisälakia korottamalla neljännen ja viidennen sekä sitä useamman lapsen lapsilisää, lapsilisän yksinhuoltajakorotusta sekä alle kolmevuotiaiden lasten lapsilisää.

Esitys liittyy pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmaan, jossa tavoitteena on julkisen talouden tasapainottaminen. Esityksen on arvioitu enimmillään vahvistavan julkista taloutta 320 miljoonalla eurolla. Lisäksi valtiovarainministeriö on arvioinut esityksen nostavan työllisyyttä jopa 22 700 työllisellä. Ehdotettua etuuksien ja rahamäärien tekemättä jätettävää indeksitarkistusta ei olisi tarkoitus korvata myöhemmin tehtävillä indeksikorotuksilla.

Esitys liittyy esitykseen valtion vuoden 2024 talousarvioksi ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2024. Laki eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–

2027 ja laki eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 54 §:n väliaikaisesta muuttamisesta olisivat voimassa 31.12.2027 saakka.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	5
1 Asian tausta ja valmistelu	5
1.1 Tausta	5
1.2 Valmistelu	6
2 Nykytila ja sen arviointi.....	6
2.1 Kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidotut etuudet ja rahamäärät	6
2.2 Lapsilisä	8
3 Tavoitteet	10
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	10
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	10
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	11
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset	11
4.2.1.1 Vaikutukset valtion ja kuntien menoihin	11
4.2.1.2 Vaikutukset kotitalouksien taloudelliseen asemaan.....	13
4.2.1.3 Vaikutukset työllisyyteen.....	29
4.2.2 Vaikutukset viranomaisiin	30
4.2.3 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset.....	30
4.2.3.1 Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin	30
4.2.3.2 Vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon	31
4.2.3.3 Lapsivaikutukset	32
4.2.3.4 Vaikutukset vammaisiin henkilöihin.....	33
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	33
6 Lausuntopalaute	33
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	36
7.1 Laki eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027	36
7.2 Laki eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 54 §:n 3 momentin kumoamisesta ..	40
7.3 Laki eläkkeensaajan asumistuesta	40
7.4 Lapsilisälaki	41
8 Voimaantulo	41
9 Toimeenpano ja seuranta	42
10 Suhde muihin esityksiin.....	42
10.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä.....	42
10.2 Suhde talousarvioesitykseen	42
11 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	42
LAKIEHDOTUKSET	53
1. Laki eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027	53
2. Laki eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 54 §:n 3 momentin kumoamisesta	55
3. Laki eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 54 §:n väliaikaisesta muuttamisesta..	56
4. Laki lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta	57
LIITE	59
RINNAKKAISTEKSTIT	59
2. Laki eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 54 §:n 3 momentin kumoamisesta	59

3. Laki eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 54 §:n väliaikaisesta muuttamisesta..	60
4. Laki lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta	61

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Esityksellä toteutetaan pääministeri Orpon hallituksen hallitusohjelman kirjausta indeksitarkistusten tekemättä jättämisestä osana julkisen talouden tasapainottamistoimenpiteitä.

Hallitusohjelmassa todetaan, että viimeisen noin viidentoista vuoden aikana julkisen talouden velkasuhde on noussut huomattavasti. Huoltosuhteen heikkenemisen myötä julkisen sektorin menot ovat kasvaneet tuloja nopeammin ja julkiseen talouteen on syntynyt mittava rakenteellinen alijäämä. Ikääntymiseen liittyvät menot jatkavat kasvuaan tulevina vuosina ja vuosikymmeninä. Tämän lisäksi velan määrän kasvu yhdessä kohonneen korkotason kanssa kasvattaa valtion velanhoidomenoja merkittävästi. Lähivuosina julkista taloutta kuormittavat myös useat mittavat turvallisuuteen liittyvät hankinnat. Ilman merkittäviä toimia julkisen talouden alijäämät jäävät suuriksi ja velkasuhde jatkaa kasvuaan, heikentäen julkisen talouden kykyä turvata hyvinvointiyhteiskunnan toimintakyky mahdollisten tulevien kriisien aikana ja niiden jälkeen. Edelleen ohjelmassa todetaan, että vaikka työllisyysaste on viime vuosina noussut merkittävästi, työttömyysaste on kuitenkin edelleen korkea ja osavasta työvoimasta on pulaa.

Hallitusohjelman mukaan hallituksen talouspolitiikan painopisteet ovat taloudellinen vakaus, työllisyys, talouskasvu sekä hyvinvointipalvelujen turvaaminen. Ohjelmassaan hallitus sitoutuu julkisen talouden tasapainottamiseen varmistaakseen kansalaisten hyvinvoinnin ja kestäväen talouskehityksen. Hallituksen työllisyys- ja kasvutoimet yhdessä suorien sopeutustoimien kanssa luovat edellytykset julkisen talouden tasapainottumiseen vuonna 2031.

Edelleen hallitusohjelmassa linjataan, että velkaantumiskehityksen pysäyttäminen edellyttää julkisen talouden vahvistamista yhteensä yhdeksällä miljardilla eurolla kahden vaalikauden aikana. Hallituksen tavoite on vahvistaa julkista taloutta kuudella miljardilla eurolla alkaneen vaalikauden aikana. Hallitusohjelman mukaan pidemmän aikavälin tavoite on tasapainottaa julkinen talous ja kääntää velkasuhde laskuun muiden Pohjoismaiden tasolle.

Hallitusneuvotteluissa sovittiin julkisen talouden vahvistamisesta nettomääräisesti 6 miljardilla eurolla vuoden 2027 tasolla. Osana sopeuttamiskokonaisuutta sovittiin, että vuosina 2024–2027 indeksitarkistukset jätetään tekemättä kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottuihin etuuksin pois lukien toimeentulotuki, eläkkeet, vammaiseturudet, rintamalisät ja lääkkeiden vuosiomavastuu. Arvioitaessa julkisen talouden vahvistamistarvetta, käytettiin valtiovarainministeriön kevään 2023 talousennustetta, jonka mukaan kansaneläkeindeksiin sidottujen etuuksien jäädytetty reaalin taso olisi vuonna 2027 10,2 prosenttia alhaisemmalla tasolla kuin ilman jäädytystä. Tulevaan inflaatiokehitykseen liittyy kuitenkin epävarmuutta eli inflaatio voi olla jonkin verran ennakoitua hitaampaa tai nopeampaa. Tästä syystä neuvotteluissa linjattiin, että inflaation kehittymistä seurataan ja ennustettua nopeamman inflaation tilanteessa arvioidaan vuoden 2027 indeksitarkistuksen tasoa. Linjauksen tavoitteena oli, että etuuksien reaalin taso eli ostovoima ei alenisi enempää kuin sen neuvotteluhetkellä arvioitiin toimenpiteen seurauksena alenevan eli 10,2 prosenttia.

Hallitusohjelmassa on sovittu myös lapsiperheiden toimeentulon parantamisesta. Hallitusohjelman mukaan nostetaan alle kolmevuotiaiden lapsilisää, lisätään lapsilisien yksinhuoltajakorotusta, kehitetään opiskelijoiden huoltajakorotusta ja korotetaan lapsilisää monilapsisille perheille.

1.2 Valmistelu

Esitys on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä. Valmisteluun ovat osallistuneet myös opetus- ja kulttuuriministeriö, sisäministeriö, valtiovarainministeriö sekä Kansaneläkelaitos (Kela).

Esityksen valmistelun yhteydessä on järjestetty lausuntokierros ajalla 15.9.2023–24.9.2023. Kiireellisestä aikataulusta johtuen lausuntoaika oli ohjeellista kuuden viikon lausuntoaikaa lyhyempi. Lausuntoa pyydettiin yhteensä 48 taholta, minkä lisäksi kaikilla halukkailla oli mahdollisuus antaa lausuntonsa Lausuntopalvelu.fi -palvelussa.

Hallituksen esityksestä on käyty kuntalain (410/2015) 11 §:n mukainen neuvottelu ja asia on käsitelty kuntatalouden ja -hallinnon neuvottelukunnassa.

Esityksen valmisteluun liittyvät asiakirjat ja lausuntokierroksen lausunnot ovat saatavilla sosiaali- ja terveysministeriön hankeikkunassa <https://stm.fi/hanke?tunnus=STM049:00/2023>.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidotut etuudet ja rahamäärät

Kansaneläkeindeksistä säädetään kansaneläkeindeksistä annetussa laissa (456/2001; jälj. KE-indeksilaki). KE-indeksilain mukaan kansaneläkelain mukaiset etuudet ja niiden määräytymisperusteet on sidottu hintatason muutoksiin. Maksettavat etuudet tarkistetaan samassa suhteessa kuin kansaneläkeindeksin pisteluku on muuttunut etuutta määrättäessä voimassa olleesta pisteluvusta. Rahamäärät tarkistetaan kunkin vuoden alusta samassa suhteessa kuin kansaneläkeindeksin pisteluku on muuttunut siitä kansaneläkeindeksin pisteluvusta, jonka mukaisina nämä rahamäärät on määritelty laissa. Kansaneläkeindeksin pisteluku lasketaan vuosittain lokakuussa Kelassa. Pisteluku lasketaan jakamalla edellisen vuoden kolmannen neljänneksen kuukausien elinkustannusindeksin pistelukujen keskiarvo luvulla 1,2065.

Kansaneläkkeisiin, perhe-eläkkeisiin ja kansaneläkelain mukaisiin lapsikorotuksiin tehdään indeksitarkistus tammikuun alussa. Kansaneläkelain lisäksi eräisiin muihin etuuslakeihin on otettu erikseen säännös siitä, että laissa olevia rahamääriä tarkistetaan siten kuin KE-indeksilaissa säädetään tai että etuuden määrä määräytyy kansaneläkkeen määrän perusteella. Esimerkiksi takuueläkkeestä annetun lain (703/2010) mukainen takuueläke, vammaisetuuksista annetun lain (570/2007) mukaiset vammaisetuudet, rintamasotilaseläkelain (119/1977) mukainen rintamalisä ja ylimääräinen rintamalisä sekä ulkomaille maksettavasta rintamalisästä annetun lain (988/1988) mukainen rintamalisä tarkistetaan kansaneläkeindeksin muutosta vastaavasti.

Kansaneläkeindeksiin sidottuja rahamääriä käytetään eri etuuksien yhteensovittamisessa, etuuksiin määrääjain tehtävien tarkistusten perusteena ja pienimmän maksettavan etuuden määrittämisessä. Osa etuuksista on sidottu kansaneläkkeen tai takuueläkkeen määrään.

Työttömyysturvaan kuuluvia etuuksia tarkistetaan kansaneläkeindeksin perusteella. Kansaneläkeindeksin muutosten perusteella tehdään indeksitarkistus työttömyysturvalain (1290/2002)

mukaisen peruspäivärahan, peruspäivärahan korotusosan, työmarkkinatuen sekä lapsikorotuksen määrään. Peruspäivärahan suuruus vaikuttaa osittain myös ansiopäivärahaan. Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain (916/2012) mukainen starttiraha sekä vuorotteluvapaalain (1305/2002) mukaisen vuorottelukorvauksen suuruus on sidottu työttömyyspäivärahan määrään. Asumisperusteisesta sosiaaliturvasta rajat ylittävissä tilanteissa annetun lain (16/2019) mukaan tiettyjä etuuslakeja sovellettaessa Suomeen työhön tulevaa henkilöä pidetään työntekijänä, jos hänen ansionsa vastaavat vähintään työttömyysturvalaissa säädettyä peruspäivärahan rahamäärää muunnettuna kuukausituloksi.

Sairausvakuutuslain (1224/2004) mukaisen lääkekorvauksen vuotuisen omavastuun määrä (ns. lääkekatto) on sidottu kansaneläkeindeksiin¹ samoin kuin sairauspäivärahan, vanhempainpäivärahojen ja erityishoitorahan vähimmäismäärä. Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain (566/2005; jälj. kuntoutuslaki) mukaan ammatillisessa kuntoutuksessa olevan kuntoutusrahan ja nuoren kuntoutusrahan vähimmäismäärä on sidottu kansaneläkeindeksiin ja muiden kuin edellä mainittujen kuntoutusrahojen vähimmäismäärä on kansaneläkeindeksiin sidottu sairauspäivärahan vähimmäismäärän suuruinen. Poikkeuksena on kuitenkin eläkkeensaajan kuntoutusraha, joka määräytyy maksettavien eläkkeiden lakisääteisten bruttomäärien perusteella, jolloin perusteena oleviin eläkkeisiin tehtävä indeksitarkistus korottaa vastaavalla tavalla myös eläkkeensaajalle maksettavaa kuntoutusrahaa.

Työkyvyttömyyseläkkeellä olevien työhön paluun edistämiseksi annetun lain (738/2009) mukaiset ansaintarajan rahamäärät on sidottu takuueläkkeen määrään. Maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun lain (612/2006) mukaisen luopumistuen täydennysosaa tarkistetaan kansaneläkeindeksin perusteella.

Lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain (1128/1996) mukaiset kotihoidon ja yksityisen hoidon tuen hoitoraha ja hoitolisä sekä osittainen hoitoraha ja joustava hoitoraha ovat kansaneläkeindeksiin sidottuja. Sotilasavustuslain (781/1993) mukainen sotilasavustuksen perusavustus on sidottu täyden kansaneläkkeen määrään.

Kansaneläkeindeksi vaikuttaa myös eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain (571/2007) sekä yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) mukaisten asumistukien määräytymisperusteisiin. Muun muassa eläkkeensaajan asumistuen perusomavastuun määrä, lisäomavastuun tulo-rajat ja huomioon otettavan omaisuuden määrät tarkistetaan kansaneläkeindeksillä. Sen sijaan eläkkeensaajan asumistuen määräytymiseen vaikuttavat lämmitys-, vesi- ja kunnossapitokustannukset, keskimääräiset asumismenot sekä enimmäisasumismenot vahvistetaan vuosittain valtioneuvoston asetuksella. Lämmitys-, vesi- ja kunnossapitokustannukset sekä keskimääräiset asumismenot tarkistetaan vuosittain enintään asumismenojen muutosta vastaavasti. Asumismenojen enimmäismäärät on sidottu kansaneläkeindeksiin ja lisäksi asetuksella tarkistetaan vuosittain enimmäismäärät siten, että ne vastaavat asumismenojen muutosta. Yleisen asumistuen hyväksyttävät asumismenot tarkistetaan KE-indeksilain mukaisesti, mutta enimmäisasumismenot on sidottu elinkustannusindeksiin.

Toimeentulotuesta annetussa laissa (1412/1997) säädetään yksin asuvan aikuisen henkilön ja yksinhuoltajan perusosan määrästä kuukautta kohden. Muiden kotitalouteen kuuluvien henkilöiden ja alaikäisten lasten perusosat on vahvistettu prosentteina aikuisen henkilön perusosasta. Toimeentulotuen perusosan määrää tarkistetaan siten kuin KE-indeksilaissa säädetään.

¹ Vuonna 2023 lääkekattoon ei poikkeuksellisesti tehty indeksikorotusta osana toimenpiteitä kansalaisten ostovoiman tukemiseksi.

Opintotukilain (65/1994) mukaisen opintorahan, opintorahan huoltajakorotuksen ja oppimateriaalilisan määrää tarkistetaan kunkin lukuvuoden alusta noudattaen mitä KE-indeksistä annettussa laissa säädetään. Aikuiskoulutusetuuksista annetun lain (1276/2000) mukaisen aikuiskoulutustuen perusosan määrää tarkistetaan noudattaen KE-indeksistä annettua lakia.

Kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011) perusteella maksetaan vastaanottorahaa ja käyttörahaa. Näiden määrää tarkistetaan siten kuin KE-indeksistä annettussa laissa säädetään.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) mukaisen maksukaton rahamäärää sekä omaishoitajan vapaan ajalta annettavia palveluja koskevaa maksun enimmäismäärää tarkistetaan joka toinen vuosi kansaneläkeindeksin muutoksen mukaisesti. Vastaavalla tavalla tarkistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettussa asetuksessa (912/1992) olevia rahamääriä.

Oikeusministeriö tarkistaa asetuksella vuosittain ulosottokaassa (705/2007) säädetyn ulosotossa sovellettavan velallisen suojaosuuden määrän sekä yksityishenkilön velkajärjestelystä annettussa laissa (57/1993) tarkoitettujen velallisen välttämättömien elinkustannusten määrän ja lisäsuoritusvelvollisuuden perusteena olevan rahamäärän siten kuin KE-indeksilaissa säädetään.

Tuloverolaissa (1535/1992) säädetyn valtionverotuksen sekä kunnallisverotuksen täyden eläketulovähennyksen määrä määritellään yksinäiselle henkilölle maksettavan täyden kansaneläkkeen määrän perusteella.

2.2 Lapsilisä

Lapsilisästä säädetään lapsilisälaissa (796/1992). Lapsilisällä halutaan tasata lapsista aiheutuneita kustannuksia lapsiperheiden ja muiden kotitalouksien välillä. Sitä maksetaan valtion varoista alle 17-vuotiaan lapsen elatusta varten. Omaisuus ja tulot eivät vaikuta lapsilisän määrään. Se on verotonta tuloa.

Lapsilisiin ei tehdä indeksikorotuksia. Lapsilisä otetaan tulona huomioon toimeentulotukea myönnettäessä.

Lapsilisä maksetaan sitä seuraavan kalenterikuukauden alusta, jonka kuluessa lapsi on syntynyt tai oikeus lapsilisään alkanut, sen kalenterikuukauden loppuun, jonka kuluessa lapsi täyttää 17 vuotta. Lapsilisälain 9 §:n mukaan lapsilisää ei ilman erityistä syytä myönnetä takautuvasti pitemmältä kuin kuuden kalenterikuukauden ajalta ennen sen hakemista.

Lapsilisälain 6 §:n 1 momentin mukaan oikeus lapsilisään on lapsen vanhemmalla tai huoltajalla taikka muulla henkilöllä, joka huolehtii lapsen hoidosta ja kasvatuksesta. Lapsilisää nostava, joka ei ole avo- tai avioliitossa, voi saada lapsilisän yksinhuoltajakorotuksen. Korotus maksetaan jokaisesta lapsesta, josta henkilö saa lapsilisää. Lapsen huoltomuoto ei vaikuta yksinhuoltajakorotuksen saamiseen. Korotuksen siis saa, vaikka lasten vanhemmilla olisi yhteishuoltajuus, jos muut ehdot täytyvät. Edellytysten täytyessä yksinhuoltajakorotukseen on oikeus niissäkin tilanteissa, joissa vanhemmat asuvat erillään ja lapsi asuu vuorotellen molempien vanhempien luona. Samasta lapsesta maksettava lapsilisä voidaan kuitenkin maksaa vain yhdelle henkilölle. Toisaalta yksinhuoltajakorotuksen maksaminen estyy tilanteessa, jossa korotusta saanut vanhempi solmii avo- tai avioliiton lapseen nähden ei-elatusvelvollisen henkilön kanssa.

Maksettavan lapsilisän kokonaismäärään vaikuttaa, monestako alle 17-vuotiaasta lapsesta lapsilisää maksetaan (porrastus).

Ahvenanmaalla lapsilisän maksaminen perustuu maakuntalakiin. Maakuntahallitus päättää lapsilisien määristä.

Taulukko: Lapsilisän määrä ja maksaminen

Lapsilisän määrä lapsiluvun mukaan	Euroa kuukaudessa
Yhdestä lapsesta	94,88
Toisesta lapsesta	104,84
Kolmanna lapsesta	133,79
Neljännestä lapsesta	163,24
Viidennestä ja jokaisesta seuraavasta lapsesta	182,69

Osana pääministeri Marinin hallituksen tekemiä ostovoiman parantamiseen tähtäviä toimia korotettiin lapsilisän yksinhuoltajakorotuksen määrä väliaikaisesti, 1.1.2023–31.12.2023 väliseksi ajaksi, 68,30 euroon kuukaudessa (L 1226/2022). Tämän jälkeen, 1.1.2024, korotuksen on ollut määrä laskea takaisin sitä edeltäneelle tasolle, 63,30 euroon kuukaudessa.

Jos lapsi on hyvinvointialueen kustannuksella hoidettavana laitos- tai perhehoidossa kalenterikuukautta pidemmän ajan, lapsilisä maksetaan hyvinvointialueen esityksestä hoidon alkamista seuraavan kalenterikuukauden alusta sille hyvinvointialueelle, joka ensisijaisesti vastaa hänen hoitokustannuksistaan. Lapsilisällä on tällöin hyvitettyä niitä hoitokustannuksia, joista yksityinen henkilö, hyvinvointialue tai valtio on vastuussa. Mahdollinen ylijäämä on tilitettävä lapsilisään oikeutetulle. Kun lapsi on sijoitettuna perhehoitoon, Kela voi hyvinvointialuetta kuultuaan oikeuttaa perhehoitajan nostamaan lapsilisän. Lapsilisä voidaan tietyissä tilanteissa myös maksaa 15 vuotta täyttäneelle lapselle itselleen. Lisäksi, erityisen painavista syistä, voi Kela, lapsen edun niin vaatiessa, hyvinvointialueen esityksestä, määrätä lapsilisän maksettavaksi toiselle lapsen vanhemmista tai huoltajista, muulle sopivalle henkilölle tai hyvinvointialueelle käytettäväksi lapsen elatusta varten.

Jos lapsi on laitos- tai perhehoidossa ja lapsilisä maksetaan hyvinvointialueelle taikka jos lapsilisä maksetaan lapselle itselleen, lapsilisä on 94,88 euroa kalenterikuukaudessa. Edellytysten täytyessä lapsilisä maksetaan yksinhuoltajakorotuksella korotettuna.

Lapsilisää sai vuoden 2022 joulukuussa 532 964 perhettä. Näissä perheissä oli lapsia yhteensä 957 711, mikä on noin 17 prosenttia väestöstä. Lapsilisää saaneista perheistä 45 prosenttia oli yksilapsisia, vähintään neljä lasta oli 5 prosentissa perheistä. Yksinhuoltajakorotuksen saaneita perheitä oli vuoden 2022 joulukuussa 108 305, mikä on 20 prosenttia kaikista lapsilisää saaneista perheistä. Lapsia, joista maksettiin yksinhuoltajakorotus, oli 174 763. Maakunnittain tarkasteltuna yksinhuoltajakorotuksen saaneita perheitä oli eniten Kymenlaaksossa (24 prosenttia) ja vähiten Pohjanmaalla (13 prosenttia). Vuonna 2022 lapsilisää maksettiin yhteensä 1 460 miljoonaa euroa, mikä kattaa lähes puolet Kelan maksamien perhe-etuuksien kokonaissummasta.²

² [Kelán lapsiperhe-etuustilasto 2022.](#)

3 Tavoitteet

Esityksellä toteutetaan pääministeri Orpon hallitusohjelman tavoitetta julkisen talouden tasapainottamisesta sekä työllisyyden lisäämisestä. Hallitusohjelman mukaisesti kansaneläkeindeksi- ja kuluttajahintaindeksi -sidonnaisten etuuksien ja etuuden määräytymiseen vaikuttavien rahamäärien indeksikorotukset jätetään tekemättä vuosina 2024–2027.

Lisäksi esityksellä tuetaan lapsiperheiden toimeentuloa korottamalla lapsilisän yksinhuoltajakorotusta, neljännen sekä sitä seuraavien lasten lapsilisää ja alle kolmevuotiaiden lasten lapsilisää.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan, että tiettyihin kansaneläke- ja elinkustannusindeksiin sidottuihin etuuksiin ja etuuslakien rahamääriin ei tehdä indeksitarkistusta vuosina 2024–2027. Toisin sanoen niiden määrä säilyisi vuoden 2023 tasossa.

Lapsiperheiden tukemiseksi esitetään muutettavaksi lapsilisälain 7 §:ää siten, että neljännen ja sitä useamman lapsen lapsilisää sekä lapsilisän yksinhuoltajakorosta korotettaisiin 10 eurolla kalenterikuukaudessa. Lisäksi ehdotetaan, että alle kolmevuotiaasta lapsesta maksettavan lapsilisän määrää korotetaan 26 eurolla kalenterikuukaudessa.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027. Laki koskisi sairausvakuutuslain mukaisten päivärahaetuuksien vähimmäismäärää, kuntoutuslain mukaisen ammatillisessa kuntoutuksessa olevan kuntoutusrahan ja nuoren kuntoutusrahan vähimmäismäärää, työttömyysturvalain mukaisen peruspäivärahan, peruspäivärahan korotusosan ja lapsikorotuksen määrää, lasten kotihoidon tuesta ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain mukaisia etuuksia, yleisestä asumistuesta sekä eläkkeensaajan asumistuesta annettujen lakien mukaisia rahamääriä, opintotukilain mukaista opintorahaa, opintorahan huoltajakorotusta ja oppimateriaalilisää, aikuiskoulutusetuuksista annetun lain mukaista aikuiskoulutustuen perusosaa sekä kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain mukaista vastaanottorahaa ja käyttörahaa. Ehdotetussa laissa mainittuja etuuksia ja etuuslakien rahamääriä ei tarkistettaisi kansaneläke- tai elinkustannusindeksillä vuosina 2024–2027.

Eläkkeensaajan asumistuesta annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että asumistuessa huomioon otettavien lämmitys-, vesi- ja kunnossapitokustannusten määriä, keskimääräisiä asumismenoja sekä asumismenojen enimmäismääriä ei tarkistettaisi vuosina 2024–2027. Näitä koskevat euromäärät pidettäisiin siten samansuuruisina kuin mitä niistä on säädetty valtioneuvoston asetuksella (977/2022) eläkkeensaajan asumistuen määräytymisperusteista vuodelle 2023.

Kansaneläke- ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien tarkistusten jäädytyksen vaikutus etuuksien ja rahamäärien reaaliin tasoon olisi enintään 10,2 prosenttia. Kansaneläkeindeksin saavuttaessa pisteluvun 2009 indeksitarkistusten jäädytys lakkaisi ja ehdotetussa laissa mainitut, jäädytyksen piirissä olevat etuudet ja rahamäärät nousisivat tämän jälkeen voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti. Toteutettavaa indeksitarkistusten jäädytystä ei kuitenkaan olisi tarkoitus kompensoida myöhemmin vaan muutos on tarkoitettu pysyväksi. Tästä

syystä esitykseen sisältyvien etuuksien ja rahamäärien taso on myöhemmin, ennen normaaliin indeksitarkistusmenettelyyn palaamista vahvistettava kyseisissä etuuslaeissa.

Ehdotuksen ulkopuolelle jäisivät kansaneläke, takuueläke, perhe-eläke, kansaneläkelain mukainen lapsikorotus, vammaisetuudet (eläkettä saavan hoitotuki, 16 vuotta täyttäneen vammaistuki, alle 16-vuotiaan vammaistuki ja veteraanilisä), rintamalisät (ylimääräinen rintamalisä, rintamalisä, ulkomaille maksettava rintamalisä) sekä toimeentulotuen perusosa. Luopumistuen täydennysosa eläkkeeseen rinnastuvana etuutena jäisi myös indeksitarkistusten jäädytyksen ulkopuolelle. Indeksitarkistuksen tekemättä jättäminen ei koskisi myöskään lääkekorvauksen vuotuista omavastuun määrää (ns. lääkekattoa)³. Ehdotettu laki ei myöskään koskisi sotilasavustuksen perusavustusta, joka on sidottu kansaneläkkeen määrään, eikä elatustukea, joka indeksitarkistetaan vastaavasti kuin elatusavut (laki eräiden elatusapujen sitomisesta elinkustannuksiin 583/2008). Edellä mainittujen etuuksien osalta indeksitarkistukset tehtäisiin voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

Vaikutusarviot koskevat tässä hallituksen esityksessä ehdotettuja muutoksia siten, että hallitusohjelman muiden sosiaaliturvan etuusmuutosten vaikutukset on huomioitu arvioitaessa indeksitarkistusten jäädytyksen säästövaikutuksia. Muilta osin vaikutukset eivät sisällä arviota ristikkäisvaikutuksista muiden hallituksen vuodelle 2024 linjaamien sosiaaliturvan muutosten kanssa, joista eduskunnalle annetaan syksyllä 2023 useita hallituksen esityksiä. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö valmistelee eri muutosten yhteisvaikutuksista kotitalouksiin erillismuistion.

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

Kansaneläkeindeksin kehitys on sidottu kuluttajahintojen kehitykseen, jota on vaikea etukäteen ennustaa. Mikäli inflaatio kiihtyy, indeksitarkistusten jäädytyksen vaikutus suurenee tai jos inflaatio hidastuu, indeksitarkistusten jäädytyksen vaikutus pienenee. Arvioitaessa talouden ja kustannustason kehitystä käytetään valtiovarainministeriön ennustetta, jonka mukaan kansaneläkeindeksin arvioidaan nousevan 5,3 prosenttia vuonna 2024 ja 10,2 prosentin kasvu arvioidaan saavutettavan vuonna 2026, jolloin vuoden 2027 alussa tehtäisiin osittainen indeksikorotus 0,4 prosenttia. Korotus vastaisi arvioitua indeksikehitystä, joka ylittäisi 10,2 prosentin enimmäismäärän. Myös arvioitaessa vaikutuksia kotitalouksien taloudelliseen asemaan ja kuvattaessa vaikutuksia esimerkkiperheiden avulla, on käytetty 10,2 prosentin enimmäismäärää ja oletettu enimmäismäärän saavutettavan vuonna 2027. Vuoden 2024 kansaneläkeindeksin pisteluku saadaan tietää lokakuussa 2023.

4.2.1.1 Vaikutukset valtion ja kuntien menoihin

Indeksitarkistusten tekemättä jättäminen

Ehdotettu lakisäätöisten indeksitarkistusten tekemättä jättäminen alentaa etuusmenoja yhteensä 239 miljoonaa euroa vuonna 2024 ja 549 miljoonaa vuonna 2027. Etuusmenojen vaikutukset valtion menoihin on 200 ja 433 miljoonaa euroa vuosina 2024 ja 2027, kuntien menoihin 41 ja 109 miljoonaa euroa vuosina 2024 ja 2027. Vakuutettujen rahoittamat menot lisääntyvät 3 ja vähenevät 7 miljoonaa euroa vuosina 2024 ja 2027. Kun arvioidaan julkisen talouden menoja,

³ Lääkekustannusten vuosiomavastuun tasoon ehdotetaan tehtäväksi pysyvä tasomuutos vuoden 2024 alusta. Tätä koskeva hallituksen esitys on annettu eduskunnalle syksyllä 2023 (hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sairausvakuutuslain 5 luvun 8 §:n muuttamisesta).

huomioidaan edellisten lisäksi myös verotuksen vaikutus. Ehdotuksen arvioidaan vähentävän verotuottoja noin 72 ja 165 miljoonaa vuosina 2024 ja 2027. Julkisten menojen arvioidaan siis alenevan yhteensä 167 ja 384 miljoonaa euroa vuosina 2024 ja 2027. Tarkemmat vaikutukset etuusmenoihin ilmenevät alla olevasta taulukosta.

Kansaneläkeindeksin pisteluku oletusten mukaan*	1906	1944	1977	2017
Jäädytyksen suuruus (ero perusuraan)	-5,3 %	-7,2 %	-8,7 %	-10,2
Milj. euroa	2024	2025	2026	2027
Valtion osuudet				
Eläkkeensaajan asumistuki (sis. asetuksella annettavat parametrit)	-20,0	-48,0	-72,0	-93,0
Yleinen asumistuki (sis. elinkustannusindeksiin sidotut parametrit)	-26,7	-68,2	-93,6	-115,9
Ansiosidonnainen työttömyysturva	-41,1	-33,5	-31,8	-35,5
Työmarkkinatuki	-72,3	-90,8	-110,3	-125,2
Peruspäiväraha	-14,0	-0,3	0,0	0,0
Aikuiskoulutustuki	-0,2	-0,1	0,0	0,0
Valtion rahoittamat sv-päivärahat	-22,1	-29,5	-35,6	-43,3
Opintotuki	-14,5	-36,9	-48,1	-58,5
Vastaanottoraha ja käyttöraha	-1,1	-1,6	-1,9	-1,8
Lastenhoidon tuet	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Jäädytysten vaikutus toimeentulotukeen**	12,1	24,8	32,1	40,0
Valtio yhteensä	-200,0	-284,2	-361,3	-433,3
Kuntien osuudet				
Työmarkkinatuki	-25,0	-50,2	-60,4	-70,7
Peruspäiväraha	0,0	-2,1	-2,1	-2,2
Ansiosidonnainen työttömyysturva	0,0	-3,4	-3,2	-3,5
Lastenhoidon tuet	-16,0	-21,8	-27,3	-32,6
Kunnat yhteensä	-41,0	-77,5	-93,0	-109,0
Vakuutettujen osuudet				
Ansiosidonnainen työttömyysturva	5,5	4,0	6,0	10,0
Peruspäiväraha (vakuutusmaksuilla rahoitettava osuus)	0,0	-14,2	-14,9	-16,7
Aikuiskoulutustuki	-3,0	-2,0	-0,5	0,0
Vakuutetut yhteensä	2,5	-12,2	-9,4	-6,7
KAIKKI YHTEENSA	-238,5	-373,9	-463,7	-549,0
Nettovaikutus (vero-oletus 30 %)	-167,0	-261,8	-324,6	-384,3

*VM, 31.8.2023

**Kela saa valtiolta ennakot toimeentulotukeen, kunnat rahoittaa puolet

Yllä todettujen säästöjen lisäksi, kuntien rahoittaessa puolet toimeentulotukimenoista, kuntien menojen arvioidaan lisääntyvän 10,2 prosentin enimmäismäärällä 20 miljoonaa euroa vuonna 2027. Kuntien rahoitusosuus toimeentulotukimenoista toteutetaan vähentämällä kuntien valti-osuuksia määrällä, joka vastaa kuntien osuutta vuositasolla maksetusta perustoimeentulotuesta. Rahoitussäännöksistä johtuen vaikutukset toteutuvat kuntien talouteen kahden vuoden viiveellä. Näin ollen täysimääräinen 20 miljoonan euron vaikutus huomioitaisiin kuntien valti-osuuksissa vuonna 2029.

Kuntataloudesta ja esitysten vaikutuksista kuntatalouteen löytyy yksityiskohtaisempaa tietoa syksyn kuntatalousohjelmasta.

Lapsilisän korotukset

Lapsilisän yksinhuoltajakorotuksen korotus lisäisi menoja vuositasolla arviolta 22 miljoonaa euroa, neljännen ja viidennen lapsen lapsilisän korotus 5 miljoonaa euroa ja alle kolmevuotiaasta lapsesta maksettavan lapsilisän korotus 43 miljoonaa euroa. Koska alle kolmevuotiaan lapsen korotus tulee voimaan 1.4.2024, ehdotuksen vaikutus vuoden 2024 menoihin on 32 miljoonaa euroa. Joidenkin lapsiperheiden tulojen kohotessa toimeentulotuen tarpeen arvioidaan vähenevän vuositasolla noin 5 miljoonaa euroa ja 4,5 miljoonaa euroa vuonna 2024. Lapsilisien korotusten myötä menojen arvioidaan lisääntyvän vuositasolla yhteensä 65 miljoonaa euroa ja 54,5 miljoonaa euroa vuonna 2024.

Kuntien rahoittaessa puolet toimeentulotukimenoista, kuntien menojen arvioidaan vähenevän vuositasolla 2,5 miljoonaa euroa. Kuntien rahoitusosuus toimeentulotukimenoista toteutetaan vähentämällä kuntien valtionosuuksia määrällä, joka vastaa kuntien osuutta vuositasolla maksettavasta perustoimeentulotuesta. Rahoitussäännöksistä johtuen vaikutukset toteutuvat kuntien talouteen kahden vuoden viiveellä siten, että vaikutus vuonna 2026 on 2,3 miljoonaa euroa ja vuodesta 2027 lukien 2,5 miljoonaa euroa.

Valtio rahoittaa lapsilisämenot kokonaan sekä toimeentulotuen menoista puolet. Näin ollen valtion menojen arvioidaan lisääntyvän 54,5 miljoonaa euroa vuonna 2024, 65 miljoonaa vuodesta 2025 lukien. Lisäksi kunnille maksettava valtionosuus lisääntyy 2,3 miljoonalla vuonna 2026 vuodesta 2027 lukien 2,5 miljoonaa eurolla.

Muutosten yhteisvaikutus

Esityksen johdosta etuusmenojen arvioidaan kokonaisuutena alenevan noin 480 miljoonaa euroa, josta valtion osuus noin 370 miljoonaa euroa, kuntien osuus noin 110 miljoonaa euroa ja vakuutettujen rahoittamien menojen osalta vajaa 10 miljoonaa euroa.

Verotuottojen arvioidaan vähenevän 165 miljoonaa euroa, josta valtion verotuottojen osuus 105 miljoonaa euroa, kuntien verotuottojen noin 50 miljoonaa euroa ja vakuutusmaksutuottojen osuus vajaa 10 miljoonaa euroa. Lisäksi kunnille maksettavat valtionosuudet alenevat noin 20 miljoonalla eurolla. Yhteensä julkisten menojen arvioidaan alenevan noin 320 miljoonaa euroa, josta valtion osuus 280 miljoonaa euroa ja kuntien osuus 40 miljoonaa euroa. Esityksen vaikutusten vakuutusmaksuihin arvioidaan olevan vähäisiä.

4.2.1.2 Vaikutukset kotitalouksien taloudelliseen asemaan

Ehdotetun indeksitarkistusten tekemättä jättämisen vaikutukset koskevat niitä henkilöitä ja kotitalouksia, jotka saavat jäädytyksen kohteena olevia kansaneläkeindeksiin tai elinkustannusindeksiin sidottuja etuuksia. Näiden henkilöiden ja kotitalouksien saamien etuuksien reaalin taso laskee.

Esityksessä on rajattu tietyt etuudet indeksitarkistuksen jäädytyksen ulkopuolelle. Ehdotus ei koskisi kansaneläkettä, takuueläkettä, kansaneläkelain mukaista eläkkeen lapsikorotusta, perhe-eläkettä, rintamalisiä, alle 16-vuotiaan vammaistukea, yli 16-vuotiaan vammaistukea, eläkettä

saavan hoitotukea sekä elatustukea. Näiden etuuskien maksettava määrä sekä etuuslakien etuuden määräytymiseen vaikuttavat rahamäärät tarkistettaisiin vuosittain voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti kansaneläkeindeksillä.

Ehdotus ei koskisi myöskään viimesijaista toimeentulon turvaa eli toimeentulotukea. Toimeentulotukilaissa tarkoitettu toimeentulotuen perusosa kattaa lain 7 a §:ssä mainitut tavanomaiset ja välttämättömään toimeentuloon liittyvät menot. Toimeentulotuesta annetun lain 9 §:ssä on säädetty yksin asuvan aikuisen henkilön ja yksinhuoltajan perusosan määrästä kuukautta kohden. Muiden kotitalouteen kuuluvien henkilöiden ja alaikäisten lasten perusosat on vahvistettu prosentteina aikuisen henkilön perusosasta. Perusosa korottuisi kansaneläkeindeksin muutosta vastaavasti jatkossakin.

Ehdotus ei myöskään koskisi asevelvollisten omaiselle myönnettävää sotilasavustuksen perusavustusta, jonka määrä on sidottu täyden kansaneläkkeen määrään. Perusavustus on tarkoitettu välttämättömien, jokapäiväiseen toimeentuloon kuuluvien menojen kattamiseen. Sotilasavustuksen perusavustus korottuisi siten vastaavasti kuin kansaneläkekin.

Työttömyysetuuden saajat

Työttömyysturva jakautuu työttömän perusturvaan ja ansioturvaan. Ne työttömät, jotka eivät kuulu työttömyyskassaan, joiden työssäoloehto ei täyty tai joiden ansiopäivärahan enimmäisaika on täytynyt, kuuluvat työttömän perusturvan piiriin ja voivat saada peruspäivärahaa tai työmarkkinatukea. Työttömyyskassaan kuuluvat, työssäoloehdon täyttävät työttömät ovat oikeutettuja työttömän ansioturvaan. Peruspäivärahan määrä vaikuttaa myös ansiopäivärahan määrään.

Vuonna 2022 työttömyysturvan ansiopäivärahaa sai noin 257 500 henkilöä, peruspäivärahaa noin 75 500 henkilöä ja työmarkkinatukea noin 259 000 henkilöä.

Vuonna 2023 keskimääräinen peruspäiväraha ja työmarkkinatuki ovat 800,02 euroa kuukaudessa (37,21 €/pv). Ehdotetusta indeksitarkistusten jäädytyksestä johtuen määrät pysyisivät vuosina 2024–2027 samalla tasolla kuin vuonna 2023.

Alla olevasta taulukosta ilmenee peruspäivärahan ja työmarkkinatuen määrä, jos kansaneläkeindeksin vuotuinen tarkistus tehtäisiin normaalisti sekä indeksitarkistuksen jäädytyksen vaikutus kuukausittain (olettaen, että 10,2 % katosääntö toteutuu v. 2027).

Peruspäiväraha ja työmarkkinatuki, €/kk	2023	2024	2025	2026	2027
KEI indeksillä korotettu	800,02	844,74	861,51	876,13	893,76
Indeksijäädytyksen vaikutus		-44,72	-61,49	-76,11	-90,52

Jäädytyksen vaikutus olisi siten enimmillään kuukausitasolla noin 91 euroa. Indeksitarkistusten tekemättä jättäminen vaikuttaa suhteessa enemmän niihin henkilöihin, jotka saavat kyseistä etuutta pitempiaikaisesti.

Indeksikorotusten jäädytys koskee myös työttömyysetuuden lapsikorotuksia, joissa jäädytyksen vaikutus vuoden 2024 alusta lukien olisi muutamia kymmeniä senttejä kuukaudessa.⁴

Indeksitarkistuksen tekemättä jättäminen heijastuu myös vuorottelukorvauksen saajiin, sillä vuorottelukorvaus on 70 prosenttia työttömyysetuudesta. Samoin ehdotettu muutos vaikuttaa työttömyysturvalain mukaisen liikkuvuusavustuksen saajiin, sillä liikkuvuusavustus on peruspäivärahan suuruinen ja lisäksi siihen sovelletaan lapsikorotusta ja peruspäivärahan korotusosaa koskevia säännöksiä.

Sairausvakuutuslain mukaisen päivärahaetuuden sekä kuntoutuslain mukaisen kuntoutusrahan saajat

Sairausvakuutuslain mukaisia päivärahaetuuksia ovat sairauspäiväraha, osasairauspäiväraha, vanhempainpäivärahat (erityisraskaus-, raskaus- ja vanhempainraha), erityishoitoraha ja luovutuspäiväraha⁵. Vähimmäismääräistä päivärahaetuutta maksetaan silloin, kun henkilöllä ei ole etuutta edeltävällä vuoden tarkastelujaksolla päivärahan määräytymisessä huomioitavia tuloja tai tuloja on vähän.

Vuonna 2022 vähimmäismääräistä sairauspäivärahaa (mukaan lukien osasairauspäiväraha) maksettiin yhteensä noin 37 000 henkilölle, vähimmäismääräistä vanhempainpäivärahaa noin 17 700 henkilölle ja vähimmäismääräistä erityishoitorahaa noin 280 henkilölle.

Vähimmäismääräistä kuntoutusrahaa maksettiin vuonna 2022 noin 1 800 henkilölle sekä vähimmäismääräistä nuoren kuntoutusrahaa noin 15 100 henkilölle ja ammatillisen kuntoutuksen kuntoutusrahaa noin 14 500 henkilölle.

Vuonna 2023 vähimmäismääräinen päivärahaetus on 31,99 euroa arkipäivältä eli keskimäärin 799,80 euroa kuukaudessa. Kuntoutuslain mukainen kuntoutusraha määräytyy vastaavasti kuin sairausvakuutuslain mukainen sairauspäiväraha. Vähimmäismääräinen kuntoutusraha vuonna 2023 on siten 31,99 euroa arkipäivältä eli keskimäärin 799,80 euroa kuukaudessa. Kuntoutuslain mukainen vähimmäismääräinen nuoren kuntoutusraha ja ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettava kuntoutusraha maksetaan korotettuna (36,91 €/pv eli keskimäärin 922,75 euroa kuukaudessa vuonna 2023).

Ehdotetusta indeksitarkistusten jäädytyksestä johtuen edellä mainitut vähimmäismääräiset päivärahaetudet sekä nuoren kuntoutusraha ja ammatillisen kuntoutuksen kuntoutusraha pysyisivät vuosina 2024–2027 samalla tasolla kuin vuonna 2023.⁶

Alla olevasta taulukosta ilmenee vähimmäismääräisen päivärahaetuuden sekä vähimmäismääräisen kuntoutusrahan määrä, jos kansaneläkeindeksin vuotuinen tarkistus tehtäisiin normaalisti

⁴ Eduskunnalle syksyllä 2023 annetussa hallituksen esityksessä laeiksi työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta esitetään lapsikorotusten poistamista 1.4.2024 lukien.

⁵ Myös tartuntatautipäiväraha on sairausvakuutuslain mukainen päivärahaetus, mutta se määräytyy eri tavoin eikä sitä makseta vähimmäismääräisenä.

⁶ Eduskunnalle syksyllä 2023 annetussa hallituksen esityksessä laiksi Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain muuttamisesta esitetään, että ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettavan kuntoutusrahan ja nuoren kuntoutusrahan vähimmäismäärä laskettaisiin samalle tasolle kuin muutkin vähimmäismääräiset kuntoutusrahat 1.1.2024 lukien. Siirtymäsäännöksen vuoksi nykyisiä määriä sovellettaisiin kuitenkin ennen lain voimaan tuloa alkaneisiin kuntoutuksiin.

sekä indeksitarkistuksen jäädytyksen vaikutus kuukausittain (olettaen, että 10,2 % kattosääntö toteutuu v. 2027).

Vähimmäismääräinen sairaus-, vanhempainpäiväraha ja kuntoutusraha, €/kk					
	2023	2024	2025	2026	2027
KEL indeksillä korotettu	799,75	844,50	861,25	876,00	893,75
Indeksijäädytyksen vaikutus		-44,75	-61,50	-76,25	-90,75

Jäädytyksen vaikutus olisi enimmillään kuukausitasolla noin 91 euroa. Etuuden luonteesta ja henkilön tilanteesta riippuen maksettavien etuuskausien pituudet vaihtelevat. Indeksitarkistusten tekemättä jättäminen vaikuttaa suhteessa enemmän niihin henkilöihin, jotka saavat kyseistä etuutta pitempiä aikaisia. Tällöin vuotuisten tarkistusten jäädyttämisen vaikutukset kumuloituvat. Kuntoutus- ja kuntoutusrahajaksot ovat yleensä pitkiä, esim. ammatillisen kuntoutuksen kuntoutusrahan ja nuoren kuntoutusrahan myöntöajat voivat olla muutamia vuosia. Sairausvakuutuslain mukaisissa päivärahaetuksissa maksujaksot vaihtelevat. Keskimäärin miesten vanhempainpäivärahajaksot ovat muutamia viikkoja, naisten noin kymmenen kuukautta. Sairauspäivärahan maksujaksot vaihtelevat työkyvyttömyyden pituudesta riippuen – vuonna 2022 vähimmäismääräisen sairauspäivärahan saajista noin 2 900 henkilöä sai sairauspäivärahaa enimmäisajan.

Lastenhoidon tukien saajat

Lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain mukaisia etuuksia ovat lasten kotihoidon tuki, yksityisen hoidon tuki, joustava hoitoraha ja osittainen hoitoraha, joita kaikkia tarkistetaan vuosittain kansaneläkeindeksin mukaisesti.

Oikeus kotihoidon tukeen on silloin, kun alle kolmevuotiaalla lapsella ei ole kunnallista varhaiskasvatuspaikkaa – tällöin useimmiten lasta hoitaa kotona toinen vanhemmista. Kotihoidon tukea maksettiin vuoden 2022 aikana noin 79 900 henkilölle yhteensä noin 97 700 lapsesta. Yksityisen hoidon tukea maksetaan silloin, kun alle kouluikäistä lasta hoitaa yksityinen varhaiskasvatuksen tuottaja tai palkattu hoitaja. Vuonna 2022 yksityisen hoidon tuen saajia oli noin 11 600 ja tukea maksettiin noin 14 000 lapsesta.

Osittaista ja joustavaa hoitorahaa maksetaan vanhemmalle, jonka työaika on lapsen hoidon vuoksi täyttä työaika lyhyempi. Osittainen hoitoraha on tarkoitettu pienten koululaisten vanhemmille ja joustava hoitoraha alle kolmevuotiaan lapsen vanhemmille. Vuonna 2022 osittaisen hoitorahan saajia oli noin 15 500. Tukea maksettiin vuoden lopussa noin 8 600 koululaisesta. Joustavaa hoitorahaa maksettiin vuoden aikana noin 19 800 vanhemmalle. Vuoden lopussa joustavaa hoitorahaa maksettiin noin 9 700 lapsesta.

Vuonna 2023 kotihoidon tuen hoitorahan määrä on yhdestä alle kolmevuotiaasta 377,68 euroa kuukaudessa, jokaisesta muusta perheen alle kolmevuotiaasta lapsesta 113,07 euroa kuukaudessa ja jokaisesta yli kolmevuotiaasta, alle kouluikäisestä lapsesta 72,66 euroa kuukaudessa. Perheen koon ja tulojen mukaan määräytyvä hoitolisä on enintään 202,12 euroa kuukaudessa.

Yksityisen hoidon tuen hoitorahan määrä vuonna 2023 on 192,28 euroa kuukaudessa jokaisesta tukeen oikeutetusta lapsesta ja perheen koon sekä tulojen mukaan määräytyvä hoitolisä on enintään 265,85 euroa kuukaudessa⁷. Joustavan hoitorahan määrä on vuonna 2023 vanhemman työajasta riippuen 269,24 euroa kuukaudessa tai 179,49 euroa kuukaudessa sekä osittaisen hoitorahan määrä 108,15 euroa kuukaudessa.

Ehdotetusta indeksitarkistusten jäädytyksestä johtuen lastenhoidon tukiin ei tehtäisi tarkistuksia vuosina 2024–2027. Alla olevasta taulukosta ilmenee alle kolmevuotiaasta lapsesta maksettavan kotihoidon tuen hoitorahan määrä, jos kansaneläkeindeksin vuotuinen tarkistus tehtäisiin normaalisti sekä indeksitarkistuksen jäädytyksen vaikutus kuukausittain (olettaen, että 10,2 % kattosääntö toteutuu v. 2027).

Alle 3-vuotiaasta lapsesta maksettava kotihoidon tuen hoitoraha, €/kk					
	2023	2024	2025	2026	2027
KEI indeksillä korotettu	377,68	398,81	406,76	413,67	422,04
Indeksijäädytyksen vaikutus		-21,13	-29,08	-35,99	-42,86

Lasten hoidon tuissa jäädytyksen vaikutus olisi euromääräisesti suurin alle kolmevuotiaasta lapsesta maksettavan kotihoidon tuen hoitorahan kohdalla (enimmillään lähes 43 euroa kuukaudessa). Kotihoidon tuen tulosidonnaiseen hoitolisään jäädytyksen vaikutus olisi enimmillään noin 23 euroa kuukaudessa. Pienituloisessa, täyttä hoitolisää saavassa perheessä, vaikutus voisi olla siten noin 66 euroa kuukaudessa tai enemmän – perheen hoitorahaan oikeuttavien lasten lukumäärästä ja etuuskauden pituudesta riippuen. Toisaalta kotihoidon tuen saajille kohdistuu alle kolmevuotiaasta lapsesta maksettavan lapsilisän korotus (26 €/kk), mikä tulee huomioida etuusmuutosten yhteisvaikutuksessa.

Kotihoidon tukea maksetaan yleisimmin tilanteessa, jossa vanhempi hoitaa lasta itse ollen samalla työsopimuslain (55/2001) mukaisella hoitovapaalla (tukea on mahdollista saada myös tilanteessa, jossa lasta hoitaa muu henkilö kuin lapsen oma vanhempi). Jäädytysten vaikutusten kannalta merkitystä on kotihoidontukijakson pituudella. Suurin osa perheistä saa kotihoidontukea ainakin jonkin aikaa vanhempainpäivärahaikauden jälkeen. Noin puolet vanhemmista (äideistä) hoitaa lasta kotihoidon tuella vajaan vuoden, puolet tätä pidempään.⁸

Joustavan hoitorahan määrässä tarkistusten jäädytyksen vaikutus olisi enimmillään noin 20–30 euroa kuukaudessa (etuuden tasosta riippuen) ja osittaisessa hoitorahassa noin 12 euroa kuukaudessa. Joustavan hoitorahan ja osittaisen hoitorahan saajat ovat työelämässä olevia vanhempia. Etuuden tarkoitus on korvata lapsen hoidon vuoksi sovitusta kokoaikatyöaikaa lyhyemmästä työajasta johtuvaa palkan menetystä. Indeksitarkistusten jäädytyksestä johtuen etuus ei nykyisessä määrin kompensoisi palkan menetystä ja saattaa jossain määrin vaikuttaa vanhempien mahdollisuuteen ja halukkuuteen tehdä lyhyempää työaikaa. Vaikutusta saattaa jossain määrin olla kotona lasta hoitavien vanhempien työmarkkinoille siirtymiseen tilanteessa, jossa

⁷ Yksityisen hoidon tuen hoitolisää korotettiin 100 eurolla 1.3.2023 lukien.

⁸ Johanna Närvi, Anu Kinnunen, Johanna Lammi-Taskula, Anneli Miettinen & Miia Saarikallio-Torp. [Äitien kotihoidon tuen käytössä näkyvät niin työtilanne kuin hoivaihanteet - Perhevapaakyselyn 2022 tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 7/2023.](#)

heillä olisi tarvetta lapsen hoitojärjestelyjen vuoksi tehdä, kokoaikatyön sijasta, lyhennettyä työaikaa.⁹

Yksityisen hoidon tuki maksetaan suoraan palveluntuottajalle (yksityinen päiväkotitoi, yksityinen perhepäivähoitaja tai työsuhteinen hoitaja). Yksityisen hoidon tuen määrässä tarkistusten jäädytyksen vaikutus olisi hoidettavaa lasta kohden enimmillään noin 52 euroa kuukaudessa (hoitoraha ja täysi hoitolisä). Vaikka etuus maksetaan palveluntuottajalle, kohdistunee jäädytyksen vaikutus tosiasiallisesti perheisiin, sillä lapsen yksityisestä varhaiskasvatuksesta perittävää maksua, tai vanhempien itse työsuhteiselle hoitajalle maksamaa palkan osuutta todennäköisesti korotetaan. Käytännössä tämä tarkoittaisi myös sitä, että ero yksityisen ja julkisen varhaiskasvatuksen asiakasmaksuissa kasvaisi entisestään. Mahdollista tosin myös on, että kunta omalla päätöksellään korottaa kunnan maksamaa yksityisen hoidon tuen kuntalisää, kompensoiden tällä tavoin indeksitarkistusten jäädytyksen vaikutusta.

Sekä kotihoidon tuen että yksityisen hoidon tuen indeksitarkistusten tekemättä jättämisellä saattaa olla vaikutusta julkisen varhaiskasvatuksen kysyntään. Perheet saattavat valita yksityisen palvelun sijasta kunnallisen varhaiskasvatuspalvelun. Mahdollista myös on, että joissakin perheissä kotihoidon tuen reaalisen tason alenemisen myötä lapsen kotihoitoaika lyhenee ja lapsi siirtyy varhaisemmin varhaiskasvatukseen piiriin.

Yleisen asumistuen ja eläkkeensaajan asumistuen saajat

Kansaneläkeindeksi vaikuttaa myös yleisestä asumistuesta annetun lain ja eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain mukaisten asumistukien määräytymisperusteisiin. Yleisessä asumistuessa kansaneläkeindeksi vaikuttaa perusomavastuuosuuden laskukaavaan ja hyväksyttävien vesi- ja lämmityskustannuksien määrään. Asumistuessa huomioon otettavat enimmäisasumismenot puolestaan tarkistetaan kalenterivuositain elinkustannusindeksin muutosta vastaavasti. Yleisen asumistuen määrä on 80 prosenttia hyväksyttävien asumismenojen ja perusomavastuun erotuksesta. Perusomavastuuosuus on 42 prosenttia asumistuessa huomioitavista tuloista, joista on vähennetty täysimääräiseen tukeen oikeuttava tulo. Täysimääräiseen tukeen oikeuttava tuloraja on sovitettu työmarkkinatuen tason kanssa niin, että yksin asuvalla työmarkkinatuen tasoista tai sitä alhaisempaa tuloa saavalla ei ole tuloista riippuvaa perusomavastuuta. Indeksitarkistusten tekemättä jättäminen nostaa täysimääräiseen tukeen oikeuttavaa tulorajaa ja pienentää huomioon otettavien asumismenojen määrää eli nostaa siten asumistuen saajien omavastuuosuutta asumismenoista pysyvän lainsäädännön mukaiseen indeksitarkistukseen verrattuna. Kun yleisen asumistuen perusomavastuuosuuden laskukaavaan ei tehdä indeksitarkistuksia, eivät tuloista tehtävät vähennykset nouse, vaan ne pysyvät ennallaan. Täysimääräiseen tukeen oikeuttavan tulon määrä ei siis nouse, vaan se pysyy ennallaan, jos indeksitarkistukset jäädytetään. Näin ollen suurempi osuus ruokakunnan tuloista vaikuttaa yleisen asumistuen määrään eli nostaa ruokakunnan perusomavastuuta ja sitä kautta pienentää yleisen asumistuen määrää. Kansaneläkeindeksi vaikuttaa myös muussa omistusasunnossa kuin osakeasunnossa asuvien ruokakuntien hyväksyttäviin hoitomenoihin sekä huomioon otettavien korko- ja osinkotulojen rajaan.

⁹ Pekkarinen, T. & Tuomala J. [Joustavan hoitorahan työllisyysvaikutusten arviointi](#). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimus toiminnan julkaisusarja 2019:46. Tutkimuksen mukaan joustava hoitoraha kannusti matalasti koulutettuja äitejä ja yksinhuoltajia osa-aikatyöhön. Näiden ryhmien on katsottu olevan erityisessä vaarassa syrjäytyä työmarkkinoilta lasten kotihoitoon seurauksena.

Indeksitarkistusten jäädyttämisen euromääräiset vaikutukset asumistukeen ovat tapauskohtaisia.¹⁰

Kesäkuussa 2023 yleistä asumistukea maksettiin noin 383 400 ruokakunnalle. Suurin osa, 73 prosenttia, tuen saajaruokakunnista on yksinasuvia. Toiseksi yleisin ruokakuntatyyppi olivat yksinhuoltajat, joita oli noin 15 prosenttia tukea saaneista ruokakunnista.¹¹

Eläkkeensaajan asumistuessa asumistuen saajan perusomavastuu ja lisäomavastuun tuloajat on sidottu kansaneläkeindeksiin. Eläkkeensaajan asumistuen määrä on 85 prosenttia huomioon otettavista asumismenoista, joista on vähennetty perusomavastuu ja tulojen mukaan määräytyvä lisäomavastuu. Lisäomavastuu on 41,3 prosenttia siitä perheen tulojen osasta, joka ylittää perhesuhteiden mukaan määräytyvän tuloajan. Perusomavastuun määrä vuonna 2023 on 681,39 euroa vuodessa eli noin 56,78 euroa kuukaudessa. Eläkkeensaajan asumistuessa indeksitarkistuksen tekemättä jättäminen tarkoittaa sitä, että perusomavastuun määrä ja lisäomavastuun tuloajat säilyvät ennallaan eli omavastuuosuus asumismenoista korottuu pysyvän lainsäädännön mukaiseen indeksitarkistukseen verrattuna. Lisäksi asumistuessa huomioon otettavan omaisuuden raja, asumistuen tarkistuksen aiheuttavan tulojen muutoksen raja sekä pienin maksettava tuen määrä on sidottu kansaneläkeindeksiin. Indeksitarkistusten jäädyttämisen euromääräiset vaikutukset asumistukeen ovat tapauskohtaisia.

Eläkkeensaajan asumistukea sai vuonna 2022 noin 207 000 henkilöä. Eläkkeensaajan asumistuen saajien osalta on huomattava, että indeksitarkistusten jäädytys ei koske eläkkeitä eikä eläkettä saavan hoitotukea, joten kokonaisvaikutus jää pääsääntöisesti heidän kohdallaan vähäisemmäksi kuin yleisen asumistuen saajilla.

Opintotuen saajat

Opintorahan saajia oli lukuvuonna 2022/2023 yhteensä noin 218 500, joista suurin osa oli muualla kuin vanhempiensa luona asuvia täysi-ikäisiä opiskelijoita (noin 162 600). Alle 18-vuotiaita muualla kuin vanhempiensa luona asuvia oli noin 5400. Vanhempiensa luona asuvia opintorahan saajia oli noin 31 800.

Opintotukilain mukaisen opintorahan määrä vaihtelee. Opintorahan määrään vaikuttavat opiskelijan ikä, oppilaitos, asuuko opiskelija itsenäisesti vai vanhempiensa luona, onko opiskelija avioliitossa ja onko hänellä lapsia. Korkein opintoraha, 279,38 euroa kuukaudessa vuonna 2023¹², on itsenäisesti asuvalla 18 vuotta täyttäneellä opiskelijalla. Itsenäisesti asuvalla 17-vuotiaalla muussa kuin korkeakoulussa opiskelevalla opintoraha voi olla vähävaraisuuskorotuksen kanssa tällä hetkellä 227,14 euroa kuukaudessa. Vanhempansa luona asuvilla 20 vuotta täyttäneillä opiskelijoilla opintorahan määrä on nykyisin enintään 204,42 euroa kuukaudessa. Opiskelijalle, jolla on huollossaan lapsi, maksetaan opintorahan huoltajakorotusta, 122,05 euroa kuukaudessa vuonna 2023. Opintorahan oppimateriaalilisä on 52,24 euroa kuukaudessa.

Ehdotetusta indeksitarkistusten jäädytyksestä johtuen opintotuen määriin ei tehtäisi tarkistuksia vuosina 2024–2027. Alla olevasta taulukosta ilmenee itsenäisesti asuvan 18 vuotta täyttäneen

¹⁰ Lisäksi yleiseen asumistukeen on esitetty muutoksia syksyllä 2023 eduskunnalle annetulla hallituksen esityksellä laiksi yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta. Tämän esityksen vaikutusarvioissa ei ole huomioitu siinä esitettyjä muutoksia.

¹¹ Tilasto vuoden 2022 lopussa. Lähde: Kelasto.

¹² 1.8.2023 lukien

opiskelijan opintorahan määrä, jos kansaneläkeindeksin vuotuinen tarkistus tehtäisiin normaalisti sekä indeksitarkistuksen jäädytyksen vaikutus kuukausittain (olettaen, että 10,2 % katto-sääntö toteutuu v. 2027).

Itsenäisesti asuvan opintoraha 1.8. lukien, 18 vuotta täyttänyt henkilö, €/kk					
	2023	2024	2025	2026	2027
KEL indeksillä korotettu	279,38	295,01	300,89	306,00	312,19
Indeksijäädytyksen vaikutus		-15,63	-21,51	-26,62	-31,70

Jäädytyksen vaikutus olisi euromääräisesti suurin itsenäisesti asuvalla 18 vuotta täyttäneellä opiskelijalla (enintään noin 32 euroa kuukaudessa). Vastaavasti esim. itsenäisesti asuvan 17-vuotiaan muussa kuin korkeakoulussa opiskelevan opintorahaan vaikutus olisi enimmillään lähes 26 euroa kuukaudessa ja vanhempansa luona asuvilla 20 vuotta täyttäneillä opiskelijoilla vaikutus olisi enimmillään 23 euroa kuukaudessa.

Alaikäistä lasta huoltavan opiskelijan opintoraha on 1.8.2023 lukien 401,43 euroa kuukaudessa, josta huoltajakorotuksen osuus on 122,05 euroa. 1.1.2024 lukien huoltajakorotuksen määrä on 111,63 euroa kuukaudessa opintotukilakiin (1229/2022) perustuvan määräaikaisen (10 e/kk) korotuksen poistuttua. Hallitus on ohjelmassaan varannut määrärahan huoltajakorotuksen kehittämiseen. Tämä mahdollistaa huoltajakorotukseen tasokorotuksen, joka osaltaan kompensoi indeksitarkistuksen jäädytyksen vaikutuksia. Huoltajakorotukseen on tarkoitus esittää tasokorotusta täydentävän talousarvioesityksen yhteydessä päätoimisten opiskeluedellytysten vahvistamiseksi annettavassa hallituksen esityksessä opintotukilain muuttamisesta.¹³

Vastaanotto- ja käyttörahan saajat

Kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain perusteella maksettava vastaanottoraha jakaantuu perusosaan ja täydentävään vastaanottorahaan. Vastaanottorahan perusosa on tarkoitettu esimerkiksi vaatteisiin, väihäisiin terveydenhuoltokustannuksiin, paikallisliikenteen lippuihin ja puhelimen käytöstä aiheutuviin maksuihin sekä ruokakustannuksiin silloin, kun vastaanottokeskuksessa ei tarjota aterioita. Vastaanottorahan määrään vaikuttavat kaikki tulot ja varat. Vastaanottorahan perusosan määrä yksinasuvalla ja yksinhuoltajalla on 348,50 euroa (102,15 euroa ateriapalvelut tarjoavassa vastaanottokeskuksessa) vuonna 2023. Muilla 18 vuotta täyttäneillä vastaanottoraha on 294,42 euroa (ateriapalvelut tarjoavassa vastaanottokeskuksessa 84,12 euroa). Perheensä kanssa asuvaa lasta kohden vastaanottoraha on 222,32 euroa (ateriapalvelut tarjoavassa vastaanottokeskuksessa 66,10 euroa). Alaikäisen ilman huoltajaa olevan käyttörahan määrä on 30,04 euroa (alle 16-vuotias) ja 54,08 euroa (16–17-vuotias).

Täydentävää vastaanottorahaa myönnetään henkilön yksilöllisestä tilanteesta syntyvään erityistarpeeseen. Täydentävällä vastaanottorahalla ei voida korvata niitä kuluja, joiden katsotaan kuuluvan perusosaan. Vastaanottorahan lisäksi henkilöllä on oikeus vastaanottopalveluna myönnettävään majoitukseen, välttämättömiin sosiaali- ja terveystalouteen sekä vastaanottokeskuksen järjestämään työ- ja opintotoimintaan. Henkilö voi myös järjestää majoituksensa itsenäisesti yksityismajoituksessa. Vastaanottokeskus ei korvaa yksityismajoituksesta syntyviä kustannuksia.

¹³ Opintotukilain muutoksia koskevassa hallituksen esityksessä tullaan arvioimaan muutosten yhteisvaikutuksia.

Vastaanottojärjestelmässä on tällä hetkellä kirjoilla noin 45 000 asiakasta, joista noin 39 000 on tilapäistä suojelua saavia henkilöitä ja noin 6 000 on kansainvälistä suojelua hakevia henkilöitä. Kaikista asiakkaista noin 11 000 on alaikäisiä. Tilapäistä suojelua saavalla henkilöllä on oikeus hakea kotikuntaa ja siirtyä vastaanottopalveluiden piiristä kunnan ja hyvinvointialueen palveluiden ja Suomen asumisperusteisen sosiaaliturvan piiriin, kun hän on oleskellut Suomessa vähintään vuoden ajan. Tällä hetkellä vastaanottojärjestelmässä on yhteensä noin 22 000 tilapäistä suojelua saavaa, joilla olisi oikeus hakea kotikuntaa.

Kansainvälistä suojelua hakevien määrä vaihtelee vuosittain. Vuonna 2022 jätettiin 5 827 kansainvälistä suojelua koskevaa hakemusta (pois lukien Ukrainasta sotaa paenneiden henkilöiden tilapäisen suojelun hakemukset), vuonna 2021 jätettiin 2 545 hakemusta ja vuonna 2020 yhteensä 3 209 hakemusta.

Ehdotetusta indeksitarkistusten jäädytyksestä johtuen vastaanottorahan ja käyttörahan määriin ei tehtäisi tarkistuksia vuosina 2024–2027. Alla olevasta taulukosta ilmenee yksinasuvan ja yksinhuoltajan (ei tarjottuja aterioita) vastaanottorahan määrä, jos kansaneläkeindeksin vuotuinen tarkistus tehtäisiin normaalisti sekä indeksitarkistuksen jäädytyksen vaikutus kuukausittain (olettaen, että 10,2 % kattosääntö toteutuu v. 2027).¹⁴

Vastaanottoraha, yksinasuva ja yksinhuoltaja, ei aterioita, €/kk					
	2023	2024	2025	2026	2027
KEL indeksillä korotettu	348,50	368,00	375,34	381,71	389,43
Indeksijäädytyksen vaikutus		-19,50	-26,84	33,21	-39,54

Indeksitarkistusten tekemättä jättämisen vaikutus olisi euromääräisesti suurin yksinasuvan ja yksinhuoltajan (ei tarjottuja aterioita) vastaanottorahan määrässä, enimmillään noin 40 euroa kuukaudessa (ateriapalvelut tarjoavassa yksikössä asuvalle vaikutus olisi enimmillään noin 12 euroa kuukaudessa). Muiden täysi-ikäisten (ei tarjottuja aterioita) vastaanottorahassa vaikutus olisi enimmillään noin 33 euroa kuukaudessa. Ilman huoltajaa olevan alaikäisen käyttörahassa vaikutus olisi muutamia euroja kuukaudessa. Tarveharkintaisesti myönnettävää täydentävää vastaanottorahaa jäädytys ei koskisi.

Vastaanottoraha on kansainvälistä suojelua hakevalle, tilapäistä suojelua saavalle ja ihmiskaupan uhrille, jolla ei ole kotikuntaa, myönnettävä viimesijainen etuus, eikä näillä henkilöillä ole oikeutta saada Kelan myöntämiä muita sosiaalietuuksia tai toimeentulotukea. Indeksitarkistusten jäädytys heikentää vastaanottorahan määrää suhteessa toimeentulotukeen. Kansainvälistä suojelua hakevalle sekä tilapäistä suojelua saavalle maksettava taloudellinen tuki eriytettiin yleisestä toimeentulotuesta vuonna 2011 nykyisen vastaanottolain (746/2011) yhteydessä. Tuolloin vastaanottorahan suuruus asetettiin 70 prosenttiin toimeentulotuen perusosasta. Alemmaa tasoa perusteltiin tuolloin sillä, että vastaanottorahan saajat saavat osan vastaanottopalveluista hyödykkeinä.

¹⁴ Hallitusohjelmaan sisältyy indeksitarkistusten jäädytyksen lisäksi kirjaus vastaanottopalveluna myönnettävän vastaanottorahan ja käyttörahan pienentämisestä. Hallitusohjelman mukainen tavoite on pienentää vastaanotto- ja käyttörahaa perustuslain ja vastaanottodirektiivin sallimaan minimiin.

Lapsilisän saajat

Ehdotuksen mukaisen lapsilisien yksinhuoltajakorotuksen tasokorotuksen, neljännen ja sitä seuraavista lapsista maksettavien sisaruskorotusten sekä alle kolmevuotiaasta lapsesta maksettava korotusosa vaikuttaisivat lapsilisiin seuraavasti:

Lapsilisä v. 2023 ja 2024, 3-vuotiaat ja sitä vanhemmat lapset, €/ kk

	2023	2024	Muutos
Ensimmäisestä lapsesta	94,88	94,88	0
Toisesta lapsesta	104,84	104,84	0
Kolmannesta lapsesta	133,79	133,79	0
Neljännessä lapsesta	163,24	173,24	10
Viidennestä ja jokaisesta seuraavasta lapsesta	182,69	192,69	10
Yksinhuoltajakorotus/ lapsi	68,30	73,30	5

Lapsilisä v. 2023 ja 2024, alle 3-vuotiaat lapset, €/ kk

	2023	2024	Muutos
Ensimmäisestä lapsesta	94,88	120,88	26
Toisesta lapsesta	104,84	130,84	26
Kolmannesta lapsesta	133,79	159,79	26
Neljännessä lapsesta	163,24	199,24	36
Viidennestä ja jokaisesta seuraavasta lapsesta	182,69	218,69	36
Yksinhuoltajakorotus/ lapsi	68,30	73,30	5

Lapsilisän tason korottaminen ei kohdentuisi kaikkiin saajiin; esimerkiksi kahden vanhemman ja kahden yli kolmevuotiaan lapsen perhe ei saisi lapsilisän korotuksia. Toimeentulotukea saavissa perheissä korotus ei vaikuttaisi käytettävissä oleviin tuloihin, sillä lapsilisä otetaan tulona huomioon toimeentulotuen laskennassa.

Ehdotettujen muutosten vaikutus esimerkkikotitalouksiin

Indeksitarkistusten tekemättä jättämisen yhteydessä on otettava huomioon erityisesti tehtyjen ratkaisujen kumuloituvat vaikutukset. Indeksitarkistusten jäädytysten toistuessa vuosittain vaikutukset kumuloituvat ajallisesti. Näin ollen muutos – etuuden reaalisen tason lasku – koskettaa enemmän niitä, jotka saavat etuutta pitkäaikaisesti. Lisäksi jos henkilö tai kotitalous saa useampia jäädytyksen piirissä olevia etuuksia, vaikutus kertaantuu. Kelan arvion mukaan niistä kotitalouksista, joita ehdotettu muutos koskee, noin 63 prosenttia saa vain yhtä jäädytyksen piiriin kuuluvaa etuutta ja noin 31 prosenttia kahta etuutta. Kahta tai useampaa etuutta saavan kohdalla jo yksittäisenkin vuoden indeksitarkistusten tekemättä jättämisen vaikutus kertaantuu, koska muutos kohdistuu samanaikaisesti useampaan etuuteen. Toisaalta indeksitarkistusten tekemättä jättäminen ei välttämättä vaikuta henkilön tai kotitalouden käytettävissä oleviin tuloihin, sillä toimeentulotuen osuus tuloista kasvaa indeksitarkistusten jäädytysten vuoksi.

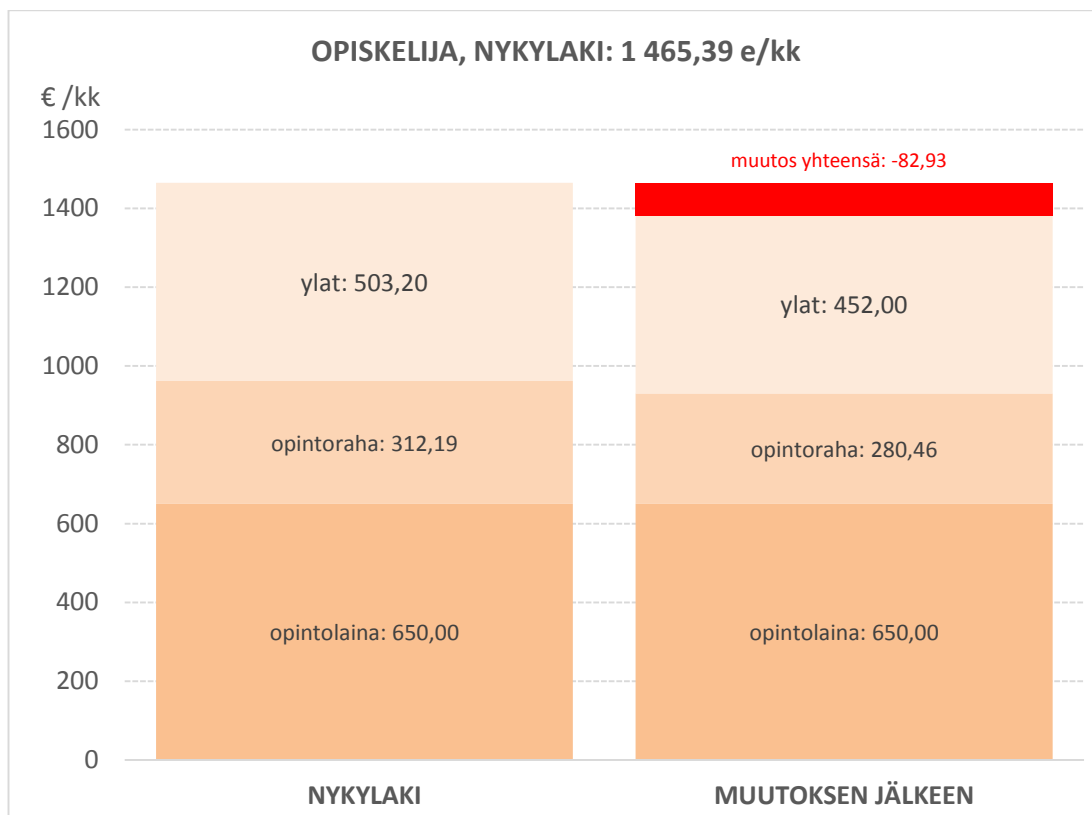
Esityksen kokonaisvaikutuksia on mahdollista arvioida esimerkkiperheiden tai -kotitalouksien avulla. Perheiden tulonmuodostusta on verrattu tilanteesta, jossa etuuksiin ja rahamääriin tehtäisiin normaalit vuotuiset indeksikorotukset tilanteeseen, jossa kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidotut etuudet ja rahamäärät jäädytetään (enintään 10,2 prosenttia) sekä

lapsilisiin tehdään ehdotuksen mukaiset korotukset. Euromäärät ovat vuoden 2027 tasossa. Esi-
merkkiperheinä käytetään seuraavia:

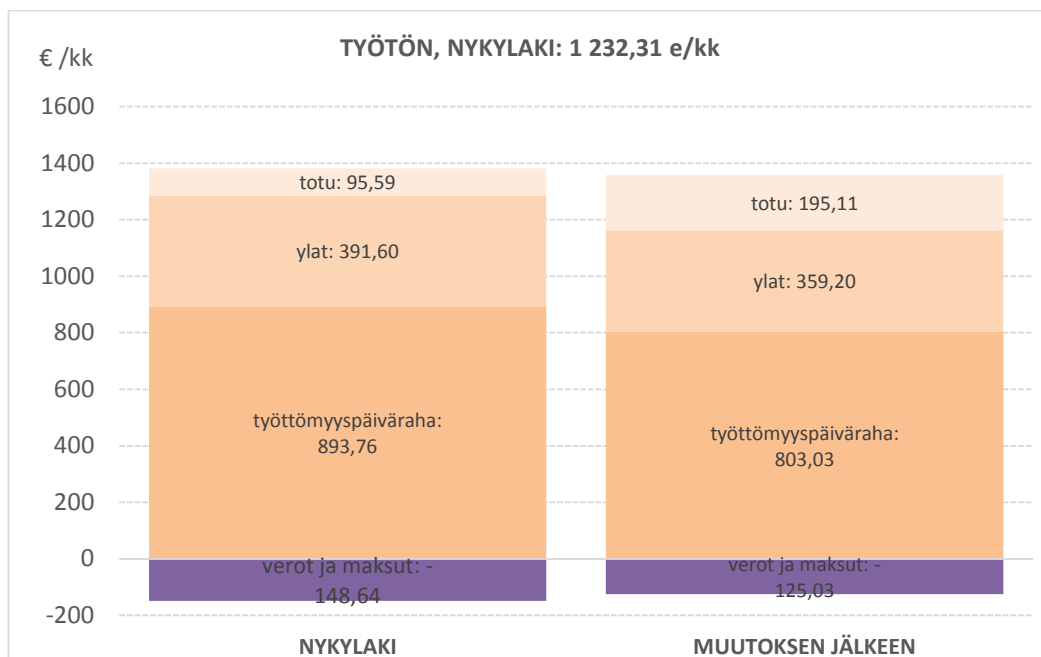
- yksin asuva korkeakouluopiskelija, pääasiallisina tuloina opintoraha sekä opintolaina, asuu Vantaalla (2. kuntaryhmä), vuokra ja vesilasku 736 euroa kuukaudessa
- yksin asuva työtön henkilö, pääasiallisena tulona työmarkkinatuki, asuu Joensuussa (3. kuntaryhmä), vuokra ja vesilasku 612 euroa kuukaudessa
- yhden vanhemman perhe ja kaksi lasta (alle 3 vuotias ja 3–6 vuotias), pääasiallisena tulona ansiopäiväraha, perhe asuu Vantaalla (2. kuntaryhmä), vuokra ja vesilasku 1 145 euroa kuukaudessa¹⁵
- yhden vanhemman perhe ja kaksi lasta (molemmat 7–9 vuotiaita), pääasiallisena tulona ansiopäiväraha, perhe asuu Vantaalla (2. kuntaryhmä), vuokra ja vesilasku 1 145 euroa kuukaudessa¹⁶
- kahden vanhemman perhe ja kaksi lasta (alle 3 vuotias ja 3–6 vuotias), toisen vanhemman tuloina vähimmäismääräinen vanhempainpäiväraha ja toisella peruspäiväraha, perhe asuu Vantaalla (2. kuntaryhmä), vuokra ja vesilasku 1 265 euroa kuukaudessa
- yksin asuva sairauspäivärahaa saava henkilö, pääasiallisena tulona vähimmäismääräinen sairauspäiväraha, asuu Vantaalla (2. kuntaryhmä), vuokra ja vesilasku 736 euroa kuukaudessa
- yksin asuva eläkeläinen, tulona kansan- ja takuueläke, asuu Vantaalla (2. kuntaryhmä), vuokra ja vesilasku 736 euroa kuukaudessa

¹⁵ Nykytilanteessa lapsilisän yksinhuoltajakorotuksen määrä on huomioitu pysyvän lainsäädännön mukaisena (ei väliaikaisen, 31.12.2023 saakka voimassa olevan korotetun määrän mukaisena).

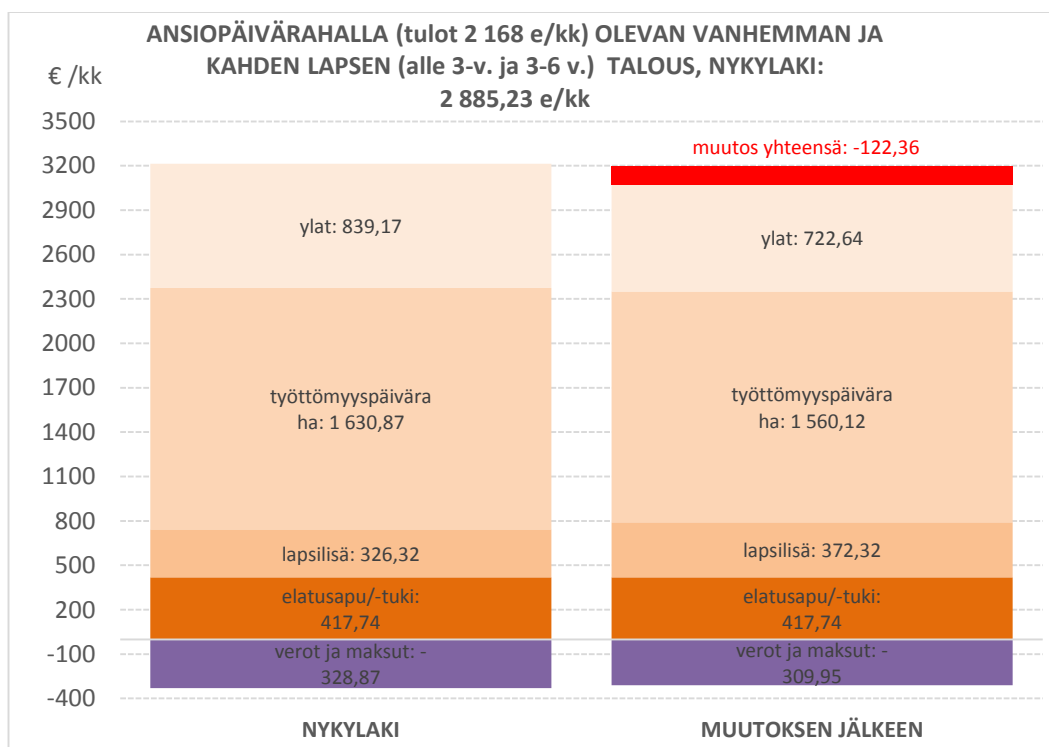
¹⁶ Nykytilanteessa lapsilisän yksinhuoltajakorotuksen määrä on huomioitu pysyvän lainsäädännön mukaisena (ei väliaikaisen, 31.12.2023 saakka voimassa olevan korotetun määrän mukaisena).

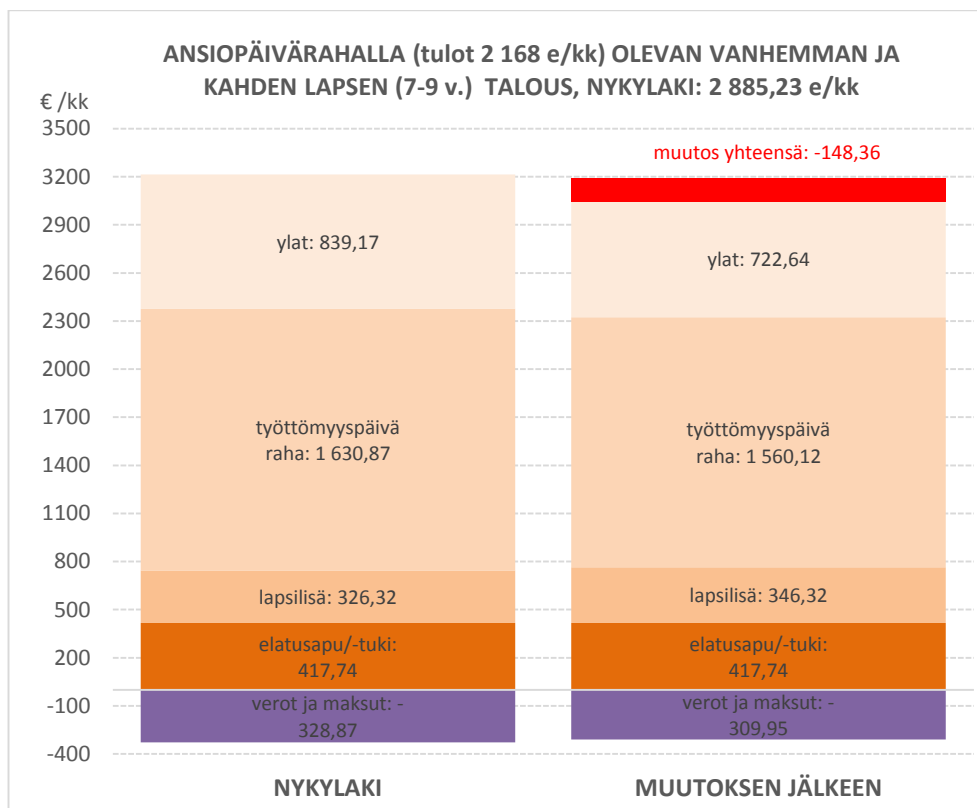
Kuvio 1: Opiskelija (tulot laskevat 82,93 e/kk)

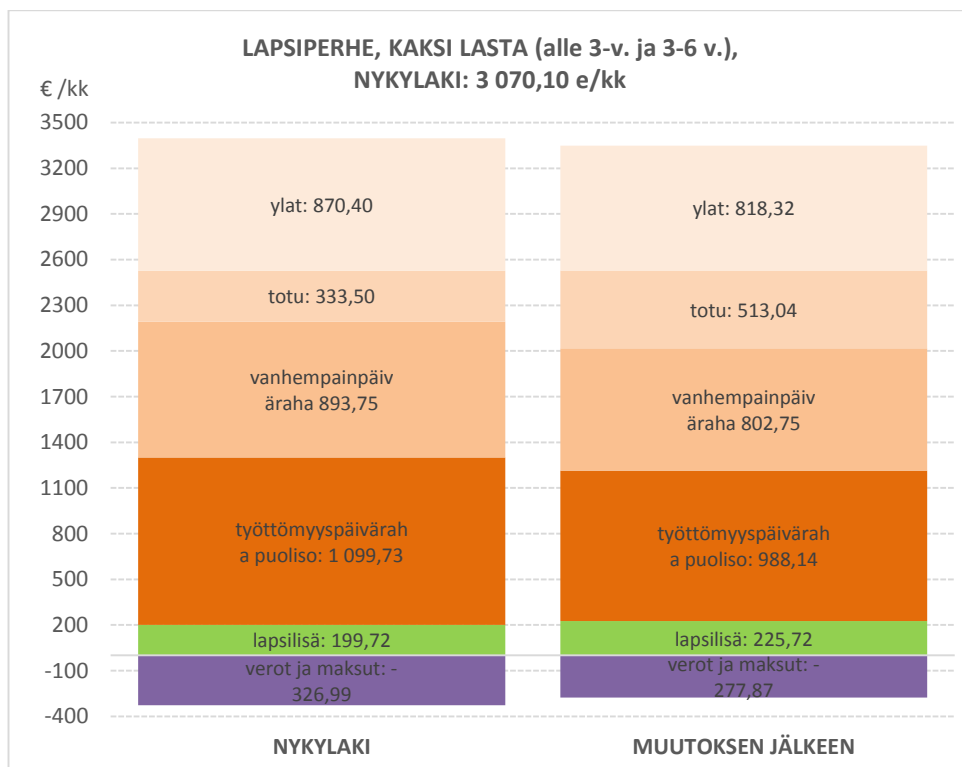
Kuvio 2: Työmarkkinatuella oleva työtön (tulot eivät muutu)

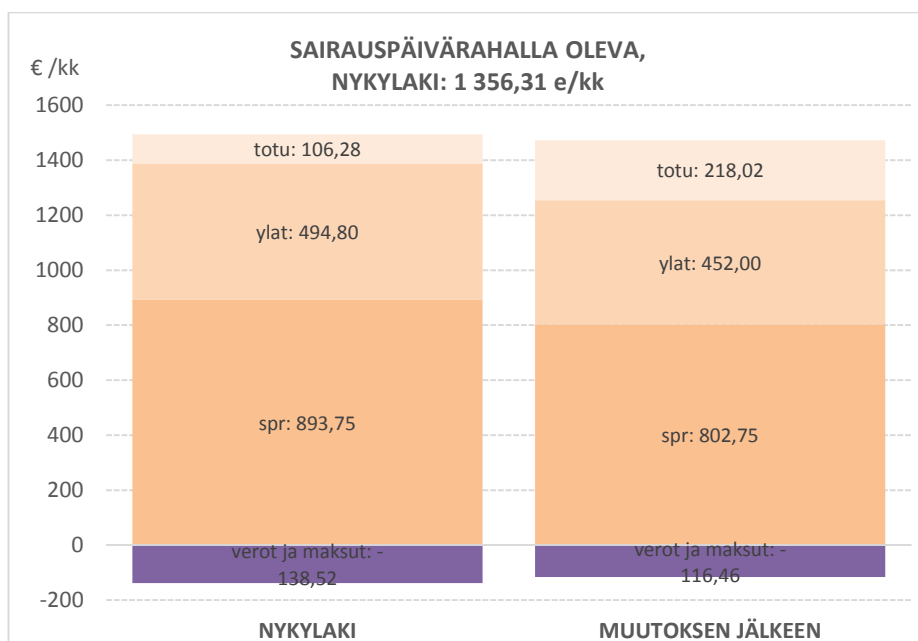
Kuvio 3: Ansiopäivärahalla oleva vanhempi sekä alle 3-vuotias ja 3–6-vuotias lapsi (tulot laskevat 122,36 e/kk)

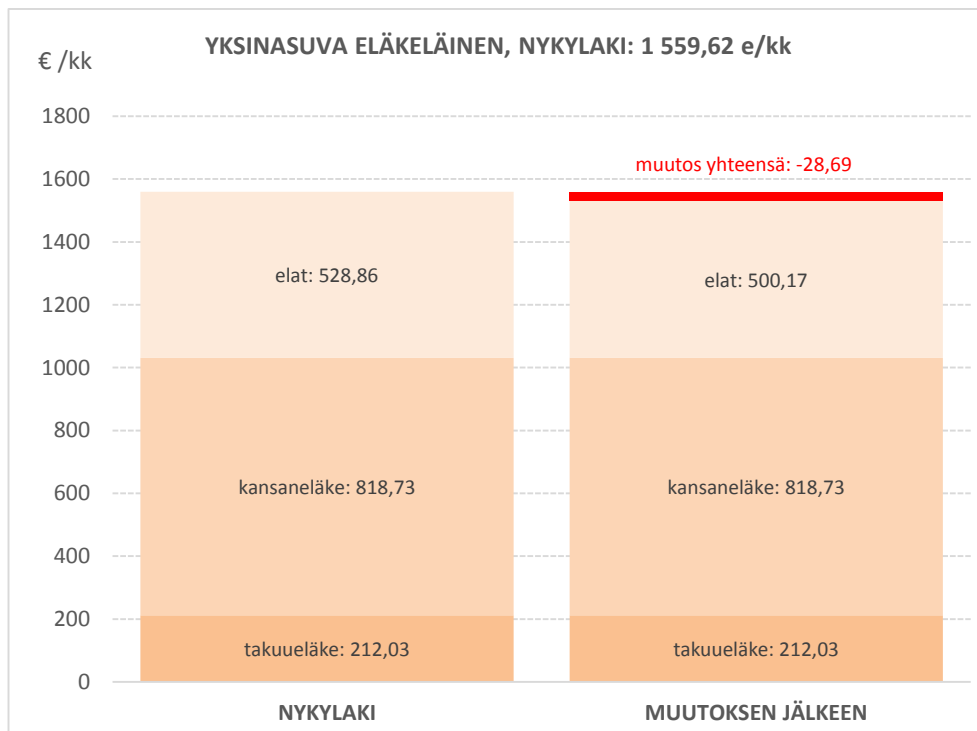
Kuvio 4: Ansiopäivärahalla oleva vanhempi ja 7–9-vuotiaat lapset (tulot laskevat 148,36 e/kk)

Kuvio 5: Lapsiperhe sekä alle 3-vuotias ja 3–6-vuotias lapsi (tulot eivät muutu)

Kuvio 6: Sairauspäivärahalla oleva (tulot eivät muutu)

Kuvio 7: Yksinasuva eläkeläinen (tulot laskevat 28,69 e/kk)

Ehdotettujen muutosten tulonjakovaikutukset

Muutosten vaikutukset kohdistuvat eniten alimpiin tulodesiileihin. Vaikutukset toiseksi alimpaan tulodesiiliin ovat hieman suuremmat kuin alimpaan.

Taulukko 1: Arvio vaikutuksista pienituloisuusasteeseen. Lähde: Kela / SISU-mikrosimulaatiomalli

INDIKAATTORI	MUUTOS	MUUTOS, %
Gini-kerroin	0,19	
Pienituloisten lkm, 60 %	41 603	5,2 %
Pienituloisten lkm, 50 %	18 161	5,1 %
Pienituloisten lkm, 40 %	6 910	5,5 %
Alle 18-v pienituloisten lkm, 60 %	3 942	2,8 %
Alle 18-v pienituloisten lkm, 50 %	1 060	1,9 %
Alle 18-v pienituloisten lkm, 40 %	374	1,9 %

Taulukossa 1 esitetään arvio tämän esityksen tulonjakovaikutuksista eri mittareilla. Pienituloisuus on suhteellista ja sen raja on Eurostatin määritelmän mukaisesti 60 % mediaanitulosta, mikä tarkoittaa yhden hengen taloudelle noin 1 350 euroa kuukaudessa vuonna 2021. Pienituloisten määrän arvioidaan kasvavan noin 41 600 henkilöllä tämän esityksen johdosta.

Pienituloisissa asuntokunnissa oli 121 800 lasta vuonna 2021, mikä oli 11,9 % kaikista alle 18-vuotiaista. Näiden lasten määrän arvioidaan kasvavan noin 3 900 lapsella. Ehdotukset siis lisäävät pienituloisuutta sekä lapsiperheissä että koko väestössä. Vaikutus lapsiperheisiin on kuitenkin suhteellisesti pienempi kuin muuhun väestöön.

4.2.1.3 Vaikutukset työllisyyteen

Indeksitarkistusten tekemättä jättäminen vahvistaisi työllisyyttä valtiovarainministeriön arvion mukaan 22 700 työllisellä. Vaikutukset riippuvat kuitenkin mm. tulonsiirtoihin kohdistuvien

uudistusten ja indeksitarkistusten jäädyttämisen yhteisvaikutuksista (tässä esityksessä on arvioitu vain tämän esityksen vaikutuksia). Lisäksi koska jäädytyksen vaikutus perustuu kuluttajahintojen ennustettuun muutokseen, sisältyy arvioihin myös ennusteita koskevaa epävarmuutta.

Kuluttajahintojen muutos on vuoteen 2027 mennessä saattaa olla pienempi kuin esityksessä käytetty 10,2 prosenttia, Siten 10,2 prosentin KHI-muutoksen soveltaminen arvioissa voi jossain määrin yliarvioida työllistymisveroasteiden muutoksista johdettuja työllisyysvaikutuksia.

Työllisyysvaikutusten arviointi perustuu simuloituihin muutoksiin henkilöiden työllistymisveroasteissa. Työllistymisveroasteella tarkoitetaan ansiotuloveroihin, veroluonteisiin vakuutusmaksuihin ja tulonsiirtoihin kuluva osuutta palkkatuloista työttömän henkilön työllistyneessä. Koska työttömien henkilöiden palkkatuloja ei voida havaita, on näitä työllistymispalkkoja arvioitu lineaarisella regressiomallilla.¹⁷

4.2.2 Vaikutukset viranomaisiin

Ehdotettujen muutosten arvioidaan lisäävän Kelan työmäärää vähäisessä määrin. Lisätyötä aiheutuu Kelan viestintään ja asiakaspalveluun, johon indeksitarkistusten jäädytysten arvioidaan tuovan jonkin verran yhteydenottoja. Ratkaisutoimintaan ja tietojärjestelmiin indeksitarkistusten jäädytykset eivät aiheuta merkittävää lisätyötä.

Alle kolmevuotiaille maksettava lapsilisän korotus olisi uudenlainen lapsilisän osa, jonka toimeenpano edellyttää muutoksia Kelan tietojärjestelmiin. Tästä syystä alle kolmevuotiaille maksettavaa lapsilisän korotusta ei pystytä toteuttamaan vielä vuoden 2024 alusta lukien, vaan vasta 1.4.2024 lukien.

Työttömyyskassoissa indeksitarkistusten jäädyttämisen vaikutus toimintaan on suhteellisen vähäinen. Toimeenpanon kannalta indeksitarkistusten jäädyttäminen edellyttää vähäisiä muutoksia työttömyyskassojen tietojärjestelmiin. Tämän lisäksi se lisää jonkin verran tiedottamisen ja muun neuvonnan tarvetta ja sillä voi olla vaikutusta myös työttömyyskassojen viestintämateriaalien päivittämiseen.

4.2.3 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset

4.2.3.1 Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin

Esityksellä on vaikutuksia ihmisoikeussopimusten turvaamien taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien toteutumiseen sekä perustuslain 19 §:n 1-3 momentin mukaisten perusoikeuksien toteutumiseen.

Esityksessä ei ehdoteta muutoksia etuuksien määräytymisperusteisiin tai oikeuteen saada etuutta. Perustoimeentulon turva on edelleen turvattu perustuslain 19 §:n 2 momentin tilanteissa. Myöskään toimeentulotukeen, joka turvaa perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaista oikeutta välttämättömään toimeentuloon, ei esitetä muutoksia. Sen sijaan kyse on perustoimeentuloa turvaavien etuuksien reaalisen tason laskusta vuotuisten indeksikorotusten tekemättä jättämisen johdosta.

¹⁷ Menetelmää kuvattu tarkemmin mm.: Kärkkäinen, O., & Tervola, J. (2018). Talouspolitiikan vaikutukset tuloeroihin ja työllisyyteen 2015–2018.

Vaikutukset koskevat niitä henkilöitä ja kotitalouksia, jotka saavat jäädytyksen kohteena olevia kansaneläkeindeksiin tai elinkustannusindeksiin sidottuja etuuksia. Näiden henkilöiden ja kotitalouksien saamien etuuksien reaalin taso laskee. Kuten edellä esityksen kohdasta 4.2.1.2 vaikutukset kotitalouksien taloudelliseen asemaan on kuvattu, esityksen to-sialliset vaikutukset vaihtelevat etuudensaajan tilanteesta riippuen. Indeksitarkistusten jäädytyksen vaikutus on sitä suurempi, mitä pitempään etuutta saadaan. Lisäksi jäädytyksen vaikutus kumuloituu, jos henkilö tai kotitalous, johon hän kuuluu, saa useampaa jäädytyksen piiriin kuuluvaa etuutta. Esityksen arvioidaan lisäävän toimeentulotuen käyttöä. Kaikista pienituloisimmilla henkilöillä tai kotitalouksilla käytettävissä olevat tulot eivät välttämättä laske, sillä toimeentulotuki kompensoi muiden etuuksien menetystä.

Osin indeksitarkistusten tekemättä jättämisestä aiheutuvaa ensisijaisten etuuksien reaalisen tason laskua kompensoivat lapsilisään ehdotetut korotukset. Lapsilisän korotukset kohdistuvat niihin perheisiin, jotka tutkimusten valossa keskimäärin ovat muita useammin köyhyysriskissä eli yksinhuoltajaperheisiin, monilapsisiin perheisiin ja perheisiin, joissa on pieniä lapsia.

4.2.3.2 Vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon

Peruspäivärahan ja työmarkkinatuen saajissa miehiä on hieman enemmän kuin naisia (esim. työmarkkinatuen saajista noin 52 prosenttia miehiä ja noin 48 prosenttia naisia). Toisaalta työttömyysturvan lapsikorotuksia on maksettu enemmän naisille kuin miehille (v. 2022 kaikista lapsikorotuksista 58 prosenttia maksettiin naisille ja 42 prosenttia miehille), mikä viittaa siihen, että lapsiperheissä äiti saisi useammin työttömyysetuutta kuin isä.

Vähimmäismääräistä vanhempainpäivärahaa maksetaan selvästi useammin naisille kuin miehille. Vuonna 2022 vähimmäismääräisen vanhempainpäivärahan saajista 84 prosenttia oli naisia ja 14 prosenttia miehiä. Lisäksi on huomattava, että keskimäärin naisten vanhempainpäiväraajakasot ovat pitempiä, toisin sanoen heille maksetaan etuutta pitemmän aikaa kuin miehille. Myös vähimmäismääräisen sairauspäivärahan saajissa on ollut enemmän naisia kuin miehiä, mutta ero ei ole niin merkittävä (naisia 55 prosenttia ja miehiä 45 prosenttia).

Lastenhoidon tuista kotihoidon tukea, joustavaa hoitorahaa ja osittaista hoitorahaa maksetaan useammin naisille kuin miehille. Kaikissa näissä etuuksissa naisten osuus saajista on noin 90 prosenttia. Ottaen huomioon sen, että myös vähimmäismääräistä vanhempainpäivärahaa maksetaan useammin naisille, kohdistuu indeksitarkistusten tekemättä jättäminen pikkulapsiperheissä enemmän naisiin kuin miehiin. Toisaalta taas perheissä lapsilisä maksetaan useammin äidille kuin isälle, ja lapsilisän yksinhuoltajakorotuksen saajat ovat pääosin naisia. Siten ehdotettujen lapsilisän korotusten voidaan katsoa kohdistuvan useammin naisiin. Lapsilisien korotukset kompensoivat jossain määrin indeksitarkistusten jäädytyksestä aiheutuvaa muiden etuuksien reaalisen tason laskua niille, joilla on alle kolmevuotiaita lapsia, lapsia on neljä tai enemmän tai joille on myönnetty lapsilisän yksinhuoltajakorotus. Toisaalta on myös huomattava, että lapsilisä on tarkoitettu lapsen elatuksesta aiheutuvien menojen kattamiseen, ei vanhemman omaan toimeentuloon.

Myös opintorahan saajista suurempi osa on naisia (noin 57 prosenttia saajista). Samoin sekä yleistä asumistukea että eläkkeensaajan asumistukea maksetaan useammin naisille kuin miehille. Lisäksi yleisen asumistuen saaminen yhdistyy usein muihin edellä mainittuihin etuuksiin. Esim. asumistukea saavista opiskelijoista selvä enemmistö on naisia. Työssä käyvistä, asumis-

tukea saavista selvästi suurempi osa on naisia, mikä johtunee siitä, että osa-aikatöiden tekeminen on yleistä juuri naisilla, ja matalapalkkaiset alat ovat usein naisvaltaisia. Toisaalta työttömistä asumistuen saajista enemmistö on miehiä.

4.2.3.3 Lapsivaikutukset

Ehdotettu alle kolmevuotiaiden lasten lapsilisän korotus sekä lapsilisän korotus monilapsissa perheissä ja yhden vanhemman perheissä parantaa lähtökohtaisesti korotuksiin oikeutettujen lapsiperheiden taloudellista tilannetta. Toisaalta esitykseen sisältyvä indeksikorotusten tekemättä jättäminen laskee etuuksien reaalista tasoa, millä on vaikutusta niissä lapsiperheissä, jossa vanhemmat saavat ehdotetun jäädytyksen piiriin kuuluvia etuuksia. Tällainen tilanne on esim. silloin, kun vanhempi on työtön saaden työttömyysetuutta, on vanhempainvapaalla tai hoitovapaalla saaden vähimmäismääräistä vanhempainpäivärahaa tai kotihoidon tukea, taikka on vähimmäismääräisen sairauspäivärahan varassa. On myös huomattava, että lapsilisän korotukset eivät kohdistu kaikkiin jäädytettäviä etuuksia saaviin lapsiperheisiin ja että korotuksen määrä ei välttämättä vastaa indeksitarkistusten tekemättä jättämisestä aiheutuvaa menetystä. Jos perheessä on kaksi vanhempaa ja esim. kaksi lasta, joista molemmat ovat täyttäneet kolme vuotta, eivät ehdotetut lapsilisän korotukset kohdennu heille. Myös sellaisten yhden vanhemman perheiden asema, joissa lapset ovat kolmevuotiaita tai vanhempia, saattaa vaikeutua¹⁸.

Lapsilisää maksetaan kaikista alle 17-vuotiaista lapsista eikä se ole tulosidonnainen etuus. Eniten ehdotetuista lapsilisämuutoksista hyötyvät ne perheet ja näissä perheissä elävät lapset, joissa lapsi on alle kolmevuotias ja joissa vanhemmat eivät saa ehdotetun indeksitarkistusten jäädytyksen piirissä olevia etuuksia. Näissä perheissä lapsilisän taso nousisi 26 eurolla kuukaudessa lasta kohden. Lisäksi niissä perheissä, joissa on neljä lasta tai enemmän, ja nuorimmat lapsista ovat alle kolmevuotiaita, nousisi lapsilisän määrä nuorimmista lapsista 36 euroa kuukaudessa lasta kohden.

Pienituloisissa perheissä indeksitarkistusten tekemättä jättäminen lisää toimeentulotuen tarvetta. Pienituloisen perheen käytettävissä olevat tulot eivät tällöin välttämättä laske, mutta toimeentulotuen osuus perheen tuloista muodostuu suuremmaksi. Toimeentulotukea saavissa perheissä lapsilisä huomioidaan tulona, joten toimeentulotukea saavien lasten perheet eivät hyödy lapsilisien korotuksista. Toisaalta perheen tuloista ja koosta riippuen kaikissa tilanteissa ei oikeutta toimeentulotukeen synny, vaan perheen käytettävissä olevat tulot laskevat (ks. edellä esimerkkiperheet).

Kelan arvion mukaan esitys lisää pienituloisissa perheissä asuvien lasten määrää 2,8 prosentilla¹⁹. Arviossa ei ole huomioitu työllisyysvaikutusta.

Lapsiperheköyhyys koskettaa nykyisin noin 10 prosenttia lapsista. Köyhyysriskissä ovat erityisesti pienten lasten perheet, monilapsiset perheet ja yhden aikuisen kotitaloudet.²⁰ Lapsiperheköyhyyden eri mittarit yhdistyvät usein vanhempien vajaatyöllisyyteen.

Vanhempien työllisyyttä tukemalla voidaan vähentää lapsiperheköyhyyttä. Työllisyysasteen nostaminen on hallitusohjelman keskeisiä tavoitteita. Samoin hallitusohjelma sisältää kirjauksia muun muassa työn ja perheen yhteensovittamista tukevien palveluiden kehittämistä siten, että

¹⁸ Yhden vanhemman perheiden tilanteeseen vaikuttaa myös mahdollinen elatusapu ja elatustuki, joita korotetaan jatkossakin voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti.

¹⁹ Pienituloisuuden rajana 60% mediaanituloista.

²⁰ Ks. Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö (ITLA): [Lapsiperheköyhyys datana](#)

lapsiperheiden vanhempien työllistymisen esteitä poistuu, matalan kynnyksen perhepalveluiden kehittämisestä, perhekeskustoimintamallin hyödyntämisestä, varhaisen tuen ja moniammatillisen lapsiperhetyön lisäämisestä sekä lastensuojelun avopalveluita painottavan palvelurakenteen edistämisestä.

4.2.3.4 Vaikutukset vammaisiin henkilöihin

Esitykseen sisältyvät ehdotukset vaikuttavat vammaisten henkilöiden toimeentuloon, mikäli he saavat indeksitarkistusten jäädytyksen piiriin kuuluvia etuuksia. Erilaiset vammat ja sairaudet vaikuttavat eri tavoin toimintamahdollisuuksiin ja vammaiset ovat toimeentulomahdollisuuksiensa suhteen heterogeeninen ryhmä. Työkäiset²¹ vammaiset henkilöt saavat harvoin palkkatuloja, koska palkkatyössä heitä on arvioitu olevan alle viidennes. Vammaisten henkilöiden tulot perustuvatkin muuta väestöä yleisemmin tulonsiirtoihin. Palkkatulojen sijaan tärkeimpiä tulonlähteitä ovat eläketulot ja vammaisetuudet.²² Näitä etuuksia ehdotettu indeksitarkistusten jäädytys ei koske – kuten ei myöskään toimeentulotukea. Toisaalta osa vammaisista henkilöistä – kuten myös pitkäaikaissairaista – saa samanaikaisesti useampaa eri etuutta, kuten asumisen tukia²³, vähimmäismääräistä sairauspäivärahaa tai kuntoutusrahaa, jolloin esitetty indeksitarkistusten jäädyttäminen vaikuttaa heidän toimeentuloaan heikentävästi. Vammaiset henkilöt ovat pääsääntöisesti pitkäaikaisesti etuuksien piirissä, joten ajallisesti vaikutukset kumuloituvat. Lisäksi erityisesti nuoria koskettaa vähimmäismääräisen nuoren kuntoutusrahan ja ammatillisen kuntoutuksen kuntoutusrahan indeksitarkistusten jäädyttäminen. Etuuksien tavoitteena on ollut kannustaa osatyökykyisiä nuoria ja työelämään kiinnittymättömiä osatyökykyisiä aikuisia hakeutumaan ammatilliseen kuntoutukseen työkyvyttömyyseläkkeen sijaan ja siten parantaa työllistymisen edellytyksiä.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

Hallitusohjelmassa tavoitellaan julkisen talouden tasapainottamista ja tähän liittyen on sovittu useista toimenpiteistä. Kansaneläkeindeksiin ja kuluttajahintaindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien tarkistusten jäädyttäminen vaalikaudeksi perustuu hallitusohjelmaan, joten jäädyttämiselle vaihtoehtoisten toimenpiteiden osalta ei ole tehty vaihtoehtoisten toteuttamistapojen arviointia. Indeksitarkistusten tekemättä jättäminen olisi mahdollista toteuttaa siten, että kohdennetaan indeksitarkistusten jäädytys esitettyä laajemmin eri etuuksiin, mukaan lukien toimeentulotuen perusosan. Tällöin samaan säästövaikutukseen olisi päästy siten, että indeksikotrotusten jäädyttämisen sijasta olisi tehty normaalia pienemmät indeksitarkistukset etuuksiin. Toimeentulotuen jäädyttämistä viimesijaisena turvana ei kuitenkaan nähty mahdollisena vaihtoehtona. Indeksitarkistusten tekemättä jättäminen voitaisiin toteuttaa myös ilman esitettyä 10,2 prosentin takarajaa etuuksien reaalisen tason laskulle. Tällöin kuitenkin negatiiviset vaikutukset etuudensaajiin voisivat olla esitykseen valittua mallia suuremmat.

6 Lausuntopalautte

Esitysluonnos oli lausuntokierroksella Lausuntopalvelu.fi -sivustolla aikavälillä 15.9.–24.9.2023. Lausuntoja saatiin yhteensä 80 kappaletta. Lausunnon antoivat seuraavat tahot: Ah-

²¹ Noin viidennes vammaisetuuksien saajista on 18-64 vuotiaita. Lähde: [Kelan tutkimusblogi](#).

²² Lähde: Kelan tutkimusblogi.

²³ Vammaisetuuksien saajat saavat asumistukea yleensä pitkäaikaisesti (10–12 kk vuoden aikana). Kaikista vammaisetuuksien saajista yleistä asumistukea saa vuoden aikana reilu kolmannes. Lähde: Kelan tutkimusblogi.

venanmaan maakuntahallitus, Akava ry, Akavan Erityisalat, Ammattikorkeakoulujen rehtori-neuvosto Arene ry, Amnesty International Suomen osasto, Attendo Suomi Oy, Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Eläkeliitto ry, Ensi- ja turvakotien liitto ry, Esperi Care Oy, Etävanhempien liitto ry, Finlands svenska författareförening, Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf, Forum Artis, Helsingin yliopiston ylioppilaskunta, Hyvinvointiala HALI ry, IBD ja muut suolistosairaudet ry, Ihmisoikeusliitto, Insinööriliitto IL ry, Invalidiliitto ry, Kela, Kirkkohallitus, Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT, Kuuloliitto ry, lapsiasiavaltuutettu, Lapsiperheiden Etujärjestö ry, Lastensuojelun Keskusliitto, Lihastautiliitto ry, Maahanmuuttovirasto, Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry, Mielenterveyden keskusliitto ry, Monimuotoiset perheet -verkosto, Näkövammaisten liitto ry, oikeusministeriö, Omaishoitajaliitto ry, Open Knowledge Finland, opetus- ja kulttuuriministeriö, Palvelualojen ammattiliitto PAM ry, Pelastakaa Lapset ry, Pienperheyhdistys ry, SAK ry, sisäministeriö, Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry, STTK ry, Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto – SAKKI ry, Suomen Lukiolaisten Liitto, Suomen Monikko -perheet ry, Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry, Suomen Ohjelmatoimistot ja Agentit ry, Suomen Opiskelija Allianssi – OSKU ry, Suomen opiskelijakuntien liitto – SAMOK ry, Suomen sosiaalioikeudellinen seura ry, Suomen Vanhempainliitto ry, Suomen velalliset ry, Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry, Suomen Yrittäjät ry, Takuusäätiö sr., Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL, Työttömien Keskusjärjestö ry, Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö ry, valtioneuvoston oikeuskansleri, valtiovarainministeriö, Väestöliitto ry, Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry, yhdenvertaisuusvaltuutettu sekä yksityishenkilöitä.

Lähes kaikissa annetussa lausunnoissa suhtauduttiin esitykseen kriittisesti. Muutamissa lausunnoissa kuitenkin tuotiin esiin, että tavoite – julkisen talouden tasapainottaminen – on sinänsä tärkeä. Etenkin esitystä indeksitarkistusten tekemättä jättämisestä vastustettiin. Indeksitarkistusten jäädytyksen katsottiin aiheuttavan merkittäviä heikennyksiä jäädytyksen piirissä olevien etuuksien reaaliarvoon ja vaikuttavan pysyvästi etuustasoon. Sen todettiin kohdistuvan jo ennestään pienituloisiin henkilöihin ja kotitalouksiin sekä heikentävän perusturvan riittävyttä. Etenkin lapsiperheköyhyyden lisääntymistä pidettiin huolestuttavana. Lausunnoissa katsottiin, että esitys on ristiriidassa sen kanssa, että Suomen tavoitteena on vähentää köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien määrää 100 000 henkilöllä vuoteen 2030 mennessä, josta määrästä kolmasosan on oltava lapsia.

Yleisesti lausunnoissa pidettiin huolestuttavana sitä, että oikeus sosiaaliturvaan painottuu yhä enenevässä määrin viimesijaisen turvan eli perustoimeentulotuen suuntaan. Esiin nostettiin toimeentulotuellaolon ja etenkin pitkäaikaisen toimeentulotukiasiakkuuden haitallisia vaikutuksia niin ihmisille itselleen kuin julkiselle taloudelle. Toimeentulotuen varaan joutumisen todettiin lisäävän julkisen talouden kuluja pitkälle tulevaisuuteen (esim. terveydenhuollon ja lastensuojelun kustannukset). Lisäksi indeksitarkistusten jäädytyksen seurauksen todettiin olevan ristiriidassa hallitusohjelman tavoitteen kanssa, jonka mukaan hallitus haluaa vähentää toimeentulotuen saajien määrää.

Myönteisenä pidettiin sitä, että indeksitarkistusten jäädyttäminen ei koske eläkkeitä ja vammaisetuuksia. Toisaalta tuotiin esiin, että eläkkeensaajan asumistuen jäädytys kohdistuu myös eläkeläisiin ja etenkin kaikista pienituloisimpiin eläkkeensaajiin. Lisäksi jäädytysten ulkopuolelle on jäämässä lääkekorvauksen vuotuinen omavastuun määrä (ns. lääkekatto), mikä tarkoittaa sitä, että tulevana vuosina korvattavien lääkekustannusten omavastuun yläraja nousee. Lasten kannalta myönteisenä esityksessä pidettiin sitä, että elatustuki ja perhe-eläke on rajattu jäädytyksen ulkopuolelle.

Myös lapsilisään ehdotettuja korotuksia pidettiin pääsääntöisesti kannatettavina, mutta toisaalta useissa lausunnoissa korostettiin, että lapsilisän korotukset eivät kompensoi etuuksiin tehtäviä

leikkauksia eikä korotukset kohdennu kaikille. Esiin tuotiin myös, että esitetyt korotukset kohdentuvat myös hyvätuloisille. Useissa lausunnoissa nostettiin esiin tarve lapsilisäjärjestelmän kehittämiseksi laajemmin, muun muassa siten, että lapsilisää maksettaisiin lapsen 18-vuoden ikään saakka ja lapsilisän määrä sidottaisiin indeksiin.

Lähes kaikissa lausuntopalautteissa katsottiin, että esityksen vaikutusarviot ovat puutteelliset. Puutteita on muun muassa sen arvioinnissa, miten esitetyt muutokset vaikuttavat lasten ja erilaisten lapsiperheiden asemaan (mukaan lukien lapsiperheköyhyyden vaikutukset), vammaisiin henkilöihin, opiskelijoihin ja eläkeläisiin sekä yleisesti perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen. Valtiovarainministeriö esitti tarkennuksia esityksen vaikutuksiin julkiselle taloudelle.

Etenkin sitä, että eri hallituksen esityksillä toteutettavien etuusleikkausten yhteisvaikutuksia ei ole arvioitu, pidettiin ongelmallisena lähes kaikissa lausunnoissa. Kumuloituvia vaikutuksia tulisi arvioida eri ihmisryhmien osalta. Yhteisvaikutusten arvioinnilla on merkitystä esityksen perustuslainmukaisuuden arvioinnissa, mikäli säästötoimet kasautuvat voimakkaasti samoille kotitalouksille.

Useat lausunnonantajat totesivat, että esityksessä tulisi kuvata ja arvioida vaihtoehtoisia keinoja esityksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Muutamassa lausunnossa tuotiin esiin vaihtoehtoisena säätämistapana se, että indeksitarkistusten jäädyttämisestä annettaisiin vuosittain erilliset esitykset, jolloin kumuloituvien vaikutusten arviointia ja seuranta olisi mahdollista toteuttaa jokaisen esityksen kohdalla erikseen.

Osa lausunnonantajista katsoi, että esityksen suhdetta perustuslakiin ja säätämisympäristöön on arvioitu puutteellisesti. Esityksessä ei ole huomioitu kaikkia asiaan liittyviä kansainvälisiä sopimuksia ja velvoitteita sekä esityksen suhdetta niihin. Valtioneuvoston oikeuskanslerin lausunnon mukaan esitysluonnosta ei ole tarkasteltu perustuslain perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisvelvoitteen kannalta. Lisäksi säätämisympäristöä tulisi täydentää kokoavalla arviolla ja johtopäätöksillä siitä, merkitsevätkö ehdotukset olennaista puuttumista perusoikeuksiin ja niiden toteutumiseen sekä tarkentaa, miltä osin ehdotukset eivät noudata aikaisempaa perustuslakivaliokunnan käytäntöä tai edellyttävät sen uudelleen arviointia.

Muutamassa lausunnossa (Kela, maahanmuuttovirasto, sisäministeriö) todettiin, että vastaanottorahan tarkistuksen jäädyttäminen heikentää vastaanottorahaa saavien taloudellista asemaa entisestään toimeentulotuen saajiin nähden. Vastaanottoraha on kansainvälistä suojelua hakevalle, tilapäistä suojelua saavalle ja ihmiskaupan uhrille, jolla ei ole kotikuntaa, myönnettävä viimesijainen etuus, eikä näillä henkilöillä ole oikeutta saada Kelan myöntämiä muita sosiaalietuuksia tai toimeentulotukea. Sisäministeriö on todennut lisäksi, että eroa tulee kasvattamaan myös parhaillaan valmistelussa oleva, hallitusohjelman mukainen hanke, jossa vastaanottorahan määrä pienennetään perustuslain ja vastaanottodirektiivin sallimaan minimiin. Indeksitarkistusten jäädytyksen ja vastaanottorahan pienentämistä koskevan hankkeen yhteisvaikutus vastaanottorahan määrään ja asiakkaiden toimeentulon turvaan tulee olemaan merkittävä. Olisi tärkeää, että näitä kumuloituvia vaikutuksia tarkasteltaisiin yhtenä kokonaisuutena.

Muutammat lausunnonantajat (Hali ry, Espero Care Oy, Attendo Suomi Oy) toivat esiin eläkkeensaajan asumistuen korotusten jäädyttämisen vaikutukset ikäihmisten asumis- ja hoivapalveluihin. Lausuntojen mukaan palveluntuottajat vastaavat jo tällä hetkellä hoivakiinteistöjen kohoavista kustannuksista siten, että asukkailla perittävä vuokra on alikatteellinen. Vallitsevan käytännön mukaisesti palveluntuottajien mahdollisuus veloittaa vuokraa on rajattu eläkkeensaajan asumistuen maksimikorvaukseen, ja tuen korotusten tekemättä jättäminen rajoittaa palvelun-

tuottajien mahdollisuuksia vastata kasvavaan palvelutarpeeseen. Lisäksi palvelutuottajat joutuvat nostamaan hoivan palveluhintoja vastamaan indeksitarkistusten jäädyttämisestä aiheutuneita kustannuksia, mikä puolestaan vaikuttaa hyvinvointialueiden talouteen.

Suurin osa lausunnonantajista piti lausunnon antamiselle varattua aikaa riittämättömänä ja katsoi sen vaarantavan asianmukaisen kuulemisen ja hyvän lainvalmistelun toteutumisen.

Lausuntopalautteen perusteella esityksen perusteluihin on tehty korjauksia. Vaikutusarvioita sekä perusoikeusarviointia ja säätämisyjärjestystä koskevaa osiota on täydennetty.

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Laki eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027

1 §. Pykälässä säädettäisiin voimassa olevan lainsäädännön mukaisesta etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistusmenettelystä poikkeamisesta. Pykälässä lueteltaisiin ne etuus- ja muut lait, joissa säädettyihin etuuksiin ja rahamääriin ei kyseisten lakien indeksisidonnaisuussäännöksistä poiketen tehtäisi indeksitarkistuksia vuosina 2024–2027. Etuuksien ja rahamäärien taso säilyisi siten samana kuin vuonna 2023. Pääosin mainittuja etuuksia ja rahamääriä tarkistetaan voimassa olevan lainsäädännön mukaan siten kuin kansaneläkeindeksistä annetussa laissa säädetään. Poikkeuksena tästä on kuitenkin yleisestä asumistuesta annetussa laissa säädettyt, asumistuen määrätymisessä huomioon otettavat enimmäisasumismenot, joiden määrää tarkistetaan elinkustannusindeksillä.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan indeksitarkistusta ei tehtäisi sairausvakuutuslain mukaisen päivärahaetuuksien vähimmäismäärään. Päivärahaetuuksia, joita maksetaan vähimmäismääräisenä, ovat sairauspäiväraha, osasairauspäiväraha, vanhempainpäivärahat (erityisraskaus-, raskaus- ja vanhempainraha), erityishoitoraha ja luovutuspäiväraha. Momentin 2 kohdan mukaan säännös koskisi myös kuntoutuslain mukaisen ammatillisessa kuntoutuksessa olevan kuntoutusrahan ja nuoren kuntoutusrahan vähimmäismäärää. Muu kuntoutuslain mukainen vähimmäismääräinen kuntoutusraha on sidottu sairausvakuutuslain mukaisen vähimmäispäivärahan määrään. Kun momentin 1 kohdan mukaisesti vähimmäismääräisiä päivärahaetuuksia ei tarkistettaisi, ei myöskään vähimmäismääräisen kuntoutusrahan määrä muuttuisi.

Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan indeksitarkistus jätettäisiin tekemättä työttömyysturvalain mukaisen peruspäivärahan, peruspäivärahan korotusosan ja lapsikorotuksen määriin. Koska työmarkkinatuen määrä on laissa sidottu peruspäivärahan määrään, myöskään sen määrää ei tarkistettaisi. Työttömyysturvalain mukaisen liikkuvuusavustuksen määrää ei myöskään tarkistettaisi, sillä sen määrä on sidottu peruspäivärahan määrään. Samoin indeksitarkistusten jäädytys ulottaisi vaikutuksensa vuorotteluvapaalain mukaisen vuorottelukorvauksen määrään, sillä vuorottelukorvaus määräytyy työttömyyspäivärahan perusteella.

Pykälän 1 momentin 4 kohdan mukaan lasten kotihoidon tuesta ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain mukaisia etuuksia ei tarkistettaisi. Säännös koskisi lasten kotihoidon tuen hoitorahaa ja hoitolisää, lasten yksityisen hoidon tuen hoitorahaa ja hoitolisää sekä joustavaa ja osittaista hoitorahaa.

Pykälän 1 momentin 5 kohdan mukaan yleisestä asumistuesta annetun lain mukaisiin rahamääriin ei tehtäisi indeksitarkistuksia. Kyse on asumistukilain 9 §:n mukaisista hyväksyttävistä asumismenoista eli lämmityskustannuksista ja vesimaksuista sekä muun omistusasunnon kuin osa-

keasonnon hoitomenoista, 12 §:n mukaisesta huomioon otettavien korko- ja osinkotulojen rajasta sekä 16 §:n mukaisista perusomavastuun rahamääristä lukuun ottamatta pienintä perusomavastuun määrää. Lain 10 §:ssä säädettyjä enimmäisasumismenoja, jotka on sidottu elinkustannusindeksiin, ei myöskään tarkistettaisi.

Pykälän 1 momentin 6 kohdan mukaan eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain mukaisia ja etuuden määräytymisperusteisiin liittyviä kansaneläkeindeksiin sidottuja rahamääriä ja tulorajoja ei tarkistettaisi. Näin ollen eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 11 §:n mukaista perusomavastuun määrää, lisäomavastuun tulorajoja, 12 §:n mukaisia omaisuusrajoja, 17 §:n mukaisia asumismenojen ja tulojen huomattavan muutoksen rajoja ja 19 §:n mukaista asumistuen vähimmäismäärää ei korotettaisi kansaneläkeindeksillä. Lisäksi eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 17 §:n 2 momentin 7 kohdassa mainittua vuosituloa, jonka perusteella asumistuki on laskettu, korotettaisiin aiemman ratkaisun tasosta sen vuoden ja käsillä olevan tarkistuksen ajankohdan kansaneläkeindeksien suhteella siten, että kansaneläkeindeksinä käytettäisiin tämän lain perusteella vuoden 2023 kansaneläkeindeksiä siltä osin kuin aiempi ratkaisu tai tarkistusratkaisu ajoittuu lain voimassaoloajalle. Käytännössä tämä tarkoittaisi, että jos eläkkeensaajan asumistuki on aiemmin ratkaistu vuonna 2023 tai sitä myöhemmin, aiemmassa ratkaisussa käytetty vuositulo ei lain voimassa ollessa korotu eli tulojen huomattava muutos syntyy nopeammin. Edellä mainittua vuosituloa, jonka perusteella eläkkeensaajan asumistuki on aiemmin laskettu, ei siis korotettaisi kansaneläkeindeksistä annetun lain (456/2001) perusteella määräytyvällä kansaneläkeindeksillä siltä osin kuin kansaneläkeindeksinä käytetään tämän lain perusteella vuoden 2023 kansaneläkeindeksiä.

Pykälän 1 momentin 7 kohta koskee opintotukilain mukaista opintorahan, opintorahan huoltajakorotuksen ja oppimateriaalisän määrää, joita ei tarkistettaisi kansaneläkeindeksimuutosta vastaavasti. Momentin 8 kohdan mukaan myöskään aikuiskoulutusetuuksista annetun lain mukaisen aikuiskoulutustuen perusosan määrään ei tehtäisi tarkistusta.

Pykälän 1 momentin 9 kohdassa säädetään kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain 20 §:n mukaisesta vastaanotto-rahasta ja 21 §:n mukaisesta käyttörahasta, joita myöskään ei tarkistettaisi kansaneläkeindeksin muutosta vastaavasti.

2 §. Pykälässä säädettäisiin lain voimaantulosta. Pykälän 1 momentin mukaan laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2024 ja olemaan voimassa 31 päivään joulukuuta 2027. Kuitenkin mikäli lain voimassaolon aikana kansaneläkeindeksistä annetun lain mukaisesti vahvistettu kansaneläkeindeksin pisteluku olisi jonain vuotena vähintään 2009, lakia sovellettaisiin vain sen vuoden loppuun. Pisteluku 2009 tarkoittaa käytännössä sitä, että tällöin jäädytetyt etuus- ja rahamäärät ovat 10,2 prosenttia alhaisemmalla tasolla kuin ne olisivat, jos niitä olisi tarkistettu kansaneläkeindeksin muutosta vastaavasti voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti. Toisin sanoen lain soveltaminen päättyy jo ennen lain voimassaolon päättymistä vuoden 2027 lopussa, jos kansaneläkeindeksin pisteluku on vähintään 2009. Pisteluku vahvistetaan vuosittain lokakuussa kansaneläkeindeksistä annetun lain mukaisesti.

Pykälän 2 ja 3 momentissa säädetään siitä, miten etuuksien ja rahamäärien tarkistaminen tapahtuu silloin, kun mainittu kansaneläkeindeksin pisteluku 2009 saavutetaan ja lain soveltaminen päättyy tai kun lain voimassaolo päättyy vuoden 2028 alusta lukien. Lain soveltamisen tai voimassaolon päättyessä etuuksien määrät ja muut etuuslakien rahamäärät muutettaisiin 1 §:ssä mainituissa etuuslaeissa viimeisen soveltamisvuoden tai voimassaolon päättymisvuoden alusta lukien. Näistä annettaisiin myöhemmin oma hallituksen esitys.

Pykälän 2 momentin mukaan lain viimeisen soveltamisvuoden alusta 1 §:ssä mainittuja etuuksia ja rahamääriä muutettaisiin siten, että kansaneläkeindeksin pisteluvulla 2009 tarkistettuna ne ovat saman suuruiset kuin voimassa olevien 1 §:ssä mainittujen lakien rahamäärät ovat kansaneläkeindeksin pisteluvulla 1 805 tarkistettuna. Rahamäärät jäädytettäisiin vuoden 2023 tasolle eli vuoden 2023 kansaneläkeindeksin pisteluvun tasolle 1 805. Jos kansaneläkeindeksi saavuttaisi jonain vuosien 2024–2027 välisenä aikana vähintään pisteluvun 2009, lain soveltaminen päättyisi sen vuoden loppuun ja etuuslaeissa olevia rahamääriä tulisi muuttaa sen vuoden alussa. Jos rahamääriä ei muutettaisi, nousisivat jäädytetyt rahamäärät takaisin kansaneläkeindeksin pisteluvun tasolle viimeisen soveltamisvuoden alusta. Esityksen tarkoituksena kuitenkin on, että jäädytyksiä ei myöhemmin kompensoitaisi.

Esimerkki:

Peruspäivärahan määrä 1.1.2023 alkaen:

Työttömyysturvalaissa peruspäivärahan määrä on 33,33 euroa päivältä ja se on vuoden 2019 kansaneläkeindeksin tasossa eli pisteluvun 1 617 tasossa. 1.1.2023 alkaen peruspäivärahan määrä saadaan kertomalla laissa oleva määrä 33,33 euroa vuoden 2023 kansaneläkeindeksin pisteluvun 1 805 ja laissa olevan kansaneläkeindeksin pisteluvun 1 617 suhteella: $33,33 \cdot (1\ 805 / 1\ 617) = 37,21$ euroa.

Peruspäivärahan määrä viimeisen soveltamisvuoden alusta:

Kansaneläkeindeksin pisteluku 2009 saavutetaan esimerkiksi vuoden 2026 alussa sen ollessa esimerkiksi 2035. Tällöin peruspäivärahan laissa olevaa määrää (33,33 e/pv) tulee 1.1.2026 alkaen muuttaa pisteluvun 1 805 ja pisteluvun 2009 suhteella eli $33,33 \cdot (1\ 805 / 2009) = 29,95$. Momentin mukaan etuuksiin ja rahamääriin tehdään indeksitarkistus lain viimeisen soveltamisvuoden kansaneläkeindeksin pisteluvulla eli $29,95 \cdot (2\ 035 / 1\ 617) = 37,69$. Tällöin peruspäivärahan määrä olisi 37,69 euroa päivältä 1.1.2026 alkaen. Jos peruspäivärahan työttömyysturvan mukaista määrää ei muutettaisi, olisi se 1.1.2026 alkaen $33,33 \cdot (2\ 035 / 1\ 617) = 41,95$ euroa päivältä. Kun etuuslaissa olevaa rahamäärää muutetaan, sen taso on $(37,69 / 41,95 - 1) \cdot 100\% = -10,2\%$ alhaisempi kuin voimassa olevan lain mukaan se olisi ilman lainmuutosta eli etuuden haluttu taso saavutetaan.

Pykälän 2 momentin mukaan yleisestä asumistuesta annetussa laissa säädettyjä enimmäisasumismenoja, jotka on sidottu elinkustannusindeksiin, tarkistettaisiin lain viimeisen soveltamisvuoden alusta viimeistä edellisen soveltamisvuoden lokakuun elinkustannusindeksin pisteluvun ja pisteluvun 2 461 suhteella. Yleisen asumistuen enimmäisasumismenot tarkistetaan elinkustannusindeksin lokakuun pisteluvun vuosimuutoksella. Vuoden 2023 enimmäisasumismenot ovat siis vuoden 2022 lokakuun elinkustannusindeksin pisteluvun 2 211 tasolla ja ne jäädytettäisiin sille tasolle. Jos kansaneläkeindeksi saavuttaa jonain vuosien 2024–2027 välisenä aikana vähintään pisteluvun 2009, lain soveltaminen päättyisi sen vuoden loppuun ja yleisen asumistuen enimmäisasumismenoja tarkistettaisiin tämän lain viimeisen soveltamisvuoden alusta viimeistä edellisen soveltamisvuoden lokakuun elinkustannusindeksin pisteluvun ja pisteluvun 2 461 suhteella. Tällä tavalla enimmäismäärät olisivat 10,2 prosenttia alemmalla tasolla, kuin ne olisivat, jos niitä olisi tarkistettu vuosittain. Vaikka enimmäisasumismenot on sidottu elinkustannusindeksiin, kansaneläkeindeksin muutos määrittäisi lain viimeisen soveltamisvuoden. Näin ei päädyttäisi tilanteeseen, että toiseen indeksiin sidottuja etuuksia tarkistetaan ja toiseen indeksiin sidottuja ei. Kansaneläkeindeksi määrittäytyy heinä-syyskuun inflaation perusteella ja enimmäisasumismenot tarkistetaan lokakuun inflaation perusteella.

Esimerkki:

Enimmäisasumismenot kuntaryhmässä 2, kun ruokakunnan koko on yksi henkilö 1.1.2023 alkaen:

Kyseinen enimmäisasumismenojen määrä 1.1.2023 alkaen on saatu kertomalla vuoden 2022 määrä 520 euroa, vuosien 2022 ja 2021 elinkustannusindeksin lokakuun pistelukujen suhteella $520 * (2\ 211 / 2\ 041) = 563$ euroa.

Enimmäisasumismenot kuntaryhmässä 2, kun ruokakunnan koko on yksi henkilö viimeisen soveltamisvuoden alusta:

Kansaneläkeindeksin pisteluku 2009 saavutetaan esimerkiksi vuoden 2026 alussa sen ollessa esimerkiksi 2 035. Oletetaan lisäksi, että vuoden 2025 lokakuun elinkustannusindeksin pisteluku olisi 2 493. Tällöin tämän esimerkin enimmäisasumismeno vuoden 2023 määrä 563 euroa kerrotaan vuoden 2025 lokakuun pisteluvun ja momentissa määritellyn pisteluvun 2 461 suhteella $563 * (2\ 493 / 2\ 461) = 570$. Jäädettämätön määrä saadaan, kun enimmäisasumismeno vuoden 2023 määrä 563 euroa kerrotaan vuoden 2025 lokakuun pisteluvun ja vuoden 2022 lokakuun pisteluvun 2 211 (vuoden 2023 määrän taso) suhteella $563 * (2\ 493 / 2\ 211) = 635$. Kun vuoden 2023 rahamäärää tarkistetaan indeksitasosta 2 461 lähtien, sen taso on $(570 / 635 - 1) * 100\% = -10,2\%$ alhaisempi kuin voimassa olevan lain mukaan se olisi ilman lainmuutosta eli etuuden haluttu taso saavutetaan.

Pykälän 3 momentti koskee lain voimassaolon päättymisen ajankohtaa. Momentin mukaan, jos vuoden 2027 kansaneläkeindeksin pisteluku on alle 2009, 1 §:ssä mainittuja etuuksia ja rahamääriä muutettaisiin vuoden 2028 alusta siten, että vuoden 2027 kansaneläkeindeksin pisteluvulla tarkistettuna ne ovat saman suuruiset kuin voimassa olevien lakien rahamäärät ovat kansaneläkeindeksin pisteluvulla 1 805 tarkistettuna. Sääntelyn tarkoituksena on, että vuosina 2024–2027 tekemättä jätettyjä indeksitarkistuksia ei huomioitaisi etuuksissa ja rahamäärissä lain voimassaolon päättyessä.

Esimerkki

Peruspäivärahan määrä lain voimassaolon päättyttyä:

Kansaneläkeindeksin pistelukua 2009 ei saavuteta vuoteen 2027 mennessä. Oletetaan, että pisteluku olisi vuonna 2027 esim. 2000 ja vuonna 2028 esim. 2040. Tällöin peruspäivärahan työttömyysturvalain mukaista määrää (33,33 e/pv) tulee 1.1.2028 alkaen muuttua pisteluvun 1 805 ja pisteluvun 2 000 suhteella eli $33,33 * (1\ 805 / 2\ 000) = 30,08$. Lain voimassaolon päättymisen jälkeen etuuksiin ja rahamääriin tehdään indeksitarkistus normaalisti vuoden 2028 pisteluvulla eli $30,08 * (2\ 040 / 1\ 617) = 37,95$. Tällöin peruspäivärahan määrä olisi 37,95 euroa päivältä 1.1.2028 alkaen. Jos peruspäivärahan työttömyysturvan mukaista määrää ei muutettaisi, olisi se 1.1.2028 alkaen $33,33 * (2\ 040 / 1\ 617) = 42,05$ euroa päivältä. Kun etuuslaissa olevaa rahamäärää muutetaan, sen taso on $(37,95 / 42,05 - 1) * 100\% = -9,8\%$ alhaisempi kuin voimassa olevan lain mukaan se olisi (eli tavoiteltua 10,2 % suuruisia etuuden tason laskua ei saavuteta lain voimassaolon aikana).

Vastaavasti pykälän 3 momentin mukaan yleisestä asumistuesta annetussa laissa säädettyjä elinkustannusindeksiin sidottuja enimmäisasumismenoja tarkistettaisiin lain voimassaoloa seuraavan vuoden alusta vuosien 2027 ja 2026 lokakuun elinkustannusindeksien pistelukujen suhteella.

Esimerkki

Enimmäisasumismenot kuntaryhmässä 2, kun ruokakunnan koko on yksi henkilö 1.1.2023 alkaen:

Kyseinen enimmäisasumismenojen määrä 1.1.2023 alkaen on saatu kertomalla vuoden 2022 määrä 520 euroa, vuosien 2022 ja 2021 elinkustannusindeksin lokakuun pistelukujen suhteella $520 * (2\ 211 / 2\ 041) = 563$ euroa.

Enimmäisasumismenot kuntaryhmässä 2, kun ruokakunnan koko on yksi henkilö lain voimassaolon päätyttyä:

Kansaneläkeindeksin pistelukua 2009 ei saavuteta vuoteen 2027 mennessä. Oletetaan, että se on vuonna 2027 esim. 2 000. Oletetaan lisäksi, että vuoden 2026 lokakuun elinkustannusindeksin pisteluku olisi 2 450 ja vuoden 2027 lokakuun pisteluku olisi 2 500. Tällöin tämän esimerkin enimmäisasumismenon vuoden 2023 määrä 563 euroa kerrotaan vuoden 2027 lokakuun pisteluvun ja vuoden 2026 lokakuun pisteluvun suhteella $563 * (2\ 500 / 2\ 450) = 574$. Jäädettämätön määrä saadaan, kun enimmäisasumismenon vuoden 2023 määrä 563 euroa kerrotaan vuoden 2027 lokakuun pisteluvun ja vuoden 2022 lokakuun pisteluvun 2 211 (vuoden 2023 määrän taso) suhteella $563 * (2\ 500 / 2\ 211) = 637$. Kun vuoden 2023 rahamäärää tarkistetaan vuosien 2026 ja 2027 lokakuun indeksien pistelukujen suhteella, sen taso on $(574 / 637 - 1) * 100\% = -9,9\%$ alhaisempi kuin voimassa olevan lain mukaan se olisi.

7.2 Laki eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 54 §:n 3 momentin kumoamisesta

Lailta on tarkoitus kumota voimassa oleva 54 §:n 3 momentti. Pykälässä säädetään lain 9 §:n 4 momentissa tarkoitettujen lämmitys-, vesi- ja kunnossapitokustannusten sekä 9 §:n 5 momentissa tarkoitettujen keskimääräisten asumismenojen tarkistamisesta vuosittain valtioneuvoston asetuksella enintään asumismenojen muutosta vastaavasti. Pykälän 3 momentin mukaan lämmitys-, vesi- ja kunnossapitokustannuksia, keskimääräisiä asumismenoja sekä asumismenojen enimmäismääriä koskevat euromäärät ovat vuosina 2016 ja 2017 samat kuin vuonna 2015. Momenttia ei ole sovellettu mainittujen vuosien jälkeen.

7.3 Laki eläkkeensaajan asumistuesta

54 §. Lämmitys-, vesi- ja kunnossapitokustannusten sekä asumismenojen enimmäismäärien tarkistaminen. Pykälän 1 momentin mukaan lain 9 §:n 4 momentissa tarkoitettujen lämmitys-, vesi- ja kunnossapitokustannukset sekä 9 §:n 5 momentissa tarkoitettujen keskimääräisten asumismenot tarkistetaan vuosittain valtioneuvoston asetuksella enintään asumismenojen muutosta vastaavasti. Pykälän 2 momentin mukaan asumismenojen enimmäismäärät sidotaan hintatason muutoksiin siten kuin kansaneläkeindeksistä annetussa laissa säädetään. Lisäksi valtioneuvoston asetuksella tarkistetaan vuosittain asumismenojen enimmäismäärät siten, että ne vastaavat asumismenojen muutosta.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi väliaikaisesti uusi 3 momentti, jonka mukaan lämmitys-, vesi- ja kunnossapitokustannuksia, keskimääräisiä asumismenoja sekä asumismenojen enimmäismääriä koskevat euromäärät olisivat vuosina 2024–2027 samat kuin on säädetty valtioneuvoston asetuksessa (977/2022) vuodelle 2023. Tämä tarkoittaa, että niihin ei tehtäisi 1 ja 2 momentissa tarkoitettuja muutoksia.

Säännös olisi voimassa 31 päivään joulukuuta 2027. Säännökseen liittyisi saman sisältöinen voimaantulosäännös kuin, mitä laissa eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027 ehdotetaan säädettäväksi 2 §:n 1 momentissa. Voimaantulosäännöksen mukaan meneteltäisiin siten, että mikäli lain voimaantulon aikana kansaneläkeindeksistä annetun lain mukaisesti vahvistettu kansaneläkeindeksin pisteluku olisi jonain vuotena vähintään 2009, lakia sovellettaisiin vain sen vuoden loppuun.

7.4 Lapsilisälaki

7 §. Lapsilisän määrä. Pykälässä säädetään lapsilisän määrästä. Pykälän 1 momentti säilyisi ennallaan. Pykälän 2 momenttia, jossa säädetään lapsilisän sisaruskorotuksista, ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä säädetyn neljännen ja viidennen sekä sitä useamman lapsen lapsilisän määrää korotettaisiin 10 eurolla. Tällöin neljännen lapsen lapsilisän määrä olisi 173,24 euroa, ja jokaisen seuraavan lapsen lapsilisä 192,69 euroa kalenterikuukaudessa.

Pykälän 3 momenttia, jossa säädetään yksinhuoltajan lapsesta maksettavasta korotuksesta, ehdotetaan muutettavaksi korottamalla momentissa säädetyn yksinhuoltajakorotuksen määrää 10 eurolla. Tällöin yksinhuoltajakorotuksen määrä olisi 73,30 euroa lasta kohden kalenterikuukaudessa.

Pykälän 4 momenttia, jossa säädetään lapsilisän määrästä lapsen laitos- tai perhehoitotilanteissa, sekä lapsilisän määrästä maksettaessa lapsilisä lapselle itselleen, ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan 3 momenttiin ehdotettua muutosta lapsilisän yksinhuoltajakorotuksen määrän osalta.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 momentti, jossa säädettäisiin alle 3-vuotiaasta lapsesta maksettavasta korotetusta lapsilisästä. Alle 3-vuotiaasta lapsesta maksettaisiin korotettua, 120,88 euron suuruisia lapsilisää. Korotusta maksettaisiin sitä seuraavan kalenterikuukauden alusta, jonka kuluessa lapsi on syntynyt tai oikeus lapsilisään alkanut, sen kalenterikuukauden loppuun, jonka kuluessa lapsi täyttää 3 vuotta. Jos 6 §:ssä tarkoitettulla henkilöllä olisi oikeus nostaa lapsilisää useammasta kuin yhdestä alle 3-vuotiaasta lapsesta, olisi lapsilisän määrä toisesta lapsesta 130,84 euroa, kolmannesta 159,79 euroa, neljännessä lapsesta 199,24 euroa ja jokaisesta seuraavasta lapsesta 218,69 euroa kalenterikuukaudessa. Alle 3-vuotiaasta lapsesta maksettavan lapsilisän määrä 4 momentissa tarkoitetuissa laitos- tai perhehoitotilanteissa olisi 120,88 euroa lasta kohden. Yksinhuoltajan lapsesta lapsilisä maksettaisiin korotettuna 73,30 eurolla kalenterikuukaudessa. Säännös koskisi sen soveltamisen alkaessa maksussa olevia, jo myönnettyjä lapsilisiä sekä uusia, myöhemmin myönnettäviä lapsilisiä.

8 Voimaantulo

Laki eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027 ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 2024. Myös eläkkeensaajan asumistukea koskevat muutokset tulisivat voimaan 1 päivänä tammikuuta 2024. Laki eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027 sekä laki eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 54 §:n väliaikaisesta muuttamisesta on tarkoitettu olemaan voimassa

31 päivään joulukuuta 2027. Lakien soveltaminen kuitenkin päättyisi jo tätä aiemmin, jos kansaneläkeindeksin pisteluku on jonain lain voimassaolovuotena vähintään 2009. Tällöin lakia sovellettaisiin vain kyseisen vuoden loppuun.

Lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta annettavan lain ehdotetaan tulevan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2024. Lain 7 §:n 5 momenttia sovellettaisiin kuitenkin vasta 1 päivästä huhtikuuta 2024 alkaen.

9 Toimeenpano ja seuranta

Kansaneläke- ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien tarkistusten jäädytyksen vaikutus etuuksien ja rahamäärien reaaliseseen tasoon olisi enintään 10,2 prosenttia. Tämän takarajan toteutumista seurataan vuosittain lokakuussa vahvistettavan kansaneläkeindeksin pisteluvun avulla. Jos lain voimassaoloaikana kansaneläkeindeksi saavuttaa pisteluvun 2009, indeksitarkistusten jäädytys lakkaisi.

10 Suhde muihin esityksiin

10.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä

Samaan aikaan tämän esityksen kanssa on tarkoitus antaa vuoden 2024 talousarvioesitykseen liittyvä hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain muuttamisesta. Esityksessä ehdotetaan, että kuntoutuslain mukaisten ammatillisen kuntoutuksen ja nuoren kuntoutusrahan ajalta maksettavan kuntoutusrahan vähimmäismäärän tasoa lasketaan ja ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettavan kuntoutusrahan laskukaavaa muutetaan. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi lain 32 §:ää (kuntoutusrahan määrä) ja 67 §:ää (indeksitarkistus). Jos eduskunta hyväksyy kuntoutuslakiin ehdotettavat muutokset, tulisi ehdotetussa laissa eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027 1 §:n 1 momentin 2 kohdan sanamuotoa muuttaa vastaamaan kuntoutuslakiin esitettyä muutosta.

Lisäksi on tarkoitus antaa hallituksen esitys laeiksi työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta. Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi työttömyysturvalakiin uusi 11 luvun 1 b §, jossa säädettäisiin työttömyysturvalain 5 luvun 1 §:n rahamäärien tarkistamisesta kansaneläkeindeksillä. Indeksitarkistusten jäädytyksen on tarkoitus koskea myös tätä indeksitarkistusta. Jos eduskunta hyväksyy työttömyysturvalakiin ehdotettavat muutokset, tulisi tämä huomioida hallitusten esitysten eduskuntakäsittelyssä.

10.2 Suhde talousarvioesitykseen

Esitys liittyy valtion vuoden 2024 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

11 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Esityksessä ehdotetaan, että eräisiin kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottuihin etuuksiin ja rahamääriin ei tehdä voimassa olevan lainsäädännön mukaisia indeksitarkistuksia vuosina 2024–2027. Lisäksi lapsilisän määrään ehdotetaan korotuksia.

Lakiehdotukset ovat merkityksellisiä perustuslain 19 §:n 1–3 momenteissa säädetyin kannalta. Perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaan jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen

elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Välttämättömällä toimeentulolla ja huolenpidolla tarkoitetaan sellaista tulotasoa ja palveluja, joilla turvataan ihmisarvoisen elämän edellytykset. Lain 19 §:n 2 momentti puolestaan koskee perustoimeentulon turvaa. Sen mukaan lailla taataan jokaiselle oikeus perustoimeentulon turvaan työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella. Lain 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. Lisäksi perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Ehdotettu sääntely on merkityksellistä myös YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksien koskevaan yleissopimuksen (TSS-sopimus, SopS 6/1976), Uudistetun Euroopan sosiaalisen peruskirjan (SopS 78/2002), YK:n lapsen oikeuksia koskevan sopimuksen (SopS 59/1991) sekä YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen (SopS 26 ja 27/2016) kannalta.

Oikeus perustoimeentulon turvaan

Perustuslain 19 §:n 2 momentissa on lainsäätäjälle asetettu velvoite taata jokaiselle perustoimeentuloturvaan tarvitsevalle subjektiivinen oikeus lailla säädettävään julkisen vallan järjestämään turvaan, joka on yhteydessä säännöksessä mainittuihin sosiaalisiin riskitilanteisiin samoin kuin lailla kulloinkin annettaviin säännöksiin saamisedellytyksistä, tarveharkinnasta ja menettelymuodoista (HE 309/1993 vp, s. 70, PeVM 25/1994 vp, s. 10/II, ks. myös PeVL 33/2004 vp, s. 2/I). Perustoimeentuloa turvaavien järjestelmien tulee olla sillä tavoin kattavia, ettei synny väliinpuotoajaryhmiä (HE 309/1993 vp, s. 70/II, PeVL 48/2006 vp, s. 2, PeVL 30/2005 vp, s. 2/II).

Ehdotettu laki eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027 koskee 19 § 2 momentissa mainituissa riskitilanteissa maksettavia perustoimeentuloa turvaavia etuuksia, kuten työttömyysturva, sairauspäivärahaa ja vanhempainpäivärahaa. Esitys ei muuta oikeutta kyseisiin etuuksiin, vaan kyse on etuuksien määrästä.

Perustuslain esitöiden mukaan perustuslain 19 §:n 2 momentin vaatimuksia eivät vastaisi sellaiset lainsäädännölliset muutokset, jotka merkitsisivät olennaista puuttumista perustoimeentulon turvaan (HE 309/1993 vp, s. 71/I, ks. myös esim. PeVL 45/2017 vp, s. 3, PeV 47/2017 vp, PeV 40/2018 vp).

Perustuslakivaliokunta on perustoimeentulon turvaa koskevan säännöksen yhteydessä pitänyt lainsäätäjälle asetettavan toimintavelvoitteen luonteen mukaisena sitä, että sosiaaliturvaa suunnataan ja kehitetään yhteiskunnan taloudellisten voimavarojen mukaisesti (PeVM 25/1994 vp, s. 10/II). Valiokunta on lisäksi pitänyt johdonmukaisena, että – niiltä osin kuin kysymys on julkisen vallan välittömästi rahoittamista perustoimeentuloturvaetuuksista – etuuksien tasoa mitoitettaessa otetaan huomioon kulloinkin kansantalouden ja julkisen talouden tila (PeVL 34/1996 vp, s. 3/I, ks. myös PeVL 47/2017 vp, s. 2, PeVL 11/2015 vp, s. 3). Perustuslain 19 § ei sellaisenaan turvaa etuuksien säilymistä nimenomaan nykytasolla tai edellytä niiden korottamista yleisen kustannustason mukaisesti (ks. esim. PeVL 55/2015 vp, s. 3–4 ja PeVL 11/2015 vp, s. 2–3).

Keskeinen kysymys perustuslain 19 §:n arvioinnin osalta on se, ovatko perusturvan tasoa koskeville muutoksille esitetyt perustelut perusoikeusdoktriinin kannalta hyväksyttäviä ja suhteellisuusvaatimuksen mukaisia.

Vastaavanlainen velvollisuus muutosten hyväksyttävyyden ja suhteellisuuden arvioinnille on johdettavissa myös TSS-sopimuksen määräyksistä sekä Euroopan sosiaalisen peruskirjan 12 artiklasta, jonka mukaan sopimusvaltiot ovat sitoutuneet pyrkimykseen asteittain nostaa sosiaaliturvajärjestelmänsä korkeammalle tasolle.

TSS-sopimuksen 9 artiklan mukaan sopimusvaltiot tunnustavat jokaiselle oikeuden sosiaaliturvaan sosiaalivakuutus mukaan lukien. Edelleen TSS-sopimuksen 11 artiklan mukaan sopimusvaltiot tunnustavat jokaiselle oikeuden saada itselleen ja perheelleen tyydyttävä elintaso, joka käsittää riittävän ravinnon, vaatetuksen ja sopivan asunnon, sekä oikeuden elinehtojen jatkuvaan parantamiseen. Sopimusvaltiot sitoutuvat TSS-sopimuksen 2 artiklan nojalla täysimääräisesti käytettävissä olevien voimavarojensa mukaisesti ryhtymään toimenpiteisiin kaikin soveltuvin keinoin ja varsinkin lainsäädäntötoimenpitein yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien toteuttamiseksi asteittain kokonaisuudessaan.

Oikeuksien toteuttamisessa kuitenkin huomioidaan 9 artiklan mukaisesti sopimusvaltion käytettävissä olevat voimavarat, jotka voidaan ottaa huomioon painavampina syinä sosiaaliturvatuksia heikennettäessä. Perustuslakivaliokunnan kannanotoissa onkin katsottu, että mitoitettaessa sellaisia etuuksia, jotka julkinen valta välittömästi rahoittaa, on johdonmukaista ottaa huomioon kansantalouden ja julkisen talouden tila ainakin tiettyyn rajaan asti hyväksyttävänä perusteena etuuksien heikentämiselle (PeVM 25/1994 vp, PeVL 34/1996 vp).

Esityksessä ehdotetaan tiettyjen kansaneläkeindeksiin sidottujen etuuksien indeksitarkistusten jäädyttämistä. Indeksitarkistusten tekemättä jättäminen ei koskisi kansaneläkeindeksiin sidottuja eläkkeitä (vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeet), jotka luonteeltaan on tarkoitettu turvaamaan etuudensaajan toimeentuloa pysyvästi. Jäädyttäminen ei myöskään koskisi vammaisetuuksia, jotka ainakin osin on tarkoitettu korvaamaan sairaudesta tai vammasta aiheutuvia kustannuksia. Lasten asemaa on huomioitu siten, että jäädytys ei koske elatustukea ja perhe-eläkettä – niihin tullaan tekemään indeksitarkistukset voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti. Lisäksi ehdotetut lapsilisän korotukset osin kompensoivat muiden etuuksien indeksitarkistusten jäädyttämistä. Lapsilisän korotukset on suunnattu siten, että ne kohdistuvat niille ryhmille, joiden köyhyysriski tutkimusten mukaan on suurin.

Lisäksi on huomattava, että esityksen vaikutuspiiriin kuuluvilla henkilöillä on nyt ehdotetuista muutoksista riippumatta, edelleen toimeentulotuen perusosan tason säilyttämisen ansiosta vastaava oikeus perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaiseen viimesijaiseen suojaan kuin aiemminkin. Toisaalta on huomioitava se, että ensisijaisten perusturvaetuuksien alentaminen voi aiheuttaa lisääntyvää toimeentuloturvan tarvetta. Perustuslakivaliokunta on aiemmin pitänyt huolestuttavana sitä, että ehdotetun lainsäädännön on arvioitu ohjaavan etuudensaajia viimesijaiseksi tarkoitettun toimeentulotuen saajiksi (PeVL 47/2017 vp, PeVL 40/2018 vp).

Ehdotettua indeksitarkistusten tekemättä jättämistä sovellettaisiin vain, jos etuuksien ja rahamäärien jäädytyksen vaikutus niiden reaaliseseen tasoon olisi enintään 10,2 prosenttia. Toisin sanoen tämän enempää etuuksien ja rahamäärien reaalin taso ei voi lain voimassaolon aikana laskea. Koska tulevaan inflaatiokehitykseen liittyy epävarmuutta eli inflaatio voi olla jonkin verran ennakoitua hitaampaa, on myös mahdollista, että jäädytyksen vaikutus etuuksien ja rahamäärien tasoon on pienempi kuin edellä mainittu takaraja.

Perusturvan riittävydestä ja heikentämisestä

Euroopan sosiaalisen peruskirjan 12 artiklan 1 kappale velvoittaa jäsenvaltion luomaan sosiaaliturvajärjestelmän, joka turvaa kansalaisten toimeentulon työelämän katkoksiin liittyvien riskien varalta. 12 artikla kattaa sekä vakuutusperustaiset ja ansiosidonnaiset korvaukset että aiemmasta työhistoriasta riippumattomat, useimmiten verorahoitteiset tasakorvaukset. 12 artiklan 3 kappale velvoittaa jäsenvaltiot pyrkimään asteittain nostamaan sosiaaliturvajärjestelmänsä tasoa. Sopimuksen 13 artiklan 1 kappale taas turvaa oikeuden sosiaaliavustukseen jokaiselle, jolla ei ole riittäviä tuloja tai varoja ja joka ei pysty hankkimaan tällaisia tuloja tai varoja joko omin avuin tai muista lähteistä. Peruskirjan voimaan saattaneet valtiot ovat sitoutuneet suojaamaan sen artikloissa määritellyjä sosiaalisia ja taloudellisia oikeuksia.

Suomen sosiaaliturvajärjestelmässä on sekä ansioon sidottuja että vähimmäismääräisiä etuuksia. Vähimmäismääräisiä sosiaaliturvaetuuksia ovat takuueläke, vähimmäismääräinen sairaus- ja vanhempainpäiväraha ja kuntoutusraha sekä työttömyysturvan peruspäiväraha. Niiden rinnalla ovat sosiaaliavustuksiksi luokiteltavat tarveharkintaiset etuudet eli työmarkkinatuki ja toimeentulotuki. Pääsääntöisesti Suomessa pyritään turvaamaan yksilön asemaa sosiaalisen riskin varalta (kuten työttömyyden, sairauden tai työkyvyttömyyden). Yksilön toimeentulon taso pyritään riskin toteutuessa säilyttämään riskin toteutumista edeltäneellä tasolla. Jos henkilöllä ei ole ollut tuloja, hän on oikeutettu vähimmäistasoiseen suojaan riskin kohdatessa. Euroopan sosiaalisessa peruskirjassa samanlaista jaottelua ei ole, mikä aiheuttaa soveltamis- ja tulkintavaikeuksia.

Euroopan sosiaalista peruskirjaa valvova sosiaalisten oikeuksien komitea on ratkaisuisaan käsitellyt Suomen sosiaaliturvaa ja se antoi viimeksi vuonna 2023 ratkaisun, jonka mukaan Suomen perustoimeentuloturvan ja vähimmäistoimeentuloa turvaavien etuuksien määrät ovat liian matalia.

Komitea käyttää sosiaaliturvan tason riittävyuden arvioinnissa mekaanista laskentakaavaa, jossa se tarkastelee yksittäisiä rahamääräisiä etuuksia suhteessa maan mediaanitulotasoon (ns. ekvivalentti mediaanitulo). Komitea katsoo sosiaaliturvaetuuden tason liian alhaiseksi, jos se jää alle 50 %:n mediaanitulosta. Jos etuus alittaa tämän rajan, mutta on kuitenkin yli 40 % mediaanitulosta, voidaan arviossa ottaa huomioon myös täydentäviä etuuksia.

Ratkaisussaan komitea katsoi, että sairauspäivärahan, vanhempainpäivärahan, kuntoutusrahan, työttömyysturvan peruspäivärahan ja takuueläkkeen taso alittaa 40 % ekvivalentista mediaanitulosta. Siksi näiden etuuksien taso on ilmeisen riittämätön peruskirjan 12 artiklan 1 kappaleen vaatimukseen nähden eikä komitean tarvitse arvioida muiden täydentävien etuuksien mahdollista vaikutusta. Komitea katsoo, että peruskirjan 12 artiklan 1 kappaletta on loukattu.

Suomi on arvioinut vähimmäisturvan riittävyttä toisin, koska Suomen sosiaaliturvajärjestelmä on kattava palvelujen ja sosiaalietuuksien kokonaisuus. Suomessa sosiaalietuudet, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut ja erilaiset terveydenhuollon maksukatot muodostavat kokonaisuuden, joten yksittäisten elementtien sijasta sitä olisi tarkasteltava laajemmin, ottaen huomioon etuudensaajajenhkilön tai -perheen kokonaistilanteen. Suomessa toimeentulo voi koostua esimerkiksi työmarkkinatuesta, asumistuesta ja toimeentulotuesta. Lisäksi muun muassa julkisilla terveyspalveluilla ja reseptilääkkeillä ovat omat maksukattonsa, jotka rajaavat asiakkaan terveydenhuoltokustannukset kohtuulliselle tasolle. Tältä osin komitea on ratkaisussaan todennut, että kaiken tyyppisten kotitalouksien saamien etuuksien kokonaismäärän tulee saavuttaa komitean määrittämät kynnsarvot ja että esim. asumistuen ja muiden täydentävien etuuksien saamisessa on huomattavia eroja eri kotitalouksien välillä. Komitean mukaan tulisikin osoittaa, että

kaikki kyseiset etuudensaajat kotitaloutensa tyypistä riippumatta saavat tosiasiallisesti riittävän tasoiset etuudet peruskirjan 12 artiklan 1 kappaaleen edellyttämällä tavalla.

Komitea on todennut, että sosiaaliturvajärjestelmään tehtävät rajoitukset eivät ole välttämättä peruskirjan 12 artiklan 3 kappaaleen vastaisia. Rajoituksilla ei kuitenkaan saisi heikentää yhteiskunnan kaikkien jäsenten tosiasiallista sosiaalista suojelua sosiaalisilta ja taloudellisilta riskeiltä eikä muuttaa sosiaaliturvajärjestelmää perustason sosiaaliavustusten järjestelmäksi. Komitea on myös todennut, että koska talous ja sosiaaliset oikeudet liittyvät läheisesti toisiinsa, taloudellisiin päämääriin pyrkiminen ei ole 12 artiklan vastaista. Ratkaisussaan komitea otti huomioon tarkastelukaudella sosiaaliturvaan tehdyt parannukset. Näin ollen komitea totesi, että vaikka tiettyjen etuuksien määriä alennettiin jonkin verran joinakin ajankohtina, niitä korotettiin jatkuvasti vuosina 2018–2021. Siksi komitea katsoi, ettei kantelussa esitettyjen näkemysten perusteella voida todeta peruskirjan 12 artiklan 3 kappaletta loukatun.

Peruskirjan 13 artiklan 1 kohdan arvioinnin osalta komitea on todennut, että toimeentulotuen kokonaisuus saattaa saavuttaa 50 prosentin tason ekvivalentista mediaanitulosta joillakin saajilla ja tietyissä olosuhteissa. Tästä huolimatta komitea ei katsonut saamansa tiedon perusteella todistetuksi, että kaikki tarpeessa olevat henkilöt saavat varmasti riittävää toimeentulotukea. Komitea totesi myös, että perustoimeentulotuen taso laskettuna prosentteina ekvivalentista mediaanitulosta on laskenut ajan myötä. Työmarkkinatuen vuoden 2021 taso, joka on aiempaa raportointiajankohtaa alhaisempi, ei riitä varmistamaan riittävää avustusta peruskirjan vaatimusten mukaisesti. Komitealla ei myöskään ollut tietoa työmarkkinatuen saajille maksettavista asumistuen ja toimeentulotuen määristä. Komitea katsoi, että toimeentulotuen ja työmarkkinatuen taso on riittämätön ja että peruskirjan 13 artiklan 1 kappaletta on siten loukattu.

Suomi raportoi Sosiaalisten oikeuksien komitealle määrääjain sosiaaliturvaetuuksiensa tasossa tapahtuneista muutoksista. Suomi jatkaa rakentavaa vuoropuhelua komitean kanssa.

YK:n TSS-komitea antaa TSS- sopimuksen säännösten tulkinnoista yleiskommentteja (general comments). Komitean viimeisimmät Suomea koskevat loppupäätelmät hyväksyttiin 5.3.2021 (E/C.12/FIN/CO/7). Komitea kiinnitti päätelmissään huomiota sosiaaliturvaan (9 artikla) katsoen että vuosien 2015–2019 aikaiset etuuksien leikkaukset ja kansaneläkeindeksin jäädytykset tekivät etuuksista riittämättömiä. Komitea vaati Suomea varmistamaan jatkossa, että sosiaalietuudet pysyvät riittävinä ja että harkittaessa leikkauksia muun muassa julkisen talouden säästötoimien yhteydessä a) leikkaukset ovat väliaikaisia ja koskevat ainoastaan kriisiaikaa; b) leikkaukset ovat välttämättömiä ja oikeasuhteisia, että muiden toimintaperiaatteiden noudattaminen tai toimenpiteistä pidäytyminen olisi haitallisempaa taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien kannalta; c) leikkaukset eivät vaikuta suhteettomasti muita heikommassa asemassa oleviin ja syrjäytyneisiin ryhmiin; d) leikkauksiin liitetään muita toimia, kuten sosiaalisia tulonsiirtoja, joilla lievennetään kriisiaikoina syntyvää eriarvoisuutta; ja e) leikkauksissa säilytetään etuuden ydinosa, joka mahdollistaa edun-saajille riittävän elintason. Lisäksi komitea kehotti perehtymään yleiskommenttiin nro 19 (2007) oikeudesta sosiaaliturvaan sekä julkisen talouden säästötoimia koskevaan komitean puheenjohtajan kirjeeseen (2012) (E/2013/22-E/C.12/2012/3, annex VI (B)). Komitean kannanottojen osalta todettakoon, että etuuksien tasoa on nostettu komitean arviointijakson jälkeen (ks. jäljempänä). Ehdotettu indeksitarkistusten jäädytys olisi määräaikainen, jonka jälkeen palattaisiin voimassa olevan lain mukaiseen tarkistusmenettelyyn. Lisäksi jäädytys ei koskisi toimeentulotukea, joka turvaisi kaikista heikoimmassa asemassa olevien toimeentuloa.

Perusturvan riittävyyden arviointiryhmä, jonka toiminta perustuu lakiin, tarkasteli perusturvan riittävyyden kehitystä ja siihen vaikuttavia tekijöitä ajanjaksolla 2019–2023. Raportin²⁴ mukaan Suomen perusturvaetuudet yhdessä asumistuen kanssa eivät riitä kattamaan viitebudjettien mukaista kulutustasoa takuueläkettä lukuun ottamatta. Eläkeläisen perusturva riittää kattamaan viitebudjetin menot, sillä se on tasoltaan jonkin verran korkeampi kuin esimerkiksi työttömän, sairaan tai vanhempainvapaan perusturva. Eri perhetyypeistä perusturva riittää parhaiten yksinhuoltajilla, ja heikoiten kahden aikuisen ja kahden lapsen perheellä. Yksinasuvien ja pariskuntien perusturvan riittävyys sijoittui näiden kahden väliin. Esimerkkilaskelmissa perusturvaetuuksia saavat kotitaloudet ovat oikeutettuja toimeentulotukeen eläkkeensaajia lukuun ottamatta. Toimeentulotuki nostaa käytettävissä olevien tulojen tasoa, mutta toimeentulotuki huomioidenkin monien perusturva saaneiden kotitalouksien tulot jäävät viitebudjetin euromäärästä yksinhuoltajatalouksia lukuun ottamatta. Perusturvan riittävyys on heikointa korkeiden asumiskustannusten alueilla eli suurissa kaupungeissa, mutta toimeentulotuki tasaa alueellisia eroja, koska se korvaa vähävaraisten kohtuulliset asumismenot kokonaan.

Raportin mukaan Suomen perus- ja vähimmäisturvan taso on kansainvälisesti tarkasteltuna kärki- tai keskitasoa riippuen perhemuodosta ja elämäntilanteesta. Työttömän ja eläkeläisen vähimmäis/perusturvan taso sijoittui vertailussa sijoille 2.–7. riippuen kotitaloustyypistä. Suomen sijoitus oli erityisen hyvä, kun tarkasteltiin nuoren eli 19-vuotiaan yksinasuvan työttömän vähimmäisturvan ostovoimaa. Esimerkkilaskelmissa Suomen sijoitus oli heikoin, kun tarkasteltiin 40-vuotiaan yksinasuvan työttömän vähimmäisturvan ostovoimaa. Vähimmäisturvasta erilliset perusturvaetuudet ovat suomalaiselle sosiaaliturvalle tyypillinen rakenne, jota ei löydy mistään muusta maasta yhtä laajasti. Eri maista löytyy perusturvaetuuksia kattavasti työkyvyttömyyden ja vanhuuden elämäntilanteissa, muttei niinkään työttömyyden, sairauden tai vanhempainvapaan aikana.

Hallituskaudella 2019–2023 perusturvan taso yhdessä asumistuen kanssa kasvoi yleisesti ottaen niin suhteessa hinta- kuin ansiotasoonkin. Kehitys johtui perusturvaetuuksien korotuksista, mutta myös olosuhteiden muutoksista, kuten maltillisesta vuokrakehityksestä suhteessa yleiseen hintatasoon. Esimerkkilaskelmiin perustuvan analyysin mukaan toimeentulotuen merkitys perusturvaetuuksien saajien toimeentulolle pieneni hieman vuosina 2019–2023, koska perusturvaetuuksia korotettiin ja asumistuen korvausaste kasvoi. Lapsiperheiden saama laskennallinen toimeentulotuen määrä pysyi kuitenkin lähes ennallaan toimeentulotukeen tehtyjen korotusten takia.²⁵

Perusturvan tasoa on parannettu viime vuosina. Sairausvakuutuslain mukaisia vähimmäismäärisiä päivärahaetuuksia eli sairauspäivärahaa, vanhempainpäivärahaa ja erityishoitorahaa sekä kuntoutuslain mukaista vähimmäismääräistä kuntoutusrahaa korotettiin vuoden 2019 alusta voimaan tulleella tasokorotuksella työmarkkinatuen tasolle. Korotuksen tavoitteena oli nostaa päivärahaetuudet ja kuntoutusraha työmarkkinatuen tasolle ensisijaisen etuusjärjestelmän painottamiseksi toimeentulotuen sijasta. Seuraava korotus tehtiin vuoden 2020 alusta, jolloin vähimmäismäärisiä päivärahaetuuksia ja vähimmäismääräistä kuntoutusrahaa korotettiin 20 eurolla kuukaudessa. Samoin työttömyysturvalain mukaista peruspäivärahaa ja täyttä työmarkkinatukea korotettiin 20 eurolla kuukaudessa. Hallituskaudella 2019–2023 etuuksiin on tehty lakisääteiset indeksitarkistukset sekä kiihtyvän inflaation vuoksi tiettyjen kansaneläkeindeksiin sidottujen etuuksien aikaistettu indeksitarkistus elokuussa 2022 etuudensaajien maksukyvyyn turvaamiseksi.

²⁴ Perusturvan riittävyyden arviointiraportti 2019–2023, THL Raportti 3/2023.

²⁵ Perusturvan riittävyyden arviointiraportti 2019–2023, THL Raportti 3/2023.

Perustuslakivaliokunta on nimenomaisesti lausunut, ettei perustuslain tasolla voida säätää yksityiskohtaisesti riittävän turvan tasosta. Perustuslakivaliokunnan aiemman käytännön valossa mitään ehdottomia valtiosääntöoikeudellisia esteitä ei sinänsä liity siihen, että perustuslain 19 §:n 2 momentin alaan kuuluvia toimeentulotuketuksia heikennetään (mm. PeVM 25/1994 vp.). Perustuslakivaliokunta on myös katsonut, että julkisen vallan välittömästi rahoittamien perustoimeentuloturvaetuuksien osalta etuuksien tasoa mitoitettaessa voidaan ottaa huomioon kulloinenkin kansantalouden ja julkisen talouden tila (PeVL 34/1996 vp., PeVL 21/2016 vp). Näin perusoikeuden tason arvioinnissa huomio kiinnittyy tuen saajan ohella yhteiskunnallisiin resursseihin. Riittävyys ei vaikuta määrityksen ainakaan pelkästään tarpeen ja ympäröivän yhteiskunnan kulutason mukaan vaan myös sen mukaan, onko valtiolla riittävästi resursseja. Perustuslakivaliokunta on sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien heikennyksiä käsittelevien lausumiensa yhteydessä painottanut, että sosiaalisiin oikeuksiin puuttuvan sääntelyn arvioinnissa on annettava perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten perusteella valtiosääntöisesti painoarvoa myös heikennyksen keston rajaukselle sitä perustelevien julkistalouden vakavien rahoitusvaikeuksien odotettavissa olevaan keston (ks. PeVL 11/2015 vp. ja PeVL 10/2015 vp.) ja etuuksien tason suhteeseen julkisen talouden tilaan (ks. esim. PeVL 12/2015 vp.). Valiokunta on myös pitänyt selvänä, etteivät heikennykset saa tehdä tyhjäksi perus- ja ihmisoikeusvelvoitteiden ydinsisältöä (esim. PeVL 14/2015 vp.). Samoin se on korostanut, ettei perustuslain 19 §:ssä taattuja sosiaalisia oikeuksia tulisi heikentää ainakaan siten, että niitä tarvitsevat joutuvat turvautumaan perustuslain 19 §:n 1 momentissa tarkoitettuun viimesijaiseen toimeentuloturvaan (PeVL 21/2016 vp, PeVL 10/2009 vp).

Perustuslakivaliokunta on aiemmin esimerkiksi lapsilisien väliaikaisen indeksijäädytyksen osalta katsonut, että väliaikaisen indeksijäädytyksen vaikutukset kokonaisuudessaan ovat jääneet suhteellisen vähäisiksi eivätkä ne ole heikentäneet olennaisesti lapsiperheiden asemaa, vaikka sinänsä huolestuttavana piirteenä on kuitenkin pidetty sitä, että sääntelyn vaikutukset ovat kohdistuneet voimakkaimmin pienituloisiin perheisiin (PeVL 25/2012). Samoin aiempien indeksijäädytysten yhteydessä valiokunta on todennut, että vaikka indeksijäädytyksen vaikutukset ovat yksittäisten etuuksien kannalta tarkasteltuna suhteellisen vähäisiä, valiokunta pitää huolestuttavana, että sääntelyn vaikutukset kohdistuvat voimakkaimmin pienituloisiin henkilöihin ja kotitalouksiin (PeVL 47/2017 vp, PeVL 40/2018 vp).

Perustuslakivaliokunta on aiempien indeksijäädytysten yhteydessä todennut mm., että indeksileikkausten yhteydessä on otettava huomioon tehtyjen ratkaisujen kumuloituvat vaikutukset. Valiokunnan mielestä valtioneuvoston tulee huolehtia siitä, että perusoikeuksien tasoon liittyvien ehdotettujen muutosten ja tulevien muiden uudistusten yhteisvaikutus ei muodostu kohuttomaksi (PeVL 47/2017 vp, PeVL 40/2018 vp, PeVL 19/2016 vp, s. 3, PeVL 11/2015 vp).

Tässä esityksessä on kuvattu indeksitarkistusten tekemättä jättämisen sekä lapsilisan korotusten vaikutuksia itsenäisenä kokonaisuutena. Sosiaali- ja terveysministeriö valmistelelee syksyllä 2023 eduskunnalle annettavista, sosiaaliturvaan liittyvistä hallituksen esityksistä muistion, jossa kuvataan kaikkien ehdotettujen muutosten yhteisvaikutuksia kotitalouksiin.

Esityksen mukaisen indeksitarkistusten tekemättä jättämisen taloudellinen merkitys ei yksilötasolla välttämättä näyttäydy kovin merkittävänä, mikäli asiaa arvioidaan yksittäisten etuuksien kautta sekä yksittäisenä vuotena. Toisaalta vaikutukset ovat erilaisia eri etuudensaajien ja kotitalouksien kohdalla. Suuri osa esityksen piiriin kuuluvista etuudensaajista saa useampaa kuin yhtä etuutta, jolloin kumuloituva vaikutus on suurempi. Taloudellisen tilanteen kannalta myös sillä on vaikutusta, miten pitkään henkilö saa esityksen piiriin kuuluvia etuuksia. Toisaalta merkitystä on myös sillä, että ehdotettua indeksitarkistusten jäädyttämistä sovellettaisiin enintään siihen saakka, kun etuuksien reaalin taso on laskenut 10,2 prosenttia – tämän enempää etuuk-

sien reaalin taso ei siis voisi missään tilanteessa laskea. Tarkistusten jäädyttäminen olisi väliaikainen, ei pysyvä toimenpide. Lisäksi hallitusohjelman mukaisesti keskeinen tavoite on lisätä työllisyyttä ja tätä kautta parantaa ihmisten toimeentuloa.

Perustuslakivaliokunta on todennut usein, että perustuslain 19 §:n 2 momentin mukainen turva merkitsee pidemmälle menevää turvan tasoa kuin pykälän 1 momentin mukainen oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Perustoimeentuloa turvaava järjestelmä ei siten voi muodostua 1 momentin mukaisesta viimesijaisesta turvasta. Vähimmäismääräiset perusturvaetuudet ovat edelleen – ehdotetusta jäädytyksestä huolimatta – nettomääräisesti perustoimeentulotukea suuremmat ja niitä saavat henkilöt ovat lähtökohtaisesti oikean etuusjärjestelmän piirissä. Ehdotetut muutokset eivät siten aiheuta mitään periaatteellista muutosta viimesijaisen turvan ja perusturvaetuuksien välillä. Esitetyt muutokset tulevat kuitenkin jossain määrin lisäämään etuudensaajien toimeentulotuen tarvetta, kuten esityksen vaikutusarvioita koskevassa kohdassa on todettu.

Vammaisten henkilöiden oikeudet

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen (SopS 26 ja 27/2016) tarkoituksena on edistää, suojella ja taata kaikille vammaisille henkilöille täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti kaikki ihmisoikeudet ja perusvapaudet sekä edistää vammaisten henkilöiden synnynnäisen arvon kunnioittamista. Vammaissopimuksen 4 artiklan 2 kohta vastaa sanoitukseltaan TSS-sopimuksen 2 artiklan 1 kohdan kirjausta. TSS-sopimus on hyväksytty vuonna 1966 ja se on astunut kansainvälisesti voimaan 1976, jolloin myös Suomi on ratifioinut sopimuksen (SopS 6/1976). Sopimuksessa säädetään kaikkien sopimusvaltion oikeudenkäytön piirissä olevien ihmisten, ml. vammaisten henkilöiden, oikeudesta muun muassa yhdenvertaiseen kohteluun, työhön, sosiaaliturvaan, tyydyttävään elintasoon ja terveyteen. TSS-sopimuksen täytäntöönpanoa valvova komitea on lisäksi eksplisiittisesti vahvistanut myös vammaisten henkilöiden kuulumisen TSS-sopimuksen soveltamisalaan vuonna 1994 antamassaan vammaisia henkilöitä koskevassa yleiskommentissa (E/1995/22).

Esitys koskee myös niitä vammaisia henkilöitä, jotka saavat indeksitarkistusten jäädytyksen kohteena olevia etuuksia tai joihin ehdotetut lapsilisän korotukset kohdistuvat. Kuten edellä esityksen vaikutusarvioita koskevassa kohdassa on todettu, vammaisten henkilöiden kohdalla korostuvat eläketulot ja vammaisetuudet, jotka on rajattu indeksitarkistusten jäädytyksen ulkopuolelle. Toisaalta osa vammaisista henkilöistä saa myös esimerkiksi asumisen tukia, jolloin esityksen mukainen indeksitarkistusten jäädytys vaikuttaa heidän toimeentuloonsa. Lisäksi vaikutus on kumuloituva, sillä he usein saavat etuuksia pitkäaikaisesti. Kaikista pienituloisimpien kohdalla toimeentulotuki turvaa toimeentuloa jäädytyksistä huolimatta.

Lapsen oikeus sosiaaliturvaan

Sen lisäksi, että oikeus perustoimeentuloon turvataan perustuslain 19 §:n 2 momentissa työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden, vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajanmenetyksen perusteella, perustuslain 19 §:n 3 momentissa on säädetty, että julkisen vallan on tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. Säännös asettaa julkiselle vallalle tehtävän nimenomaan tukea lapsen huolenpidosta vastaavien toiminta, ja säännös sisältää myös lapsiperheiden aineellisen tukemisen ulottuvuuden (HE 309/1993 vp s. 71–72 ja PeVM 25/1994). Tästä seuraa, että sosiaaliturvaa koskevissa ratkaisuissa on otettava huomioon tuen tason vaikutus myös tukea saavan henkilön hoidossa olevien lasten hyvinvointiin.

Toisaalta perusoikeusuudistuksen esitöiden mukaan säännöksen tarkoitusta toteuttavista tukijärjestelmistä voidaan esimerkkeinä mainita lasten päivähoitojärjestelmä (nyk. varhaiskasvatusjärjestelmä), lastensuojelulain mukainen toiminta sekä lapsiperheiden aineellinen tukeminen esimerkiksi lapsilisien ja verotuksellisten toimenpiteiden kautta (HE 309/1993 vp, s. 71–72).

Perusoikeusuudistuksen esitöiden perusteella perustuslain 19 §:n 3 momentin tarkoituksena on osin yhdessä muiden säännösten kanssa tukea lapsen aineellista ja henkistä hyvinvointia. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuksen mukaan säännös velvoittaa julkista valtaa ylläpitämään lapsiperheisiin kohdistuvia palvelujärjestelmiä ja perhepoliittisia tulonsiirtoja (StVL 5/1994 vp). Aiemmin lapsilisän indeksijäädystä koskevaa esitystä käsitellessään perustuslakivaliokunta on katsonut, että lapsilisän alentaminen on heikennys perustuslain 19 §:n 3 momentissa tarkoitettuun lapsiperheen tukeen. Lapsilisän tarkoituksena ei kuitenkaan ole turvata perustuslain 19 §:n 2 momentissa tarkoitettua perustoimeentuloa. Perustuslain 19 §:n 3 momentissa tarkoitettua perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien tukemisen on katsottu täydentävän perustuslain 19 § 2 momentin perustoimeentulon turvaa (PeVL 11/2015 vp).

Suomea sitoo laintasoisena sääntelynä myös YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (jatkossa LOS), jonka 3 artiklan mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

LOS sisältää lapsen oikeutta sosiaaliturvaan koskevan 26 artiklan, jonka mukaan sopimusvaltiot tunnustavat jokaisen lapsen oikeuden nauttia sosiaaliturvasta, mukaan luettuna sosiaalivakuutus, ja ryhtyvät välttämättömiin toimiin tämän oikeuden täydeksi toteuttamiseksi kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti. Edelleen artiklan mukaan etuuksia myönnettäessä olisi tarvittaessa otettava huomioon lapsen ja hänen elatuksestaan vastuussa olevien henkilöiden varallisuus ja olosuhteet, kuten myös muut lapsen esittämään tai hänen puolestaan esitettyyn hakemukseen vaikuttavat seikat. Tämän lisäksi LOS tunnustaa jokaisen lapsen oikeuden hänen ruumiillisen, henkisen, hengellisen, moraalisen ja sosiaalisen kehityksensä kannalta riittävään elintasoon (artikla 27). Vanhemmilla tai muilla lapsen huollosta vastaavilla on kuitenkin ensisijainen velvollisuus kykyjensä ja taloudellisten mahdolluuksiensa mukaisesti turvata lapsen kehityksen kannalta välttämättömät elinolosuhteet. Saman artiklan mukaan sopimusvaltiot ryhtyvät kansallisten olosuhteidensa ja varojensa mukaisesti muun muassa tarpeellisiin toimiin tukeakseen vanhempia ja muita lapsesta vastuussa olevia tämän oikeuden toteuttamisessa.

Perusoikeusuudistuksen esitöissä on perustuslain 19 §:n 2 momentissa tarkoitettuun perustoimeentulon turvan käsitteeseen liittyen katsottu, että se on voimassa olevasta sosiaalilainsäädännöstä sinänsä riippumaton eikä siten kiinnity suoraan tiettyihin olemassa oleviin etuusjärjestelyihin (HE 309/1993 vp, s. 70/II, PeVM 25/1994 vp, s. 10/II). Perustuslakivaliokunta katsoo lapsilisän rahamäärää ja indeksisidonnaisuutta koskevassa lausunnossaan, että sama periaate koskee myös perustuslain 19 §:n 3 momentin suhdetta voimassa oleviin tukijärjestelmiin. Valtiontalouden säästötavoitetta voidaan siten pitää taloudellisen laskusuhdanteen aikana hyväksyttävänä perusteena puuttua jossain määrin etuuksien tasoon. Tässäkin yhteydessä on kuitenkin otettava huomioon, että sääntely ei saa kokonaisuutena arvioiden vaarantaa perustuslaissa asetettua tukemisvelvoitetta. Julkisen vallan velvollisuutena on tarkastella asiaa kokonaisuutena.

Esityksen mukainen indeksitarkistusten tekemättä jättäminen koskee niitä lapsia ja lapsiperheitä, joissa vanhemmat saavat esityksen piiriin kuuluvia etuuksia. Esityksellä on siten vaikutusta myös lasten toimeentuloon. Osin indeksitarkistusten tekemättä jättämisestä aiheutuva ensisijaisten etuuksien reaalisen tason laskua kompensoi lapsilisään ehdotetut korotukset. Kaikki lapsiperheet eivät kuitenkaan lapsilisän korotuksia saisi ja toimeentulotuen tarve saattaa joissain perheissä kasvaa. Indeksitarkistusten jäädyttämistä koskevasta muutoksesta huolimatta lapset

olisivat edelleen perustuslain 19 §:n 2 ja 3 momentin tarkoittamien etuuksien ja palveluiden piirissä. Todettakoon lisäksi, että lapsilisän universaalista luonteesta johtuen korotus koskisi yhdenvertaisesti kaikkia lapsiperheitä – myös niitä, joita etuuksien indeksitarkistusten tekemättä jättäminen ei koske. Näissä perheissä elävien lasten osalta lapsilisän korotus parantaa toimeentuloa ja taloudellista asemaa.

Yhteenveto

Perustuslakivaliokunnan aiemman käytännön valossa mitään ehdottomia valtiosääntöoikeudellisia esteitä ei sinänsä liity siihen, että perustuslain 19 §:n 2 momentin alaan kuuluvia toimeentulotukietuuksia heikennetään (mm. PeVM 25/1994 vp.). Perustuslakivaliokunta on myös katsonut, että julkisen vallan välittömästi rahoittamien perustoimeentuloturvaetuuksien osalta etuuksien tasoa mitoitettaessa voidaan ottaa huomioon kulloinenkin kansantalouden ja julkisen talouden tila (PeVL 34/1996 vp., PeVL 21/2016 vp). Perustuslakivaliokunta ei ole rajannut lausuntojen PeVL 47/2017 vp ja PeVL 40/2018 vp yhteydessä yleisempiä julkisen talouden kestävyteen liittyviä seikkoja perustoimeentulon turvaan liittyvien heikennysten hyväksyttävänä syynä. Perustuslakivaliokunta on myös kiinnittänyt huomiota siihen, ettei perusoikeuksilla tavoitella tiettyjen etuuksien tason turvaamista. Näin perusoikeuden tason arvioinnissa huomio kiinnittyy tuen saajan ohella yhteiskunnallisiin resursseihin.

Julkisen talouden tilaa on merkittävästi vaikeuttanut se, että Suomen talouskasvu on ollut viimeisten runsaan kymmenen vuoden aikana heikkoa verrattuna aiempaan sekä muihin Pohjoismaihin ja EU:n keskiarvoon. Tulevina vuosina talouskasvun edellytyksiä heikentää väestökehitys. Julkinen taloutemme on ollut alijäämäinen vuodesta 2009 lähtien. Ilman talouspolitiikan merkittävää muutosta velkasuhteen kasvu jatkuu 2020-luvulla. Vaikka valtion velanhoitokyky on edelleen hyvä, se heikkenee jatkuvasti, jos julkista taloutta ei vahvisteta. Tulevien vuosien mahdolliset kriisit voivat johtaa tilanteeseen, jossa julkinen valta ei kykene julkisen talouden rajoitusten vuoksi reagoimaan kriisiin asianmukaisesti. Tällöin jouduttaisiin liian äkillisesti säästämään julkisista menoista ja kiristämään verotusta.

Esitys on osa hallituksen julkisen talouden vahvistamiseksi valitsemaa kokonaisuutta. Laskusuhdanteen ohella myös valtiontalouden säästötavoitetta voidaan pitää hyväksyttävänä perusteena puuttua jossain määrin toimeentuloetuuksien tasoon tilanteessa, jossa julkisen talouden menojen ja tulojen välillä vallitsee pitkäaikainen rakenteellinen epätasapaino. Valtiovarainministeriön mukaan Suomen julkisen talouden velkaa kerryttävä alijäämä on mittava, ja näin julkisen talouden velkasuhteen vakauttaminen edellyttää nopeita ja merkittäviä toimenpiteitä seuraavien vuosien aikana. Kansainvälisessä vertailussa korkean verorasituksen ja talouskasvun edellytysten turvaamisen vuoksi tasapainotusta ei voida valtiovarainministeriön mukaan kokonaan toteuttaa verotusta kiristämällä. Hallituksen tavoite julkisen talouden tasapainottamiseksi edellyttääkin myös suoria säästötoimia. Julkisen talouden kestävyydellä hallitus tavoittelee sitä, että julkinen valta voi jatkossa vastata paremmin velvoitteistaan. Vaikka esitys heikentää jäädytyksen kohteena olevia etuuksia, säilyy oikeus saada toimeentulotukea ennallaan. Esityksen rajoituksille voidaan katsoa olevan hyväksyttävä yhteiskunnallinen peruste.

Ehdotetuilla muutoksilla ei olisi vaikutuksia toimeentulon turvan ehtoihin eikä ehdotetuilla muutoksilla olisi taannehtivia vaikutuksia. Toimeentulotuen perusosa on rajattu ehdotetun jäädytyksen ulkopuolelle, kuten aiemmissa etuuksien indeksijäädytyksiä koskevissa esityksissä. Aiemman käytännön mukaisesti indeksitarkistusten tekemättä jättämisestä ei kompensoitaisi siinä vaiheessa, kun jäädytys päättyy. Perustuslakivaliokunnan aiemmassa lausuntokäytännössä on otettu kantaa sellaisiin esityksiin, joilla indeksileikkausten kumuloituvat vaikutukset on voitu ottaa huomioon vuodeksi kerrallaan säädettäväksi esitettyjen lainmuutosten perusteella (PeVL

47/2017, PeVL 40/2018). Esityksessä ehdotettuun ratkaisuun jäädyttää etuudet useammaksi vuodeksi – kuitenkin siten, että lain soveltamisaika on sidottu etuuksien reaalisen tason alenemisen takarajaan - perustuslakivaliokunta ei ole aiemmin ottanut kantaa.

Edellä kerrotun perusteella hallitus katsoo, että esitys voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisenjärjestyksessä, mutta pitää kuitenkin suotavana, että esityksestä pyydetään perustuslakivaliokunnan lausunto.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Poiketen siitä, mitä sairausvakuutuslain (1224/2004) 11 luvun 10 §:ssä, Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain (566/2005) 67 §:ssä, työttömyysturvalain (1290/2002) 14 luvun 1 §:n 1 momentissa, lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain (1128/1996) 26 §:ssä, yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) 51 §:n 1 ja 3 momentissa, eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain (571/2007) 17 §:n 2 momentin 7 kohdassa ja 53 §:n 1 momentissa, opintotukilain (65/1994) 11 §:n 8 momentissa, aikuiskoulutusetuuksista annetun lain (1276/2000) 31 §:n 1 momentissa sekä kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011) 22 §:n 1 momentissa säädetään, seuraavia kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottuja etuuksia ja rahamääriä ei tarkisteta vuosina 2024–2027:

- 1) sairausvakuutuslain mukaisten päivärahaetuuksien vähimmäismäärä;
- 2) Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain mukaisen ammatillisessa kuntoutuksessa olevan kuntoutusrahan ja nuoren kuntoutusrahan vähimmäismäärä;
- 3) työttömyysturvalain mukaisen peruspäivärahan, peruspäivärahan korotusosan ja lapsikorotuksen määrät;
- 4) lasten kotihoidon tuesta ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain mukaiset etuudet;
- 5) yleisestä asumistuesta annetun lain mukaiset rahamäärät;
- 6) eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain mukaiset rahamäärät;
- 7) opintotukilain mukaisen opintorahan, opintorahan huoltajakorotuksen ja oppimateriaalisän määrät;
- 8) aikuiskoulutusetuuksista annetun lain mukaisen aikuiskoulutustuen perusosan määrä;
- 9) kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain mukainen vastaanottoraha ja käyttöraha.

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 ja on voimassa 31 päivään joulukuuta 2027. Jos kansaneläkeindeksistä annetun lain (456/2001) mukaisesti vahvistettu kansaneläkeindeksin pisteluku on jonain vuotta 2027 edeltävänä lain voimassaolovuotena vähintään 2009, lakia sovelletaan kuitenkin vain kyseisen vuoden loppuun.

Edellä 1 §:ssä tarkoitettujen lakien mukaisia kansaneläkeindeksiin sidottuja etuuksia ja rahamääriä muutetaan tämän lain viimeisen soveltamisvuoden alusta siten, että kansaneläkeindeksin pisteluvulla 2009 tarkistettuna ne ovat saman suuruiset kuin voimassa olevat etuudet ja rahamäärät ovat kansaneläkeindeksin pisteluvulla 1 805 tarkistettuna. Etuuksiin ja rahamääriin tehdään indeksitarkistus lain viimeisen soveltamisvuoden kansaneläkeindeksin pisteluvulla. Yleisestä asumistuesta annetussa laissa säädettyjä elinkustannusindeksiin sidottuja enimmäisasumismenoja tarkistetaan tämän lain viimeisen soveltamisvuoden alusta viimeistä edellisen soveltamisvuoden lokakuun elinkustannusindeksin pisteluvun ja pisteluvun 2 461 suhteella.

Jos vuoden 2027 kansaneläkeindeksin pisteluku on alle 2009, edellä 1 §:ssä tarkoitettujen lakien mukaisia kansaneläkeindeksiin sidottuja etuuksia ja rahamääriä muutetaan tämän lain voimassaolon päättymistä seuraavan vuoden alusta siten, että vuoden 2027 kansaneläkeindeksin pisteluvulla tarkistettuna ne ovat saman suuruiset kuin voimassa olevat etuudet ja rahamäärät ovat kansaneläkeindeksin pisteluvulla 1 805 tarkistettuna. Yleisestä asumistuesta annetussa laissa säädettyjä elinkustannusindeksiin sidottuja enimmäisasumismenoja tarkistetaan tämän lain voimassaolon päättymistä seuraavan vuoden alusta vuosien 2027 ja 2026 lokakuun elinkustannusindeksien pistelukujen suhteella.

2.

Laki

eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 54 §:n 3 momentin kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Tällä lailla kumotaan eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain (571/2007) 54 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1103/2016.

Tämä laki tulee voimaan päivänä 2 §
kuuta 20 .

3.

Laki

eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 54 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain (571/2007) 54 §:ään siitä lailla / kumotun
3 momentin tilalle väliaikaisesti uusi 3 momentti seuraavasti:

54 §

*Lämmitys-, vesi- ja kunnossapitokustannusten sekä asumismenojen enimmäismäärien tarkista-
minen*

Sen estämättä, mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, lämmitys-, vesi- ja kunnossapitokustannuk-
sia, keskimääräisiä asumismenoja sekä asumismenojen enimmäismääriä koskevat euromäärät
ovat vuosina 2024–2027 samat kuin vuonna 2023.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 ja on voimassa 31 päivään joulukuuta 2027.
Jos kansaneläkeindeksistä annetun lain (456/2001) mukaisesti vahvistettu kansaneläkeindeksin
pisteluku on jonain vuotta 2027 edeltävänä lain voimassaolovuotena vähintään 2009, lakia so-
velletaan kuitenkin vain kyseisen vuoden loppuun.

4.

Laki

lapsiläilain 7 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lapsiläilain (796/1992) 7 §, sellaisena kuin se on laeissa 1218/2019 ja 559/2022,
seuraavasti:

7 §

Lapsilä on lasta kohden 94,88 euroa kalenterikuukaudessa.

Jos 6 §:ssä tarkoitettulla henkilöllä on oikeus nostaa lapsilä useammasta kuin yhdestä lapsesta, lapsilän määrä on toisesta lapsesta 104,84 euroa, kolmannesta lapsesta 133,79 euroa, neljänneestä lapsesta 173,24 euroa ja jokaisesta seuraavasta lapsesta 192,69 euroa kalenterikuukaudessa.

Yksinhuoltajan lapsesta lapsilä maksetaan korotettuna 73,30 eurolla kalenterikuukaudessa. Yksinhuoltajalla tässä laissa tarkoitetaan lapsilän nostamiseen oikeutettua henkilöä, joka ei lapsilän maksukuukauden alkaessa ole avioliitossa tai joka ennen maksukuukauden alkua on muuttanut puolisostaan erilleen yhteiselämän lopettamiseksi. Yksinhuoltajana ei kuitenkaan pidetä henkilöä, joka avioliittoa solmimatta jatkuvasti elää yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa toisen henkilön kanssa.

Jos lapsi on 11 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla laitos- tai perhehoidossa ja lapsilä maksetaan hyvinvointialueelle taikka jos lapsilä 12 §:n 1 momentin nojalla maksetaan lapselle itselleen, lapsilä on 94,88 euroa kalenterikuukaudessa. Yksinhuoltajan lapsesta lapsilä kuitenkin maksetaan korotettuna 73,30 eurolla kalenterikuukaudessa.

Poiketen siitä, mitä 1–4 momentissa säädetään, lapsilä on alle 3-vuotiaasta lasta kohden 120,88 euroa kalenterikuukaudessa. Korotettu lapsilä maksetaan sitä seuraavan kalenterikuukauden alusta, jonka kuluessa lapsi on syntynyt tai oikeus lapsilään alkanut, sen kalenterikuukauden loppuun, jonka kuluessa lapsi täyttää 3 vuotta. Jos 6 §:ssä tarkoitettulla henkilöllä on oikeus nostaa lapsilä useammasta kuin yhdestä alle 3-vuotiaasta lapsesta, lapsilän määrä on toisesta lapsesta 130,84 euroa, kolmannesta 159,79 euroa, neljänneestä lapsesta 199,24 euroa ja jokaisesta seuraavasta lapsesta 218,69 euroa kalenterikuukaudessa. Jos alle 3-vuotias lapsi on 11 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla laitos- tai perhehoidossa ja lapsilä maksetaan hyvinvointialueelle, lapsilä on 120,88 euroa kalenterikuukaudessa. Yksinhuoltajan lapsesta lapsilä maksetaan korotettuna 73,30 eurolla kalenterikuukaudessa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 ____ .
Tämän lain 7 §:n 5 momenttia sovelletaan 1 päivästä huhtikuuta 2024.

Helsingissä 12.10.2023

Pääministeri

Petteri Orpo

Sosiaaliturvaministeri Sanni Grahn-Laasonen

2.

Laki

eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 54 §:n 3 momentin kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Tällä lailla kumotaan eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain (571/2007) 54 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1103/2016.

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 54 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain (571/2007) 54 §:ään siitä lailla / kumotun
3 momentin tilalle väliaikaisesti uusi 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

54 §

54 §

*Lämmitys-, vesi- ja kunnossapitokustannus-
ten sekä asumismenojen enimmäismäärien
tarkistaminen*

*Lämmitys-, vesi- ja kunnossapitokustannus-
ten sekä asumismenojen enimmäismäärien
tarkistaminen*

Sen estämättä, mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, lämmitys-, vesi- ja kunnossapitokustannuksia, keskimääräisiä asumismenoja sekä asumismenojen enimmäismääriä koskevat euronäärät ovat vuosina 2016 ja 2017 samat kuin vuonna 2015.

Sen estämättä, mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, lämmitys-, vesi- ja kunnossapitokustannuksia, keskimääräisiä asumismenoja sekä asumismenojen enimmäismääriä koskevat euronäärät ovat vuosina 2024–2027 samat kuin vuonna 2023.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 ja on voimassa 31 päivään joulukuuta 2027. Jos kansaneläkeindeksistä annetun lain (456/2001) mukaisesti vahvistettu kansaneläkeindeksin pisteluku on jonain vuotta 2027 edeltävänä lain voimassaolovuotena vähintään 2009, lakia sovelletaan kuitenkin vain kyseisen vuoden loppuun.

4.

Laki

lapsilislain 7 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lapsilislain (796/1992) 7 §, sellaisena kuin se on laeissa 1218/2019 ja 559/2022,
seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

7 §

7 §

Lapsilisän määrä

Lapsilisän määrä

Lapsilisä on lasta kohden 94,88 euroa kalenterikuukaudessa.

Jos 6 §:ssä tarkoitettulla henkilöllä on oikeus nostaa lapsilisää useammasta kuin yhdestä lapsesta, lapsilisän määrä on toisesta lapsesta 104,84 euroa, kolmannesta lapsesta 133,79 euroa, neljännessä lapsesta 163,24 euroa ja jokaisesta seuraavasta lapsesta 182,69 euroa kalenterikuukaudessa.

Yksinhuoltajan lapsesta lapsilisä maksetaan korotettuna 63,30 eurolla kalenterikuukaudessa. Yksinhuoltajalla tässä laissa tarkoitetaan lapsilisän nostamiseen oikeutettua henkilöä, joka ei lapsilisän maksukuukauden alkaessa ole avioliitossa tai joka ennen maksukuukauden alkua on muuttanut puolisostaan erilleen yhteiselämän lopettamiseksi. Yksinhuoltajana ei kuitenkaan pidetä henkilöä, joka avioliittoa solmimatta jatkuvasti elää yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa toisen henkilön kanssa.

Jos lapsi on 11 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla laitostai perhehoidossa ja lapsilisä maksetaan hyvinvointialueelle taikka jos lapsilisä 12 §:n 1 momentin nojalla maksetaan lapselle itselleen, lapsilisä on 94,88 euroa kalenterikuukaudessa. Yksinhuoltajan lapsesta lapsilisä kuitenkin maksetaan korotettuna 63,30 eurolla kalenterikuukaudessa.

Poiketen siitä, mitä 3 ja 4 momentissa säädetään, yksinhuoltajan lapsesta maksettava

Lapsilisä on lasta kohden 94,88 euroa kalenterikuukaudessa.

Jos 6 §:ssä tarkoitettulla henkilöllä on oikeus nostaa lapsilisää useammasta kuin yhdestä lapsesta, lapsilisän määrä on toisesta lapsesta 104,84 euroa, kolmannesta lapsesta 133,79 euroa, neljännessä lapsesta 173,24 euroa ja jokaisesta seuraavasta lapsesta 192,69 euroa kalenterikuukaudessa.

Yksinhuoltajan lapsesta lapsilisä maksetaan korotettuna 73,30 eurolla kalenterikuukaudessa. Yksinhuoltajalla tässä laissa tarkoitetaan lapsilisän nostamiseen oikeutettua henkilöä, joka ei lapsilisän maksukuukauden alkaessa ole avioliitossa tai joka ennen maksukuukauden alkua on muuttanut puolisostaan erilleen yhteiselämän lopettamiseksi. Yksinhuoltajana ei kuitenkaan pidetä henkilöä, joka avioliittoa solmimatta jatkuvasti elää yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa toisen henkilön kanssa.

Jos lapsi on 11 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla laitostai perhehoidossa ja lapsilisä maksetaan hyvinvointialueelle taikka jos lapsilisä 12 §:n 1 momentin nojalla maksetaan lapselle itselleen, lapsilisä on 94,88 euroa kalenterikuukaudessa. Yksinhuoltajan lapsesta lapsilisä kuitenkin maksetaan korotettuna 73,30 eurolla kalenterikuukaudessa.

Poiketen siitä, mitä 1–4 momentissa säädetään, *lapsilisä on alle 3-vuotiasta lasta kohden*

Voimassa oleva laki

korotus vuonna 2023 on 68,30 euroa kalenterikuukaudessa.

Ehdotus

120,88 euroa kalenterikuukaudessa. Korotettu lapsilisä maksetaan sitä seuraavan kalenterikuukauden alusta, jonka kuluessa lapsi on syntynyt tai oikeus lapsilisään alkanut, sen kalenterikuukauden loppuun, jonka kuluessa lapsi täyttää 3 vuotta. Jos 6 §:ssä tarkoitettulla henkilöllä on oikeus nostaa lapsilisää useammasta kuin yhdestä alle 3-vuotiaasta lapsesta, lapsilisan määrä on toisesta lapsesta 130,84 euroa, kolmannesta 159,79 euroa, neljännestä lapsesta 199,24 euroa ja jokaisesta seuraavasta lapsesta 218,69 euroa kalenterikuukaudessa. Jos alle 3-vuotias lapsi on 11 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla laitos- tai perhehoidossa ja lapsilisä maksetaan hyvinvointialueelle, lapsilisä on 120,88 euroa kalenterikuukaudessa. Yksinhuoltajan lapsesta lapsilisä maksetaan korotettuna 73,30 eurolla kalenterikuukaudessa.

*Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .*

*Tämän lain 7 §:n 5 momenttia sovelletaan
1 päivästä huhtikuuta 2024.*